

TRIEČIAS

FRONTAS

2

LITERATŪROS GAZIETA

RAŠYTOJŲ AKTYVISTŲ

Šiame numeryje rašo:

Kazys Boruta Ant. Billūnas

Petras Cvirka Pr. Daugnora

Kazys Jakubėnas K. Lino

J. Radžvilas Bronys Ralla

Jonas Šimkus Ant. Venclova

Vertimai — Informacijos — Literatūros

ir meno apžvalga — Kronika

TURINYS

- Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas. Žingsnis tolyn
- Jonas Šimkus. Nuvirtus beržam. Apys.
- Kazys Boruta. Laukiant traukinio
- Antanas Venclova. Užkimusio krašto rūkas
- Petras Cvirka. Sūnaus agitatoriaus dalia
- „ „ Žodis smulkiem artojam
- „ „ Superfosfatas. Apysaka
- Kazys Boruta. Su minia
- Kazys Jakubėnas. Ilgu be vėtrų
- Antanas Venclova. Žemiausias tavo tarnas.
- VERTIMAI:
- W. Whitman. Iš „Daina apie parodą“ (A. Venclova).
- L. Hughes. Negras kalba apie sroves (Br. Raila).
- „ „ Amerikos negro poezija (Br. Raila).
- L. Aragon. (J. Tysliava).
- P. Vilips. Ave sol! (E. Skujenieks).
- J. Radžvilas. Aktyvizmo pagrindus tiesiant.
- Antanas Biliūnas. Žirantas. Apysaka.
- Pr. Daugnora. Dėl kai kurių neorealizmo formalinių faktų
- K. Lino. Reportažo ir montažo principas literatūroje
- Kazys Boruta. Nauji eilėraščių faktai
- Bronys Raila. Kritikai iš literatūrinio liūno
- PASTABOS: 1) Jūs ne tie, 2) 20.000, 3) Literatūros krizio nėra, 4) Draugas be butelio, 5) Ko mes skundžiamės, 6) Apie višokias glorifikacijas
- Už Lietuvos sienų: Iš vokiečių žemės, Iš rusų žemės. Tragiška kasdienybė.
- Mūsų kronika. Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas. Pas brolius latvių rašytojus.
- Jauniesiems mūsų broliams
- Redakcijos ir administracijos pranešimai etc. Gautos knygos.

Mūsų knygos

Kazys Boruta

ALO! pirmoji poetiška rakieta.
DAINOS APIE SVYRUOJANČIUS GLUOSNIUS. Lyrika ir poemos.
KRYŽIŲ LIETUVA. Lyrika ir poemos.
NAMAS NR. 13. Romanas I dalis.
DRUMSTAS ARIMŲ VĖJAS. Apysakos.
BALTIJA Eilėraščiai. (Ruošiama).
AKMENS ANT KRŪTINES. Apysakos. (Ruošiama).

Butkų Juzė

ŽEMĖS LIEPŪNA. Eilėraščiai.
VERKIANČIOS ROŽĖS. Eilėraščiai.
PAPARČIO ŽIEDAS. Eilėraščiai.
PALAIDŪNAS. Komedija.
DARBAS IR PRAKAITAS. Eilėraščiai.

Petras Cvirka

PIRMOSIOS MIŠIOS. Eilėraščiai.
(Konfliskuota).
SAULĖLYDIS NYKOS VALSČIUJE. Apysakos. (Spaudoje).

Petras Čiurlys

NAKTIS. Apysakos. (Ruošiama).

Kazys Jakubėnas

MIEGANTI ŽEMĖ. Eilėraščiai.

Kazys Kiela

TARP GARUOJANČIŲ NUODŲ. Apysakos.
LIKIMO GRIMASOS. Apysakos.

Bronys Raila

BARBARAS RĖKIA. Eilėraščiai.
PAUKŠČIAI VIRŠUM MIESTO. Apysakos. (Ruošiama).

Jonas Šimkus

UŽU DURŲ. Eilėraščiai.
PASAKOS IŠ CEMENTO. Eilėraščiai.

Antanas Venclova

SUTEMŲ SKERSGATVIUOS. Eilėraščiai.
GATVĖS ŠVINTA. Lyrika.
ŽMOGUS TARP PIŪKLŲ. Apysakos. (Ruošiama).

NAUJOSIOS PROZOS ANTOLOGIJA. Dalyvauja: A. Biliūnas, K. Boruta, P. Cvirka, P. Čiurlys, K. Kiela, K. Korsakas, B. Raila, J. Šimkus, A. Venclova ir k. (Ruošiama).

TREČIAS FRONTAS

DIE DRITTE FRONT / TREŠA FRONTE / ТРЕТИЙ ФРОНТ
RAŠYTOJŲ AKTYVISTŲ KOLEKTYVO LITERATŪROS GAZIETA

1930 m.
balandžio
mėn.

N 2

ŽINGSNIS TOLYN

Žengiame žingsnį tolyn. Pirmasis mūsų gazietos numeris išėjo prieš porą mėnesių. Daugybė laiškų iš tolimiausių Lietuvos kampų, iš miestelių, kaimų, miestų, kalėjimų įrodo, kad didelė Lietuvos visuomenės dalis gyvena tais pačiais siekimais, tais pačiais jausmais, kaip ir mes, yra be galo reikalinga ir pasiilgusi gyvo, aktingo žodžio, kurį kurti pasiryžom.

Tą nepaprastą susidomėjimą, kurį visuomenėje ir spaudoje sukėlė pirmas mūsų organizuotas pasirodymas, čia pabrėžiame ne pasigyrimo tikslu. Džiugina mus faktas, kad mum bent iš dalies pavyksta rasti kontaktas su ta Lietuvos visuomenės dalimi, kuriai iš tikrųjų priklauso ateitis, su progresyviškąja Lietuvos visuomene.

Mūsų kūrybos žodis veržiasi išreikšti tų progresyviškųjų visuomenės masių norus, reikalus bei geresnio gyvenimo ilgesį, meniškoms priemonėms organizuoti mūsų atstovaujamų masių sąmonę kovai už jų pirmavimą gyvenime. Mūsų didžiausias troškimas, kad mūsų kūryba būtų tom masėm reikalinga, kad ji išreikštų jų siekimus ir kovos pastangas visu platumu ir pilnumu ir visom galimom literatūros priemonėm.

Mūsų gazietos pasirodymą sveikino visa progresyviškoji Lietuvos spauda.

13432.
Prieš mus sukilo, ko tik mes ir laukėme, seni literatūros stabeliai, sukilo visokios reikšmės nustoję ir susikompromitavę „futuristai“, sukilo šovinistiškai nacionalinė spauda, kuriai noriai pritaria kleras.

Smagu kovoti su daugybe priešininkų, nes kovojame už tai, ką žinome tikrai laimėsia, o kovoje auga pajėgos. Negązdina reakcionieriškos spaudos keliamas triukšmas, ginąs interesus, kurie stovi diametriškai priešingoj pozicijoj su mūsų atstovaujamų visuomenės klasių bei grupių interesais.

Žengiame žingsnį tolyn. Prieš mūsų akis dar daug žingsnių, sunkių, įtemptų, lenkiančių žemyn jaunus pečius. Tų žingsnių sunkumas ne pakerta mūsų pajėgas, bet cementuoja valią visuotiniam laimėjimui.

RAŠYTOJŲ AKTYVISTŲ KOLEKTYVAS

PER VISUS PAPRASTUS VAKARUS

Ražienų stiebai kaip kulkosvaidžių tūtos į mėnulį. Į saulę dienos metu. Pro tas tūtas švilpia vėjas. Kunkorėžį vėjas nuo miško atpučia. Varpa ilsisi, kaip didelė torpeda iš jūros išmesta. Ir dažnai didelė basa koja sulamdo tas tūtas, į mėnulį atkištas.

Loja šuo iš vienos pusės. Ošia ir ūžia miškas iš kitos.

Ražienose justi linkčiojimas. Spiriasi ražienos prieš storas letenas. Ir visumet linksta. Lietuviškos.

Praeina. Laikas ir letenos. Iš už miško sunkiom antim pradeda lėkti Sveika Marija ir Amžinas atilsis. Antys skamba ir skambėdamos lenda pro pažaliavusios varpyničios langą. Vario gabalai. Toki kaip didelės skrybėlės. Vidury geležinė širdis. Nuo širdies gyslos tęsiasi į žemę. Iš kanapių nuvytos. O prie tų gyslų gyslotos rankos. Dvi. Viena pakyla, tai Sveika Marija. Kita: tai Amžinas atilsis. Tamposi virvės nuo rankų iki širdžių, ir šventos antys laksto iš varpyničios. Romantikai pasakytų šventąjį gandą sklystant.

Aplink, per prūdą, per mišką, per ražienas. Toks pat šventas vakaras. Tiek pat kelių klūpo per tuos šventus vakarus. Tiek pat vaikų eina į kameras. Ir šunų gal tiek pat loja.

Taigi pušų, kryžių, rankų ir Viešpačių be galo. Ir visi vis kryžmais, vis kryžmais susikryžia. Juk Lietuvos vakarai tokie šventi. Juk tiek daug Sveikų Marijų į dangų lekia.

Tik kai gyslotos rankos nustoja timpčioję, vėl kai kas pasiūčia velnią netikėtu adresu, apsisvaido rupūžėm. Kažkur vaikas užsimojęs mergai sijoną netaisyklingai kilsterti. Ir taip per visus paprastus vakarus.

1

Pasibaigia pelkės su mažučiu upeliu. Šilai pasibaigia. O už tų visų pasibaigimų prasideda Daugnoros ražienos. Du beržai iš vienos pusės. Dvi obelys — iš kitos. Ir svirtis uosinė, pasitursinusi, kaip senė. Daugnora jos negriauna, nors iš šulnio vandenį virve traukia. Svirtį statė senelis, ir tol stovės, kol pati grius. Į kitą pusę rikiuojasi baltais mundirais pasipuošęs beržynas. Tik dabar jis be lapų. Švilpauti temoka. O Daugnoros namuose žmona su trim murziniais vaikais.

Nuvirtus

Ketvirtas dar ne vaikas. Kūdikis. Tokių pat sutvėrimų ir kūtėj pilna. Jie žviegia ir tarpusavy piaunasi dėl pritvinkusio spenio.

Daugnoros Veronika nepamena, kada ji plovė savo kaklą. Kad krūtys plaunamos, ji taipogi nežino. Bet mažajam pypliukui vistiek. Krūtis pritvinkus, nors nuo taukų ir suodžių įgijusi negrišką spalvą ir pienu bei vaiko snargliu apskretusi. Vistiek.

Daugnorai taipogi vistiek. Jis tik tada atidžiau pažiūri į Veroniką, kai jos didelis kvolduotas sijonas nebespaslepia didėjančio pilvo kontūrų.

— Atseit, Verele, vėl?

— Vėl.

— Tokia pono Dievo valia. Lai bus jam didžiausia garbė. — Ir tada norisi prieiti prie Daugnoros ir pasakyti:

— Ne Dievo, kūmai, o tavo valia! O gal ir ne jo? Šitaip norėtų pasakyti jo didžioji, anos, seniai pasimirusios žmonos duktė Elzė. Bet senis neklausytų. Jis viena žino, kad ten aukštai yra Viešpats su Sūnum savo ir su Dvasia Šventa. Jis viską žino ir kitaip niekas atsitikti negali. Jeigu kitais metais bus dar vienas pypliukas, čia vienas Dievas tekalta.

Kitame namo gale stumdosi ir badosi juodi ir balti ėriukai. O tų ėriukų motina, kurią Daugnora Kotre praminė, laižo ir valo savo mažiukus pypliukus. Kai ėriukai pakankamai švarūs, Kotrė nusilaižo pati save. Ir jos speniai tokie raudoni ir švaručiai. Jei Daugnora mokėtų stebėti, jis atvestų Veroniką pas Kotrę ir įkištų teisybę į akis.

Bet tokia valia Dievo.

Tik kartais, kai Veronika marškinių užančio neužsisėga, ir krūtys kaip chlorodonto tubikai nutysta, Daugnora stengiasi pamokyti žmoną. Bet žmona:

— Ne tavo dalykas! Tu neturi vaikų, neturi rūpėsčio, ir tau bepiga. Aš gimdau. Vargstu. Žindau. O tau kas?

Ir tada Daugnora atsimindavo, kad obelys su obuolais taipogi nulinksta ir lapus ima kirmėlės graužti. Nebėra laiko nusipurtyti. Kad karvės be galo žindo ir žindo.

Todėl ir tešmuo paskretęs. O Veronika dirbti dar turi.

— Nieko nepadarysi. Tokia jau valia Dievo!

Daugnoros laukai susibėgo su klebono sklypais, su kelių kaimynų sienom, ir ten, kur švilpavo svyrudamas beržynas — visu šonu šliaužė valstybinė žemė. Šaknys. Toliau kamienas. Tiek beržo, tiek Daugnoros. Tik beržas išsitiesia karininku, kai pro jį pravažiuoja grafas ar klebonas arba kai kirvij muistydamas praslenka naktį medžių vagis.

O kai pravažiuoja klebonas ar praeina valdiškas žmogus, pažiūrėjus Daugnorai nuo kojų, pro jo kelius, pro krūtinę į galvą: — linkteri keliai, krūtinė priartėja juosmenį ir kepurė pati nuo galvos nušoka.

Maskatuoja laisvi, nudribę plaukai, kaip beržo šakos.

Kai kurie kaimynai, kaip dievadirbio mūkelės, sustoję stebisi:

— Ir Viešpatie, kodėl Daugnora toks kak-todaža.

— Ir toks jau nusižeminęs.

Bet tuo tarpu pravažiuoja vargonininkas, ir du tipeliai nusilenkia ligi kelių numovę savo tumpines kepures.

Visur aplinkui taip. Gal net visoj Lietuvoj.

Linkčioja kaimai prieš kiekvieną vyresnį, kaip alksniai nuo vėjo, kaip žilvičiai į papupį. Lankstosi nesąmoningai, bet taip žemai ir nuoširdžiai.

Klojime smilko ir džiuvo pelai, suspaustas šienas ir neminti linai. Daugnoros vaikas iš veido ir iš pilvo — rūgo, kaip užminkyta tešla. — Kai įjedu su Veronika ties krosnim susėsdavo, kažkas ideališkai vienodo ir vieno pasidarydavo. Agurkinės abiejų nosys, stebulinės kojos, trim pūrais seikėjami pilvai. Veido spalva tokia, kaip SSSR valstybinė vėliava.

Veronikos šu bernu dalytasi artimais įspūdžiais. Gal todėl ir ketvirtas vaikas į berną buvo panašus.

2

Šaltoka. Šalna beržyne šliaužioja šakom. Samanos susikūprinę, o ant samarų susikūprinę Daugnora. Jam ėmė ir užėjo striukas

reikalas. Bet dabar jis jau ramus. Sagstosi kelnes. Į beržą atsirėmęs stovi šautuvas. Žiūri pro vamzdį kažkur į gelumbinį dangų. Toliau, į pelkes, duoda kaip pamišęs tetirvinas.

Susiveržia rimtai kelnes ir pasiėmęs šautuvą nutysina per samanas, pro beržus.

Tetirvinas vis duoda ir duoda.

Po storom duknom mėgina pasilįsti vaikas. Bet jau rytas, ir todėl nepatogu Nepatogu dar todėl, kad po duknom jau kažkas yra. Neseniai iš tos vietos Daugnora išėjo ir dabar jo vaikas atsėlina.

Tik duknos užsikloja. Užsikamšo. O vaikio lova tuščia.

Tuo tarpu beržyne nusikaukia nuspiegia šūvis. Tetirvinas, kaip avių maišukas nuo arklio snukio, nudrimba nuo beržo.

Rodos burkavo, mylėjo. Atlindo galvažudys ir nudėjo. Taip tetirvinas mislytų, kad galėtų.

Daugnora velka už sparno tetirviną ir kalba Tėve Mūsų. Aišku kad reikia Aukščiausiajam padėkoti.

Nes jo tokia buvo valia.

Po pietų, apie trečią valandą, skuba liežuvį iškoręs Daugnora miškeliu, paprūdžiu į kleboniją. Negi valgysi tokį brangų paukštį. Ne varna.

Čiūkš, čiūkš ties klebono durim klumpiukus.

— Garbė Jėzui Kristui!

Klebono kambary kažkas mur mur atsakymo vetoj.

— Klebonėli, šįryt va kokį margą burkolą nudėjau. Netyčia net.

— Sūnau mano, geras paukštis. Ale, sūnau mano, kurgi pritykojai?

— Klebonėli, ugi savo beržynpalaiky! Duoda, duoda kas rytą. Pasiukvatijau ir nupyliau savo strielbike.

— Malačius iš tavęs, sūnau mano.

Patapšnojo petį.

— Geros širdies nepamirštu. Kitą metą, kai bus reikalas, dovanai tau penktą pakrikštysiu. A? Bus gi? Ką?

Prieš riebę, plikapakaušį kleboną susiklapatija, susisarmatija menkas žemės vabalas.

— Ką gi aš, klebonėli. Tik Aukščiausiojo vieno valia!

3

Vakare. Taip apie vienuoliką iš Daugnorų trobos visa šeima pasileido į kūtę. Pats Daugnora vežiminę liktarną tinteliuodamas bėgo pirma, o iš paskos su žvakigaliu ir

beržam

lajine lempute talapeno atlapu ančiu Veronika ir Elzė. Rausvais veidais reljefai išsitiesė per visą kiemą. Kūtėj prakaitu apsiptylus žalmargė stenėjo antrą versį. Vienas jau vartėsi šieno gniužule, o antras toks buvo didelis ir taip nenorom ėjo į šį pasaulį, kad žalmargė vis suko ir suko galvą, tartum pažiūrėti norėdama. Juk ji jau kaip ir Veronika ketvirtą sykį kamuojasi. Kaip ir įprasta.

Liktarna mirkčioja, linguojasi žvakės liepsna, ir žalmargės didelėse mėlynose akyse visa ta liepsna, visi tie ištyse veidai.

— Reikia pilvą paspausti. Spausk, seni! — O pati Veronika atsiraitė rankoves.

Bet Daugnora geriau sugalvojo. Juk jei Dievas norės, tai ir be spaudimų viskas gerai baigsis.

Apsisuko. Numetė liktarną.

Klumpės nutauškėjo per kiemą į prieklėtį. Ištraukė iš palubės grabnyčios kadugius ir švęstą žolę. Pačiuopo švęsto vandens ašotį ir vėl nutauškėjo.

Sučirško, susmilko šventi rūkalai ir šventas vanduo pasipylė ant gimdančios karvės. Žalmargė žiūrėjo atsukus galvą į tą šventą ceremoniją ir stenėjo.

Kampe susistoję kažką pirštais rodė du didesnieji Daugnoros sūnai. Net juokėsi. Jiem keista. Jie nesupranta, ko ta durna karvė čia mūcijasi. Sprogsta ir nenusprogsta.

— Poterius kalbėkit, rupūziokai! — klykterėjo Daugnora ir pats malė krūminiais dantim malda. Smilko. Rūko. Stenėjo. Meldėsi.

Iš nuvirtusios liktarnos kažkuriuo būdu išsiskendė žibalas. Paskui jį nedidelė ugnis.

Ir staiga užsižiebė šieno gabalas. Vos gimes versiuokas pašoko. Kryptelėjo ir vėl sugriuvo. Sukliko visi Daugnorai. Žalmargė beviltiškiau baubterėjo. Ugnis nuo šieno prie šieno. Šoko į šiaudus. Daugnora sviedė švęstą vandenį, kuris kūtėj visų latakų šliokšterėjo. Parvirto žvakigalis ir užgeso. Šieno kupetas čiupo glėbiu ir metė pro duris į kiemą. Kieme ugnis vaikščiojo ne kojų, bet liežuvių galais. Staipėsi, kaip lydys džiūstančioj kūdroj.

Šieno gabaliukai vėjo nešami per kiemą nuriedėjo iki klojimo, ir ugnis išsidaužė pro klojimo stogą.

Niekas nematė, kaip ji ten palipo. Ji pašėlo bėgti nuo vieno stogo krašto į kitą. Paskiau išilgai. Kryžmais.

Visi šventieji Daugnoros buvo iššaukti į pagalbą, bet jie nė vienas neatėjo. Tik kai-

mynai bėgo per ražienas, per apstingusias bulbienas, kibirais, geldom nešini.

Kai liepsnos pralindo pro pušų viršūnes, sukdamosi pasistiebė į juodą nakties dangų kažkokiom ilgom raudonom gyvatėm — toli, senoj varpinyčioj vamterėjo varpas. Klebonas pro savo langą pažiūrėjo. Aišku, ne jo kluonas degė.

Zvanijo, umzdė senas varis gyslotų rankų daužomas, o už miško šviesesnis ir šviesesnis darėsi dangus. Auksu nuklojo pušis.

Į rytą nurimo klegėjusi pamiškė. Nurimo ražienos. Tik Daugnoros klojimo vietoj rūko, kaip iš didelės turkiškos pypkės. Nuodėgučiai, kaip stori cigarai smilko ir kilo į viršų mėlyna akvarėle. Iš miško buvo išlėkė varnos ir visos varlės sulindę į pat pelkių dugną. Biauriai smirdėjo.

Daugnora išverstom akim žiūrėjo kažkur. Pro šalį. Pro nieką. Nieką. Galvą nuleidus vaikščiojo Veronika ir Elzė. Tik vaikai ir vaikas mažkuo rūpinosi. Net gražu: pirma liepsnojo, traškėjo, lūžo, virto. Dabar rūksta. Paskiau bus daug anglių. Bus galima ožkas juodai nutepti. Kiaules. Žalmargė tebesikanokino. Pirmasis versiuokas keliuose klaupėsis čiulpė pritvinkusį žalmargės tešmenio spenį. Kol teka pienas — čiulptina.

Nurūko dūmai. Karvę atėjęs žydas pripiovė. Kieme pasidarė tuščia.

Nulinko Daugnoros galva ir nebepakilo daugiau. Ir barzda netgi pasidarė balta. Bet kai jo kas klausė, kodėl, kaip? — jis vieniškai atsakydavo visiem:

— Tokia jau Dievo, šito Aukščiausiojo, valia!

Jis kas rytą ir vakarą ilgiau klūpėjo prie lovos su didelėm duknom. Veronika knarkė, o jis suko kukavinį rožančių apie rankos riešą ir kažinką galvojo. Gal apie gerą Dievą. Gal apie tai, kaip gerasis Dievas bando savo išrinktuosius. O gal galvojo, kad visiška neverta galvoti.

BENKARTO DALIA

Tatai matuojama kilometrais. Matuojama ir tuo, kiek kartų apsisuka laikrodžio rodyklė. Iš šiaurės ėjo žiema. Iš pietų — vokiečiai. Ir susitiko jie ten, kur iš vienos pusės beržai, o iš kitos — ažuolai sudūrę galvas snaudžia per ilgą žiemą. Kanopos. Arklių

kojos. Kareivių kojos. Ir vis vienos už kitų, ir vis kryžmais ir kryžmais. Ant vieškelių ilgi šešėliai, ir pats šešėlio viršugalvis nusiūnintas. Kinkuoja šešėlių galvos, smirdi iš sunkiųjų automobilių užpakalių benzolis ir už horizontų duoda dusliai, kaip į pagalius lengvos, sunkios, sunkesnės ir pačios sunkiausios armotos.

Pagal užsuktų laikrodžių, pagal saulės ir gaidžių giedojimą slinko metai.

Arklių, karvių, kiaulių, žąsų, vištų emigrantai priverstinai kilnojo kepures lietuviškiems pušynam ir dūmė į Berlyną. Šunis ir kates šovė vietoje, o avis piovė visokeriopam reikalui. Neliečiamai, pagal neiškovotą autonomiją, gyveno ožkos ir mito visais Lietuvos augančiais augmenim.

Neliko bulių, kuilių, avinų, vyrų, šunų.

Kažkaip liūdna net grynai iš formalinės pusės. Lėtiesė kojas pušynai, beržynai, alksnynai, dilgynynai, balandynai. Arimai užvertė kulšis. Iš duobių padarė kupras. Per ežerus išsitiesė tiltai, o rugių laukuose atsilaipojo ežerai. Lietuva buvo pavyzdinčiai utėlėm užveista. Ir viskas greitai, pagal įsakymus. Tempo. Berlyniškai.

1

Seniai Daugnorai nurūko kieme degėšiai. Mėlynu kaspinu nuėjo klojimas pas Viešpatį Dievą. Pirmu pasitaikiusiu debesių nuskrido. Špickepuriai vedė tris dienas paeiliui iš Daugnoros apytuščių kūčių visokias galvijiškas galvas. Baubė jautis Šėmis. Jam vis palengva pritarė Rudžkė ir Žaltukė. Gaila gi savo žmonių. Gal Berlyne bus jų ir daugiau, bet ne toks lietuviško jaučio būdas. Žąsys sukdamos pro beržyną nusigageno, nusigageno.

Ir iš beržyno taip pat atsiliepė:

— Viso geriausio! Viso labo! — U-ū-ūžt beržynas

Veronika po širdim penktą nešė. Taip sunkiai, kaip didžiausią čemodaną.

Laukų gale iš vandens iškišo kelias galvas purienos. Išsiskiedė. Vandens, pelkių ir pievų paviršium pakvipo pavasaris. Pakvipo vėjas iš virstančių girių.

Ir pasmirdo: sušaudytų šunų šimtai, prikartų kačių legijonai, vokiečių odinės kelnės, sprandai.

Pražilęs ir sulinkęs Daugnora slapstė savo nedidelio turto trupinius po palaukes,

LAUKIANT TRAUKINIO KAZYS BORUTA

Taip tyliai, tyliai vėjas švilpia,
ir traukinio ant reikų dega akys.
Patrauk šalin,
kol nepanertas kilpa,
kol drąsiai šaukia tamsios juodos naktys.

— Panele, ar tau nenuobodu
stovėt prie bufieto desėtkas antras metų,
jei taip —
išeikime į kelią platų.

Tyli. Tylėk, mieloji. Aš moteriai
per daug tikiu, nes visad alkanas
gal meilės, o gal vėtros,
gal duonos kasdieninės,
vistiek,
po marškiniiais lietuviško lino
krūtinėj neramu.
. . . taip trošku.

. . . taip tvanku.
O mintys liūdnos
kaip garlaiviai per jūrą brenda,
gal todėl, kad dvasia —
tas amžinas Kolumbas —
naujos vis žemės ieško,
o ranka
stveries už saulės krašto,
gal kad vėliau už meto, antro, trečio
paleistum porą žodžių per padangių pašta,
kad toks ir toks daug rašė ir parašė,
kol galop parašė paskutinį tašką.

O tu neliūsk, panele. Traukinys jau čia.
Sustojo. Pro geležines šnerves atsiduso,
prunkščia ir —
tau —
jei tu gyvent norėsi,
gyvenk kaip viesula drąsiai ir rūščiai.

sode. Užkastos lašinių paltys, džiovintas kumpis ir rugių pūrai pasmirdo. Vaikį iš žydinčių rugių vokiečiai ištraukė ir nusivedė. Kai kas sakė, kad Silezijon anglių kasti nuvarė.

Ir patuštėjo Daugnorų kiemas. Tik kūtėj avis Kotrė su savo ėriukais amžinai sukosi. Nei vokiečiai jos neėmė. Rado sergančią. Kažkas pasakė, kad cholera. Nukratė rankas ir nuėjo.

Reikėjo laukus valyti. Šienas leipo papelkėse, kaip persivalgęs buržujus. Brendo rugiai, avizos, miežiai. Todėl Daugnora ėmė ieškoti kito vaiko.

Ir taip po Lajų, Karklininkų, Patilčių ir Nausėdų kaimus Daugnora meškeriojo. Pagaliau vienam kaime susitiko nedidelį, bet virtą vyrą. Priskabino. Prakalbino. Parsivedė.

Po dviejų savaičių Daugnorų kiemas pagyvėjo. Veronika tarytum lengviau nešė savo neštumą. Elzė vaikščiojo vikriau ir dairėsi.

Aplinkiniai susiedai susitikdami Daugnorą ėmė džiaugtis jo vaikiu:

— Broleli, briedis, meška ir žaibas—tavo vaikus!

— Ė-ė susiedai, iš toliau — viskas savo vietoj, bet arčiau kai pasižiūri — — —

Daugnorai kažkas gulė paširdžius. Petras dirbo už visus Daugnorus. Elgėsi su vokiečiais kiek galėdamas gudriau.

Bet ateidavo vakaras — niekas negirdėjo jį poterių kalbant. Ir į bažnyčią nenoromėjo. Išvarytas.

Daugnora užuodė tatai. Prievakarį įsėlino į vaiko kamara. Sienos be kryžių, be šventųjų. Tik kažkokių nepažįstamų žmonių fotografijos ir kiti nešventi paveikslai.

Atsargiai nukabino ties vidurine siena vieną paveikslą ir toj vietoj ištiesė nedidelį Kristusėlį, išstampytą ant kryžiaus. Kažkur pakorė dvejetą šventųjų, o išeidamas ant grindų papylė visą saują švęsto vandens.

Bet po dviejų dienų užėjęs į kamara savo palaikų nerado. Mūkelė ir šventieji kažkur dingę.

Susimąstė šeimos galva. Koks gi tai žmogus: poterių nekalba ir šventųjų nemėgsta?

Ilgai mąstė. Bet jam vis nebuvo aišku. Tokio žmogaus jis nebuvo matęs. Kaip valbas. Kaip galvijus.

2

Kotrė taip atsargiai peni savo ėriukučius. Jų tik penketas ši syki. Bet Daugnora žino, kad tuščiom eiti pas kleboną labai nepatogu, o eiti rodos teirautis — dvigubai nepatogu.

Ir kaulinės rankos ėmė gaudyti mažiukus buriukus po tvartą. Vieną nutvėrė už kalnieriaus. Panarino į maišą. Pakilnojo. Pasuko. Suiškojo dar ir kitą. Sumiknojo Kotrė. Rods, net atskirais žodžiais. Bet ji juk tam ir palikta, kad nuolat savo veislumu patenkintų visus Daugnorų trūkumus.

Kupra. Kuproje maišas. Dviejų galvikių, keturių kojyčių mišinys tame maiše. Mikteri kartais. O klumpės klapsi moliniu taku. Palauke. Pamiške. Paprūde.

— Garbė Jėzui Kristui!

Garbė. Garbė. Garbė. Ir amžinai garbė. Nusilenkimų be galo.

Žvilga klebono pakaušis, kaip vazelinu nuteptas. Aukšinis dantis ponevalia lenda pro lūpas laukan.

— Tai šit, klebonėli: du buriuku... Vot dėl visa ko. Kad taip pastaruoju laiku man neaišku pasidarė. Turiu vaikį ir tokį prašmatnų, kad neduok Dieve!

— Na, brači, sūnau mano, kas ten per vienas? Kuo jis kvepia?

— Perprašau, klebonėli, kaip? Kvepia tai taip, kaip ir mes, bet poterių visai nekalba ir kažkur mūkelę paslepia.

— Sūnau mano, matai, blogą vaikį pasistorojai.

— Ne, klebonėli, neblogas. Ant darbų — sudegęs. Ir gudrus ir apskrus.

— Bet man rodosi, kad tavo tas vyras cicilistas ir bedievis.

— Vot, to tai nežinau. Ir atėjau todėl. Kas tie cicilistai, tai pirmą syk išgirstu, bet jei poterių nekalba, tai tur būt bedievis.

Taip ir nutarė.

Grįžo namo užsimojęs vaikį pamokyti. Jei nepasitaisys — reiks ir atsiskirti. Negi gyvensi su tokiau. Bet vos susitiko Petrą, pažiūrėjo į jo gyvą ir spindintį veidą — senis aptižo ir nuoširdžiai pradėjo:

— Kai apsižiūrėjau, Petrai, tai mūsų laukai šokte prašoka kaimynų. O jei dar syki Kotrė turės bent 5 mažiukus, du tau atiduosiu: kailiniam apikaklę galėsi pasirėdyti.

Kažkodėl neišdrįso. Kažkuo galingu kvepėjo Petras. Ir dievotas žmogus, įpratęs amžinai tūpčioti prieš dangų ir žemę, atsiūpė ir prieš Petrą.

ANTANAS VENCLOVA UŽKIMUSIO KRAŠTO RŪKAS

Mūs vargo ir nelaimių kraštas
išivynios
į drėgnų pievų ir arimų tonus.
Pumpurais skečias
vyšnių minių minios,
pakelės nubertos visokiais augalais.
Žagrės, plūgai, akėčios išeis į dirvonus,
garuojančius
tirštais ir kvepiančiais
mėžiamo mėšlo garais.

Perkaręs šyvis trauks. Ir sudžiūvęs bus.
Per klampų purvą eis.
Ant galvos dangus gailiai kvatosis.
Eis pabarėm, padirviais
beržai per laukus,
eis uosis.

Ateis pas berną:

- Tu ari?
- Tavo broliai nelaisvėj.
- Mesk plūgą!

Bernas juodą naktį užsitrauks ant akių ke-
ir išeis į šaltą juodą pūgą. [purę

Paskui jį
bernas prie berno,
darbininkas prie darbininko
eina,
veržiasi,
šnerasi...
Tūkstančiai renkasi,
tūkstančiai rinkosi.

Ir traukia laukais,
dirvonais.
Per lietu. Per purvą. Per vėją.
Ant tuščių laukų ateina saulėtekis raudonas,
saulės ratas pro žalią rūką
didėja.
Artėja.

Ir juokias Lietuva užkimusi,
priblėsusi,
ir kažkas keikia ir raukosi,
kai pasipylė bernai
želiančių laukų arimuose,
pasipylė gatvių kryžiaukose.

Kartą per Elzę klebonas pasikvietė Petrą
pas save. Į akis panorą pažiūrėti. Bet atsi-
kando. Petras nepabučiavo rankos ir nenu-
silenkė. Kokios klumpės įėjo, tokios ir išėjo.

Ilgai žiūrėjo pro langą klebonas į keistą
žmogų, kažkuo artimą ir tolimą. Aišku, kad
tai tik išgama. Tokius su šaknim išraunama.
Bet jam neaišku, kaip jis nuo vokiečių išsi-
suka. Juk dabar vyrus ne mažiau gauda kaip
karves ar arklius. O jis toks judrus ir tie-
sus valkiojasi jo parapijos ribose.

Per išpažintį įsakė klebonas Elzei pasi-
stengti paveikti Petrą iš meiliosios pusės.

— Sulaužyk, girdi, jo ožį! Neblogas būtų
iš jo vyras! —

Bet Elzė į Petrą sulaužė tik savo ožį, o
keistas vaikas nepakito.

Veronika truputį neapkentė Petro. Gal
todėl, kad jis nesimeilina jai, kaip pirma-
sis rudaplaukis.

Tuo tarpu vokiečių visokio plauko valdi-

ninkai ėmė vaikščioti laukais ir registruoti
kiekvieną nupjautą rugių pėdą, kiekvieną
padėtą kiaušinį ir išperėtą viščiuką.

Naktim Petras iš laukų suvilko į kūtę
rugius. Lentom, kočėlais apiplakė ir gau-
tuosius rugius supylęs į maišus paslėpė.

Paskiau prasidėjo krosnies statymas. Keis-
tas krosnis. Statė, statė. Nei su kaminu
jungė, nei liuktų darė. Tik kai buvo baigta,
pro užpakalinę skylę supylė į tą krosnį vi-
sus grūdus.

Krosnies duralės. Fasadas. Ir išmintinga-
sis vokiečiai kitaip nepamano. O viduj šne-
kasi rugys su rugiu, kad vis dėlto durni gi
tie okupantai. Kad lietuvius įstengia dar oku-
pantą apmauti.

3

Karvė atsivedė dvi karvytes. Jas reiks už-
registruoti. O kai paaugs, reiks pasus parū-

pinti, o gal ir Berlynan palydėti. Taip sakė seniūnas, taip sakė karo valdžia miestelyje.

Vieną dieną seniūnas paliepė valdžios knygoje karvytes įmetrikuoti.

Tada pakilo Petras.

— Dėde, aš užrašysiu telyčiukes. Įtrauksiu taip, kaip reikia.

Paskiau pasirodė, kad Petro vienos telyčios savo vardu užrašyta, o kitos — Elzės.

Subiuoro Daugnorai sužinojė.

— Bene lizdą pradedi sukti svetimoj pastogėj?

— Taigi. Bene per akis pavogti telyčiukę taisais? —

Ir abu Daugnorai buvo nutarę eiti pas seniūną, kad tas metrikus pertaisytų.

Baubė, žaksėjo telyčiukės. Koncertas kas vakarą ir rytą. Paūgėjo.

O po kiek laiko trys karvės pešė šieną iš bendrų ēdžių.

Kai vokiečiai atėjo apžiūrėti ir liekančius nuo šeimos galvijus paimti — iš Daugnorų nieko neįstengė išvesti. Net kariškų įstatymų paragrafai buvo apeiti. Aplinkiniam kaimynam iš tokios pat šeimos išvedė visą prieauglį.

Tada senis Daugnora prisikišęs prievakarį atsargiai teiraujas:

— Petrai, kodėl vokiečiai mum paliko telyčias? Ar čia tik ne koks gudrumas?

— Todėl, dėde, kad tu mažiau pas kleboną bebėgi!

Susigėdo ir susiraukė senis. Nuėjo prie savo lovos, išsitraukė rožančių ir išėjo. Taku. Keliuku. Paprūde.

Sugrįžo susimąstęs, ir žmona ėmė kalbėti, kad Petras esąs didelis paleistuvis, sukčius, bedievis. Jam viską tik velnias padedąs. Jeigu ilgiau jis liks, laukus, pievas, trobą, kūtę ir kamaras savo mažais velniukais apšodins. Ir tada viskas seksis, bet viskas eis velnio naudai.

Taip įkalbėjo klebonas. Taip patikėjo Daugnora.

Veronika patiesusi dvi krūtis ant atšerpe-tojusio stalo kartu su savo seniu susimąstė.

Tarė abu. Mislijo. Ir nusprendė Šv. Antanui mišias užpirkti ir kas vakarą po vieną rožančių atkalbėti.

Petras nežinojo nieko, kaip šventieji už jį kozirius guldė, kaip nardė apie riešą kas vakarą rožančiai. Kaip kasdien buvo krapijama ir smilkoma verbom jo kamara.

Petras

Klebonas per kaimą važiuodamas

vis keikia, vis bara mūs grinčią.

Tai tau, motuš, širdelę užduodamas,

tai tavo galvelė tai kenčia.

Tai tavąjį sūnų, tai jis,

ilgainiui kollott priprato.

Ir šaukia: — Bedievis, vagis! —

Klebonas nenor demokratų.

Per varganą svietą beeidams sūnus,

Pamatė, kad reik agituot:—

Ponus nuvesti, dalyti dvarus,—

reik viską biedniem atiduot.

Kad tau sūnelis iššvilpavo, —

neliūsk per daug, motuš, motuše.

Jei kartais dar lauktų kilpa jo, —

biedniem atiduotų ir dūšią.

Nieko negelbėjo.

Petras nesitaisė. Bet jo darbštumas buvo nepaprastas. Laukuose iškritus sniegui ir sustingus pelkėm, jau 4 val. ryto iš Daugnorų kiemo sniege pasirodydavo vėžės. Pasukdavo į mišką. Paskiau grįždavo vieną, kitą ir trečią kartą. Tik dabar giliau įspausdavo sniegą.

Petras gabeno rąstus naujam klojimui.

Gulė rąstai palei kūtės sieną, kaip degtukai į dėžutę.

Ir vėl Daugnora pamiršo apie velnius. Augo rąstai, telyčios, aviniukai, pasitenkinimas.

Pavasarij kartu su žiedais kažkas atėjo naujo. Rąstų buvo tiek ir tiek. Tik duonos truputį mažiau. Tik pinigų pritrūkdavo.

Veronika ėmė Elzė stebėti. Akyliai. Kaip pusmergė dedančią vištą. Ir pastebėjo, kad Elzė kažko trūsėsi po Petro kamara. Lovą švariau sutvarkė. Prie lovos sienoj kaboj vis naujų ir naujų gėlių žiupsneliai.

Kažkokių žmonių paveikslai dairėsi po kamara prie sienų primušinėti.

Daugnorai ėmė įtarti dukterį.

Cvirka

Žodis smulklem artojam

*Pravartu būt pastūsti porą žodžių
smulklem artojam: —*

*Na, kaip? kas slegta, kas naujo sodžtūj
ir kaip jum klojas?*

*Ir gromatoj trumpai nors juos paguosti,
kad mes ne svetimi.*

*Mes raginam visais ragais už juos tik,
pačių jų šaukiamt.*

*Pravartu būt jau laudžiai žodį
širdingtau bent kiek išarti, —
kad laiks laukuose pasirodyt,
kad laiks kitaip jau arti...*

*Ir būtinai kad jų kančia —
tai mūs kančia ir ašaros.*

*Todėl visais ragais mes pūsime čia
už gražią liaudies vasarą!*

— Išsirpo tai išsirpo, bet sau, o ne ko-
kiam ten perėjūnui nečystam.

— Ne pro šalį, ne pro šalį akį tvirčiau
užmetus. Žiūrėk, kamara, lovą išpuošė. Snu-
kiuojasi. Kurią nors dieną pamatysime be-
pumpstančią.

Čiaksejo Daugnorai palei krosnį vaikus
nuguldė. Patamsyje.

O kamaroj du išimylėjėliai dalijosi nepa-
sidalydami glėbiais. Stiprūs vyriški glėbiai
sugniauždavo mergą. Kad ir nenorom, kad
ir besispiriant. Sulūždavo per pusiau Elzė,
suglebdavo rankų raumenys, ir raudonikė
merga padrėgdavo prakaitu. Ir alsavimas tas
taip sunkiai imdavo plaktis.

— Nusivilk, Elziut, tą storąją. Ir vėsiau.

Ir —
Nusivelka storąją.

Vėl keliolika minučių tylių kabinėjimūsi.
Vėl iš sodo ir iš lauko lenda šilto oro
gniūžtys. Lūpos įsikabinę į lūpas, degina ir
degina. Net gal per daug. Net gal per labai.
Todėl pažastyse vėl pasidaro drėgna.

— Elziut, nusivilk ir tą plonąją.

Nusivelka ir plonąją.

Nors marškiniai ir stori, bet išsispaudžia
du kieti kalniukai pro marškinius. Kietieji
kalniukai aiškiai atsiremia į vyrišką krūtinę,
pusnuogę, apsamanojusią.

Ima drebėti Elzės krūtinė, o už krūtinės
kažkas mažu kūju duoda ir duoda. Nepa-
prastai greitai. Rankos nučiumpa Petro plau-
kus. Drasko ir tąso. O vyro krūtinė kažkaip
slegia, kaip vyndirbio presas išsirpusias vyš-
nias. Ir didelis kūjis smarkiai muša. Daužo
į Elzės dešinįjį kalniuką. Elzė ima verkti
ir paleidus rankas nebesigina. Jai be galo
linksma ir liūdna. Jau 23 metai, ir tik pirmą
sykį ją vyras taip kankina, taip nepaprastai
kamuoja.

Ir taip keliasdešimt vakarų.

Daugnorai susekė. Suuostė.

Pasišaukė dukterį pas save ir ėmė sakyti
pamokslą. Pasakė. Paskiau:

— Tur būt jau nebečysta esi? Laikas gal
su kunigu dėl sutuoktūvių pakalbėti? Ko tyli
kaip melžiama?

Elzė ėmė verkti. Ji tik myli ir daugiau
nieko. Ir ko dabar tėvam? Juk ir Dievas ne-
gynioja mylėti.

Daugnora išispyręs į kamašius ir pasitaręs
su pačia, vėl tais pačiais keliukais, takiu-
kais išnyko.

Pas kleboną.

Bet klebonas išklausęs, išstardęs užvažiavo:

— Šunim dukterį savo geriau užpiudyk,
negu už bedievio atiduok!

— Na, klebonėli, jeigu, padėkim, ji, vot.
Kaip čia pasakyt.

— Sakysi, pagimdo, — pataisė klebonas.

— Nuje, tada nei be šis, nei be tas. Vis-
tiek ženytiis reiks.

— Šunį! Niekados už bedievio! Liks ir
paliks beturinti vaiką. O kas bus, kai paliks
beturinti visam amžiui šėtoną po šonu. Jei
nusidėjo, bus galima atleisti nuodėmes. Die-
vas gailestingas. Bet amžinai prasižudyti...
Turėk proto, sūnau mano!

Ir sustiprintas ir sumuštas parklumpojo
Daugnora namo. Pušys kelia seniui kepures.
Kadugiai linkčioja. O vis dėlto markatna.
Dygu dūšioj.

4

Klebonas nervingas. Plaukai nuo galvos
seniai nušliaužė. Nušliaužė kartu su tais me-
tais, kai ir žiemą, ir rudenį, ir vasarą vis bū-
davo pavasaris. Beveik be galo.

Kai jis buvo jaunas kunigas. Laibas. Aukštas. Geltonais, plonučiais, garbiniuotais plaukais.

Kitaip atrodė pastatytos bažnyčios. Kitaip stovėjo kryžiai pakelėse. Jie visi buvo linksmi. Net mūkelė ir ta šypsojosi perdurtu šonu ir su vinim kojose ir rankose. Tik paskiau, kai jo mylima pateko į kalėjimą, jis užtemo ir pasidarė niūrus ir baisiai mylintis Dievą.

Jo mylimą Stasę už priešvalstybinę veikimą rusai pasodino į kalėjimą. Uždarė į mūrus. Bet nebe vieną. Praslinko keli mėnesiai, ir jos kameroje vieną naktį sucypė mažučiuokas geltonplaukis sutvėrimėlis.

Paskiau ligoninės, gydytojai, prižiūrėtojai.

Kai pagijo, kalėjimo vyresnybė norėjo atimti iš Stasės vaiką ir atiduoti į pamestinukų prieglaudą, bet motina keliuose klausius išprašė, kad leistų jai pačiai mažučiuoką auklėti. Ir kai mažučiuokas paaugo į mažutį, o mažutis į mažą, tada jam buvo apie 10 metų.

Piovė širdį motinai, jai buvo liūdna: kodėl vaikas kalėjime? Juk tiek kartų žydi užusieny pievos, tiek kartų lekia ir atlekia iš užjūrio paukščiai. O jis kalėjime. Nenuteistas. Tik dėl motinos.

Stasė nusprendė paleisti sūnų. Spyrėsi mažasis. Bet sutiko.

— Tik, mama, kai man bus nuobodu, aš vėl sugrįšiu.

— Sugrįši, pumpuliuk mano, sugrįši...

Motina sukėlė viską, kas reikalinga, sūnui į galvą. Suminėjo tą jaunąjį, gelsvaplaukį kunigėlį. Nurodė adresą.

Tik kai mažasis berniukas atėjo į nurodytą vietą, tokio kunigėlio nebuvo. kažkas davė antrašą. Vėl iškeliavo. Bet ir ten nebuvo.

Ir pagaliau, kai surado, plika galva kunigas buvo rūstus ir vaiką išvijo.

Ilgai berniukas ateidavo į bažnyčią pasižiūrėti, kaip jo tėvas laiko prie altoriaus mišias. Rodos, kad būtų mama, jis kartu su mama prieitų prie kunigo ir nusivestų nuo altoriaus.

O dabar jam baisu. Jis nebetiki, argi tai būtų tas pats kunigas. Tik pavardė ta pati, tik balso skambėjimas toks pat kaip motina įkalė jam į atmintį.

Kai nusibodo berniukui vis prie to paties altoriaus kažko laukti ir žiūrėti, jis nebeatėjo. Dingo ir dingo. Gal pas motiną buvo grįžęs? Gal apėjo miestus? Kaimus?

O plikėjo kunigo akyse berniukas liko,

kaip fotografijos negatyvas. Liko toks mažas ir nekintantis.

Bet dabar jį kalėjime, o kunigo širdy tai-pogi kalėjimas. Vienuolynas. Jis kerta iš žmonių širdžių nuodėmes nepaprastu mokėjimu. Jis siunčia visus į pragarą, kurie ne taip mąsto, kaip jis.

Ir todėl jis atsisėdo į puikų namą. Todėl įgijo 20.000 avių. Todėl jis ir klebonas.

5

Elzė pasiskundė Petru, kad tėvas ją virkdeš. Susirėmė jaunas tiesia kakta vyras su seniu.

— Ko nori, seni, iš Elzės? Ko nori, sakyk! Ji tavo dukte, o mano mylima! Jei tu daug teisių į ją turėjai, tai vis dėlto aš dabar daugiau į ją turiu.

Jei aš ją vesiu ir išsivesiu — nieko nepadarysi!

Daugnora suslūgo, kaip pradurta pūslė.

— Ne, Petrai, ne tas! Sūneli, ne tas! Aš tau papasakosiu. Kad tu, sūneli, būtum kaip kiti žmonės! O dabar, klebonas sakė, kad už tavęs vistiek negalima leisti. Tu netiki į Dievą. Sūneli, mesk tokiu buvęs! Tada viską. Net pusę žemės...

— Eik, dėde, nevozgurojės! Klebonas jau išsikraustė iš proto, ir jeigu tu jo klausysi, ir tu išsikraustysi!

Tyla tęsėsi kelias savaites.

Bet ūkis neblogėjo. Važiavo šienas į pastoges. Kilo šieno kartys, kaip New-Yorke dangorėžiai. Derlinga ant šieno buvo va:ara. Palauke bėgo žalios avižos iki pelkių. Ritmingai linkčiojo rugiai, kaip žmonės bažnyčioje per pakėlimą. Silti vėjai vaikščiojo po beržyną, po sodą, po mišką.

Petras nueidavo į bažnyčią. Bet davatkos sakydavo, kad jis per mišias skaitęs kažkokias knygas. Ypatingai sekė kleboną ir jo kiekvieną žingsnį.

Kartą grįžęs tarė:

— Bailiai gi tie kunigai! O visų bailiausias — mūsų klebonas! Jau kelintą mėnesį vis skaito po mišių už kaizerį maldą. Kodėl? Rods, kaip ir priešas mum tas kaizeris! Vokiečiai varu verčia? Veidmainiavimas nuo kulnų iki nosies galo. Iki tos prakeiktos plikės!

— Nekenčiu aš to mūsų plikagalvio!

Elzė uždėjo delnų į burną ir nutildė. Pakabino savo abi rankas ant Petro kaklo. Prisitraukė. Dingo apmaudas. Kažkur išgaravo klebonas ir jo vaizdas.

Vasara persilaužė į rudenį. Parapijonam ouvo pasiūlyta misijonorių misija per Sv. Povilo atlaidus. Sutiko. Gi šventi daiktai. Suvilko kumpių iš paskutiniųjų, kiaušinėlių, viščiukų. Klebonija ruošėsi kelias savaites. Vokiečių valdžia dideliem Dievo tarnam nedraudė savų misijų atlikinėti. Todėl viena rytą benediktinų, pranciškonų, tretininkų ir šiaipjau stambių kunigų suvažiavo klebonijon keliolika vežimų.

Paskiau pasipylė iš kaimų, kaimelių, vienkienų užguiti žmonės, kaip stimpančių utėlių būriai. Atgailauti. Graudentis. Melstis už okupantus ir kažkokias nuodėmes.

Prasidėjo nepaprastos rekolekcijos.

Į sakyklą lipo ir lipo juodom ir rudom jupom misijonoriai, klebonai ir pralotai. Klausyklos stenėjo laužomos. Nuodėmės po nevalia grūdosi. Prie altorių smilko surogatinio vaško žvakės. Greta stovinčiam Sv. Petru net silpna ant širdies pasidarydavo nuo smirdinčių dūmų.

Tik Marija vis vienodai traukė ištraukti negalėdama septynius peilius iš širdies, ir į tą liūdną sceną žiūrėjo galvą nuleidęs nukamuotas Kristus.

Šiaip viskas tvarkoj. Kažko verkia žmonių eilės prie Dievo stalo. Ubagai kerta kažkokią giesmę polkos taktu. Į zakrastiją įeina, išeina ir vėl įeina baltom kamžom kunigai. Užia Dievo namas, kaip kavinėj džiazbando muzika.

Bet apie 12 val. prasidėjo žmonių virkdymas.

Misijonoriai mosavo kryžiais, klupdė į kelius judančią bažnyčią.

Pagaliau įlipo pats parapijos klebonas sakyklon. Jo iškalbos klausysis aukšta kunigų diduomenė. Todėl jis pradėjo nepaprastu iškalbumu ir juo į galą, juo tragiškesnė darėsi jo kalba.

— Verkite, pasileidėliai, paleistuviai! Verkite Dievą šimtais kartų į kryžių kalę! Iš žaizdų trykšta kraujas karštas ir gailestingas, o jūs, užkietėjėliai, nesijudinate! Verkite...

...Užė bažnyčia. Verkė. Kukčiojo.

— Ir jei perkūnas trenktų tuoj į šią vietą, jūs su šėtonu atsiskirti negalėtumet!— ir pačiupęs kryžių metė į bažnyčios vidurį:

— Mindžiokite latrai, Kristų! Mindžiokit užkietėjėliai! Išlašinkit paskutinį kraujo lašą!

Į grindis parpuolė visa bažnyčia ir baubė visų instrumentų visais balsais. O pamokslo klausę kunigai pasirošę buvo ploti delnais už tokią iškalbą.

Bažnyčios vidury ėmė kažkas stumdytis ir bruzdėti. Klebonas įvargo ir kartu su žmonėm klaupėsi kalbėti Sveikų Marijų.

Bet bruzdesys vidury netilo, ir kai daugumas suklaupė, status ir drąsus vyras šukterėjo ant visos bažnyčios.

— Ko jūs klausote to melagio? Jis bails ir melagis. Jis ne tik bails, jis paleistuvis ir sukčius!

Klebonas atsisuko ir pamatė stovintį ir plūstantį Petrą. Parauodo plika galva. Užkismusiu balsu sušuko bažnyčiai:

— Štai, vaikai mano, šėtonas apsedo žmogų! Dabar jį kamuoja!

— Ne mane apsedo velnias, klebone, bet tu juo virsti!—vėl riktelėjo žmogus.

Petras stengėsi pasilypėti ant suolo. Kalbėjo, kaip agitatorius į pamaldingą minią.

Klebonas peržegnojęs parapijonis išlipo ir tuoj įsakė maršalkom Petrą išmesti iš bažnyčios.

Petras grūmėsi su dvejeta maršalkų ir nėjo. Jis grūdosi į sakyklą. Jis buvęs visuomet ramus, dabar staiga pašėlo.

Prie altorių svyravo žvakių liepsnos, ir Sv. Petras ėmė abejoti savo šventa egzistencija. Marija metė žaidus peiliais ir įsiklausė.

Bažnyčia vėl užė, bet kitokia nuotaika. Žmonės nesikišo prie Petro. Velnių apsedo paliesti negalima. Bet vos spėjo klebonas nueiti į zakrastiją, pasirodė didžiosiose duryse 3 vokiečių žandarai. Būrys maršalkų. Kunigų keletas.

Su Petru buvo baigta.

Žmonės matė, kai jį iš bažnyčios ir iš miestelio išvedė. O už miestelio ėjo daug kelių: į miškus, girias, miestelius. Kuriuo Petrą nuvežė vokiečiai — niekas nematė.

Tuštėjo bažnyčia. Tik Kristus prie kryžiaus pasilikęs vienas susimąstė. Jam nebuvo pakankamai aišku, kodėl šiandie čia toks nepaprastas įvykis nutiko.

Keliom dienom praslinkus klebonas ištarė, kas ir iš kur buvo Petras. Ir tik dabar jam paaiškėjo, kad tai jo Stasės sūnaus būta. Net pagailo, bet karo atstovybė negalėjo nurodyti, kur yra toks žmogus. Elzė šniurkščiojo kelias savaites. Nekalbėjo. Nesitarė. Padžiūvo. Daugnoram ir gaila kiek ir džiugu, kad vieną sykį nusikratė tokiu keistu žmogum.

PYLIMUI TIESIANTIS

Laukai sustatė keistas kupras. Pagaliai, lentgaliai, seniai nusibaigusių šunų kaulai st Taipėsi pagrioviais. Ten, kur šimtai gaidžių per nakties dvylika rėkė, ten dabar riktelėjo vienas. Nedrašiai. Atsargiai.

Buvo užginta gaidžiam giedoti. Ir loti šunim.

Pelkės pasiliejo po visas platumas. Ilgi vandeniniai liežuviai laižė šlapias dirvas. O naktį žibėjo prieš mėnulį. Ir kai buvo tamsu, juodi debesys braukė pirštais juodu vandeni.

Kažkur šiaurėj spragino armota į armotą, žmogus į žmogų. Kažkur virto karalius po karaliaus, stiepėsi ant šono buržujai, ir proletarai palociuose ruošė išeinamąsias vietas.

Tik per visokias viršūnes pūtė pilkas vėjas, gulė ant šono miškai, o kurie dar laikėsi stati, tie vaikščiojo iš vietos į vietą, slėpdamiesi nuo kirvių ir piuklų.

1

Nusiuto Daugnora. Išsibaigė. Ir paskiau kažko negera pasidarė. Gaila ir to Petro. Ir ant klebono truputį pikta. O kai pradėjo vaikščioti gandai kažkoki nešvarūs, Daugnora puolė į kelius ties žmonos lova:

— Viešpatie, argi savo senatvėje tokią neteisybę leistum man išgirsti.

— Ir jis ilgai mislijo: kodėl gi neteisybė? Gal nė už nieką čia žemėj galvos guldyti negalima?

— Viešpatie, kodėl nenusukai tos nelaimės? Juk tu viską gali!

Ir vėl mislijo: Dievas toks geras. Kodėl jis leido tokią gėdą ir nelabumą. Leiskim, kad jis norėjo būti teisingas, bet ir blogiem už blogą dovanojama. Taip Dešimdievo pasakyta. Tai kaip čia dabar su jo tuo gerumu? Bet Daugnora staiga išsigando savo mislijimo ir ėmė daužyti kumštį galva, kad išvartų iš galvos tokią durną mintį.

Prasidaužė mėnesį. Kitą. Ir pusę metų.

Tik staiga per vidurvasarį prartydo du mažieji sūnai.

Iš balų, šulnių ir upelių vanduo buvo į padebesius iškeliavęs. Kažkur Afrikos padangėm vaikščiojo lietuviškas vanduo.

Sužinojo kaimynai. Slėpė Daugnora savo vaikus, kaip viščiukus nuo vokiečių. Bet kaimynų liežuviai nuėjo iki Amtsvorsteherio, ir berniukus išvežė į valdišką ligoninę. Pas-

kutinį kartą nusišvirkštė kraujais už sienojų ir parovė cholera.

Po dviejų savaitių tuo pačiu keliu Daugnora du grabu nugabeno. Norėjo pilnus parsivežti. Bet vokiečiai neleido. Užkrės.

Tik du mediniai kryžiuokai su vokišku parašu išdygo prie mūrinės tvoros apskrities miesto kapinėse. Šermukšnis į abu kryžiuoku pasviręs. Keletas kekių apyžalių uogų.

2

Kažkas matė Daugnorą su Daugnoriene prievakarį keliais apie bažnyčią einant. Slinko, kaip du stati maišai, truputį į priekį linkdami. Kaip du šešėliai vienas po kito. Ir žydėkos, ir žydukai per šventoriaus sieną žiūrėjo į šliaužiančius. Neįjauk darėsi. Paskiau Daugnora prašliaužė pro didįjį altorių. Sustojo ir sugrįžo vėl į tą pačią vietą.

Išsigando žmona. Ką gi tas senis sumislijo?

Jis atsiklaupė ir, žilą galvą įbedęs į tako žvyrus, ėmė verkti.

Bet senis pakėlė žvyriną galvą ir greit nušluostęs ašaras tarė žmonai:

— Morta, į namus skubinamės. Be ne mūsų Kotrė ši vakarą turi atsivesti.

Nuostabiai Daugnora nujautė. Tik ne viską.

Kotrė gimdė ėriukus, ir nė vienas nesijudino. Gulėjo, kaip paskandinti kačiukai.

Iš kamaros atsiliepė kažkas. Įbėgo kamaron, ir štai:

Elzė taipogi baigė mūcytis. Gimė sutvėrimėlis, bet taip pat nesijudino, kaip ėriukai.

Subėgusios kaiminkos tarėsi:

— Avį kas nors paspyrė. Vot, todėl ir negyvi. Bet kas Elzė paspyrė?

— Sakyk sakydami, ale ta Elzė tikrai paleistuvė buvusi. Ir dar su tokiu!

— Jau tur būt ši liks amžinai prakeikta?

— pasiinteresavo viena kaiminka.

— Ir šnekėti nėra ko.

Į švėstus kapus mažučio numirėliuko nepriėmė.

Pirma beržyne į žemę sukišo negyvus ėriukus, o paskiau, visai netoli nuo jų, Elzė pakasdino savo bevardį mažiuką.

Ir senis Daugnora tą vakarą, kai palaidojo Elzės mažiuką, nuėjo pas kleboną ir stačiai paklausė:

— Sakyk, klebonėli, kodėl tiek nalaimių mano namuose atsirado, kai Petro nebliko?

Sumišo klebonas. Supyko. Atsakyti nenorėjo. Bet:

— Velnias keršija, sūnau mano, už Petrą.

— Tai kodėl Dievas nesuvaldo velnio, jeigu jis viską gali? — naiviai teiravosi.

— Nutilk ir šitaip apie Dievą nešnekėk, — paskiau švelniau pratarė:

— Ką gi, sūnau, suprasi Dievo begalinę išmintį. Ne mum.

— Gal ir ne mum, — mislijo pargrįžęs Daugnora. Bet ėmė ir pamiršo poterius tą vakarą. Kažkaip laiko pritrūko.

3

Pašėlusį audra buvo į kleboną įsikabinusi. Susvyravo. Susisupė. Bet paliko stovėti. Ir dar tvirčiau. Visi raiščiai trūko.

Klebonas pavirto į šventą plieną. Kiekvieną pasiūsti į pragarą ar dangų jam nieko neiškė. Jis tą suprato. Ir ties miegamąja lova ant staliuko iš nedidelių rėmų per dieną ir naktį žiūrėjo susiraukęs, plieninis Torkvemada. Giminingos sielos.

Tuo tarpu atvažiavo daug vokiškų matininkų. Prašneko, kad geležinkelį pro miestelį vesia. Klebono laukais nubrido matininkai ir stulpus buvo pradėję kalinėti. Bet po dvejeta nakčių visus stulpiukus išrovinėjo ir matininkai jau visai kitu plotu tęsė virvę ir kalė kuolus. Tęsė. Kalė. Tęsė. Ir pritęsė iki Daugnoros beržyno. Per beržyną. Į girią. Tolyn.

Ir kaip nutaikyta išilgai beržyną. Išilgai tokį liekną ir baltstuomenį.

Daugnora iš pradžių tik stebėjosi. Net apsidžiaugė, kad mašina švilps netoli pro langus. Juodas baisybė su raudonom akim.

Bet atsitiko baisus dalykas. Vieną popietį kuopa belaisvių ir kelios dešimtys vokiečių kareivių dulkėtu keliu atslinko. Jie visi sulindo į beržyną. Drebėjo beržai ir virto. Ir virto. Ir virto. Vis toki ilgi. Vis toki tiesūs. Stuomenim baltais.

Kas rytą kitaip atrodė aplinka. Saulė vėlai iš beržyno išlisdavo. Dabar, anksti, vos patekęs įsigrūdo Daugnoros langan, nes beržai buvo išvirte, ir niekas nebeišdriso saulės sulaikyti.

Po baltųjų kelių išėjo anksti Daugnora. Aidėjo virsdami balti stuobriai. O toliau, per lauką, jau būriai kasė ir pylė pylimus. Ilgai stovėjo prie kertės žilas senis. Anksty-

bi pusryčiai — stovėjo. Vėlybi — stovėjo.

Paskiau, kai susirado žmona, Daugnora priėjęs tylom tarė žmonai:

— Atrešk mano ir savo kukavinį rožančių. Dievas per daug beržų varto. Per daug Dievas įsivaizduoti ima.

Žmona išsigando vyro šnekos. Niekada negirdėtos. Surado rožančių. Paslėpė. Vėl ištraukė. Ir vėl paslėpė.

Daugnora ilgai kasėsi pastogės šiauduose. Pagaliau surado. Ištraukė aprūdijusį šautuvą. Nušluostė į baltąsias kelnes. Pasistatė ir nuėjo į trobą.

Gyniojos žmona rožančių neradusi. Bet mušimu įgązdinta atidavė. Susirado Daugnora parako, užtaisė šautuvą ir vietoj šratų į šautuvo tūtą supylė rožančiaus karoliukus. Užkalė popieriu.

Be žai vis virto ir virto. Juos, kaip numirėlius, klojo vieną prie kito, vieną ant kito. Paskiau prasidėjo kelmų sprogdinimas. Dulkėjo. Dundėjo. Dūsavo.

4

Kelias dienas Daugnora laikė pastatęs šautuvą kertėj užtaisyta. Jam atrodė, kad beržyno virtimas — tai tik kažkoki mėginimai, repeticijos. O, tuoj visi beržai vėl sustos. Ir taip pat linguos. Ir oš taip pat. Paniuręs vaikščiojo senis. Nusišypsodavo kartais. Ant kažko įpykęs.

Bet kai suvirtusius beržus ėmė vežti dulkiniu keliu, pro išdžiūvusias pelkes, Daugnora įbėgo į kamara, pačiupeš šautuvą, tekinas, klupdamas pasileido bėgti buvusio beržyno pusėn.

Kairiajame beržyno gale dar du ilgi, stambūs beržai svyravo. Vienas toks tiesus, kaip nendrė, tik iš pašaknų truputį krumpliuotas. Kitas sviro į šiaurę. Linko perpus.

Daugnora pribėgo ir, ištiesęs šautuvą į viršų, ties tais dviem beržais paleido šūvį.

Pribėgę vokiečių kareiviai surišo senį. Subėgo kaimynai. Prakaituotas ir išsižiojęs sėdėjo surištas Daugnora prie beržo. Kaimynai iš tolo stengėsi išgauti iš Daugnoros žinią, į ką jis šovęs.

Tylėjo senis. Bet kai įkyrėjo klausinėjimas, suriko:

— Į Dievą šoviau!

Dievobaimingi kaimynai ėmė kuždėtis. Kažkas neaišku pasidarė. Vokiečiai tarėsi, ką su seniu daryti. Už šautuvo laikymą ir už šaudymą reikėjo smarkiai bausti.

SUPERFOSFATAS

PETRAS CVIRKA

Anais metais artos dirvos juodavo iškišios savo alkūnes iš paskutinio smunkančio sniego. Kai kur paskendę balose arimai rodė tik gūburius, kai kur lingavo sausų smilgų barzdos. Per smilgas džiyrino vėjas lyg smičium, ir jos kartojo melancholišką pelkių melodiją. Dangus dar ne mėlynas, medžiai dar ne žali ir girios dar tuščios. Viskas taip pajudę, taip nusišėrę ir nužydėta anais pavasariais ir nusinešta anų vasarų.

Pelkių krašte, ūkanotame pakrūmių krašte tas kaimas. Sarmantai. Niekas čia neauga, nieks vasaros gražios neatneša, ir pelkės ir pelkės... Geguzy pražysta smilgos, samanės ir kadugiai apsiberia uogom. Bet niekad rugiai, niekad vasarojus.

Žinia iki klebono nuėjo. Atvažiavo. Aplausinėjo senį. Bet Daugnora vos kelius sunkius žodžius su klebonu permetė. Pasikiau apvilko geresniais rūbais Daugnorą ir žmonai bei Elzei verkiant kažin kur išvežė.

Puolė nuskriaustos moterys prie klebono maldaudamos, kad užtartų, kad senį paliktų.

— Senis iš proto išsikraustė. Jis jum ir mum daug bėdų gali pridirbti, — atsakė klebonas. — Turėkite viltį Aukščiausiam, — klebonas pridėjo, pakeldamas į dangų akis.

Vežimas su Daugnora pirma ir vežimas su klebonu paskui. Palengva nususuko ir išnyko už miško.

O vokiečiai su belaisviais juokdamiesi tapšnojimo stačiųjų beržų liemenis ir žiūrėjo į viršų.

Pagaliau įsakė palinkusį beržą papiauti. Daugiau kaip į pusę stuobrio. Ir palikti.

— Tą palikime. Tegu seniui grabui bus. Ir paliko.

Vieną prievakarį, kai užsigrūdo staigus perkūnas, lietus su audringu vėju, papiautasis beržas susvyravo ir nuvirto. Tik kelmas atšerpetojo. Atplyšo.

Medžiuose dar daug buvo lapų. Dar avižos bei miežiai kai kur baigė, o kai kur tik pradėjo žydėti.

Ten dangus dar purvinas ir medžiai dar juodi. Amžinas lietus varva iš nukarusių debesų, ir pelkių balos pasidengia burbulais.

Valdiškas miškas ošia netoli, o prie jo apverstos dirvos.

Praeina dienos.

Tačiau dabar jau glitūs verkšliaalksniai pumpurai prikvapino orą ir, perplėšę geltonas lūpas, vos girdimai šnibždėjo apie pavasarį.

Valdžia, išdalijusi Sarmantų dvarą, atrėžė kelis hektarus ir savanoriui Bartkui Jurgiui. Kad tas žemės gabalas buvo atskirtas nuo kitų kaimų, kad jis buvo toli labai, tai valščiaus popieriuose ir pažymėjo dvaro vardu naują kaimą, kur pirmas atėjo savo jaunystę prabėnavęs svetimiems aukščiau minėtas Bartkus. Netrukus jo kaimynystėj įsirusė į žemes ir kitas naujakurys, už puskilometro.

Visą gyvenimą svajojęs apie savo žemę, Bartkus dabar turėjo hektarus. O tie hektarai lenkė jo sprandą ir čiulpė sveikatą. Sveikatos likučius, nes kare gavo dujų, drėgnuose apkasuose reumatizmą, ir dabar, kada iš pelkių kartais pasikeldavo supuvusių medžių ir lapų tirštas puvenų rūkas, jam kojas pradėdavo gelt ir gerklę smaugt dusulys. Išstisus naktis jis neužmigdavo rūsy.

Pati, matydama vyrą agonijoje, verkdamas, plėšydavosi, keikdavo karą, vargą ir savo nedalią.

— Kad tik greičiau kaip nors išsikrapštytume iš to urvo, kad tik kokią nors būdą susikaltume žiemai, — sakydavo ji.

Bartkui suko galvą ne mažesni rūpesčiai. Jo mintis buvo — arklys. Iki šiol vienai dienai kuiną gaudavo iš žydo, vieną dieną su kastuvais dirvą parausdavo ir užsėdavo taip. Taip praėjo keletas laukarių. Bet dabar jis rimtai pradėjo galvoti apie arklį. Jis laukė tik nustoiant liūtis.

Ties urvo stiklu, vieną dieną švystelėjus saulei, išlindo apšepusi, murzina galva. Tai galvai truktelėjus, kyštelėjo ranka.

— Jau, rodos, aptilo lietus... — pasakė jis, atsigręžęs į rūsio gilumą. — Reik eiti pas Kaupkų.

Iš skylės pirma išlindo žmogaus pasturgalis, o paskum ir kitos kūno dalys. Jis užsi-

maukšlino zuikinę kepurę ir klėpsėdamas klumpėm nužirgčiojo per balas. Nužirgčiojo prie kito tokio urvo ir įlindo. Ten sėdėjo ūsuotas senis, aplink prariektą duonos kepala spoksojo kelios poros alkalų mažgalvių akių. Moteris su ašarotu nuo dūmų veidu supo lopšy mažą, dar nė žodžio lietuviškai nemokantį vaiką. Abu vyrai išsikrapštė pypkes ir palenkę galvas įsišneko.

— Jei toks oras bus iki kitos savaitės, reiks išeit į laukus.

— Kažin. O gal vėl pradės pliaupti, kaip anais metais, ir išgulės nejudintos dirvos.

— Taigi. Stankus skaitęs kalendoriuje ne kokius metus, sako. Perkunija, kruša vis... Ar tai nuo Siberijos, ar iš kur tai ledai mariom atplauksia...

Dabar ir moteris, supusi vaiką, atkreipė akis į jų kalbą:—Dieve neduok, vaje, vaje...

— Na, kartais rodo liety, o ateina saulėta. Visaip gali būt. Tik su vasarojum kaip! O

pats gal jau pasirūpinai? — kreipėsi Bartkus į ūsuotą kaimyną.

— Kas tau šimtą duos. Matai, štai paskutinį bakaną boba prariekė. Kaip toliau bus — nežinau. Teks neėdusiem pakentėti. Aš tai galėčiau, bet su tokiais ką daryt? Turi neturi—duok ir gana.—Jis galvos mostelėjimu parodė į vaikus.

— Kad nors vieni meteliai geresni... nors rugiai tie suželtų kartą. Kažin kas tai žemei... rodos, ir triūsi, ir prakaitą laistai,—kalbėjo liesa, sunkiai kvėpuodama moteriškė.

— Eisim pažiūrėt to superfosfato, ar jau atvežė, ar ne. Rudenį gal šiaip taip išsimokėsime. Agronomas vambrijo, kad rugiai kaip dūmai kyla, užsėjus juo.

Jie tylom paskui viens kitą išsluogė iš rūšio ir nulinkčiojo laukais, vis tylom, per balas. Po valandėlės jie užpakaly paliko du rūkstančiu kupstu — savo namus, ir pasiekė vieškelį.

Netrukus miestely.

Miestely jie nuėjo į vartotojų bendrovę ir pasiteiravo apie superfosfatą. Ten ir daugiau suėję vyrų, kurie kalbėjo, kad laikraščiai taip pat rašo ir giria superfosfatą. Net pataria visiem sėti. Be to, pats Bartkus matė valsčiaus prieškambarį ir vartotojų bendrovėj iškabintą popieri, kuriame išmaliovota (vienoj pusėj) rugių geltonų laukas, kylančių į padebesius ir dešimt vyrų piaunamų,—tai esą, anots rašto, superfosfato darbas, o kitame plakato krašte paprastų, prie žemės prisiplakusių rugelių plotas, vieno žmogelio piaunamas, — tai esą, anots raidžių, be superfosfato.

Parėjęs vėlai nakčia namo Bartkus pasakojo pačiai, ką girdėjęs. Jis vis nesusidūmojęs, ar imti superfosfato, ar ne. O jeigu sunku bus išsimokėti? Vieno ar dviejų maišų nepakaks, ir trijų į tokią balą. Kad sėti, tai reik daugiau ir tirščiau užsėti

— O po kiek?

— Nepigiai. Po dvi dešimtys penkis. Sako, iš už gronyčios atveš laivai. Dubinskių kaimo visi užsirašė. Siundė ir mane Kaupkus užsirašyt. Sakau, pakalbėsiu su pačia, ką ji pasakys. Sakau, pinigą greit gali įkišt, o kai reik jį paimti, tai ne taip lengvai duodasi.

Bartkienė, patenkinta vyro sprendimu, pažiūrėjo į jį. Paskum ji skarutės kraštu išvalė ašarojančias nuo dūmų akis.

— Jurgi, ogi daryk, kaip nori. Aš nežinau.. Jei Kaupkus perka, visi, tai tik tur būt tas suparpuspatas vertas ko... Pirkim, kaip bus, taip. Jei dar žada palaukt su pinigais. O gal

SU MINIA

Kepurę nuimu prieš minią.
Minioje pats einu.
Tiktai su tais,
kurių kovoj delnai sutino,
menkysta jaučias milžinu.

Ir ta daina, kur atbalsį sau rado
miljoninės minios širdy,
nuves minias į barikadas,
perkūnija kalėjimus ardys.

Todėl einu minioje
lygus, laisvas,
kad daina manoji
būtų miniai gaisras.

O jei nuo kulų —
ar minia sumintų —
žūti kartais tektų,
žinau,
kad būčiau minioje žibintas,
ir dainos mano —
minios širdyje —
galingą rastų takta.

Dievas duos, kad užaugs. Jei tie trys pūrai kviečių atneštų po dešimtą grūdą, ko bereiktų! Gal ir iš rūsio kitą pavasarį išlystume.

— Kalba, kad labai augą juo trėšiamos dirvos. Esą, tai vis naujos valdžios parėtkas. Seniau nieks ir negirdėjo apie tokius superfosfatus. Kaupkus „Mūsų rytojyje“ ar kur išskaitęs, kad ta valdžia daugiau eisianti už prastus žmones. Aną sekmadienį irgi šnekėjo kažkoks iš centro, po agronomo pranešimo, girdi, rašykites į kuopą, valdžia palengvins ūkininkam, parsiusdins trąšų, duos naujakuriam miško medžiagos. Jeigu, sakau, valdžia eis už biedną—ėmiau ir padėjau savo parašą.

Nutarė Bartkus su žmona, kad reik pirkt superfosfato, užsėti laukus. Taip nutarė Bartkus įkrėst į drėgną dirvą daugiau pelenų ir išvarvint daugiau prakaito. Gal vis ateis geresni laikai.

Dienos vis labiau švito. Paukščių vis daugiau klykavo balose.

Tada sutriubijo toli Nemune garlaisvis. Garlaisvis buksyru, sunkiai stenėdamas, atitempė tris baidokus, prikrautus zuperio. Nuo baidokų nuleido valtis, lentas. Daug žmonių ir daug vežimų iš viso valsčiaus. Pradėjo iškrauti superfosfatą. Pelenuoti, suplušę valstiečiai nešė sunkiausius maišus. Už iškrovimą, už visos dienos darbą vartotojų bendrovė padarė perkantiem nuolaidą.

Bartkus čia bastėsi be arklio, be vežimo, tai jis mielu noru apsiėmė nešti maišus. O jam vis draudė kaimynas, užversdamas maišą ant jo pečių ir sakydamas:

— Dusulį turi, ne per sveikiausias. Verčiau trotyti litą kitą, o sveikam grįžti.

Bet Bartkus spyrėsi. Bartkus spyrėsi pusiau iš gėdos, atsiminęs tuos laikus, dar prieš karą, kada viena ranka penkių pūdų maišą šiūstelėdavo sau ant pečių, o iš dalies,—kad malonu buvo gauti pigiau superfosfatą ir sutaupti išlaidas.

Pirmuosius maišus lentom jis nešė su lygsvara. Bartkus net neįjutė ypatingo sunkumo. Tiesa, jis prie kranto, kur krovė į vežimus, numetęs maišą ilgai kvėpuodavo, įsikibęs į ratų rungą, bet po valandėlės vėl galėdavo nešti. Gal dešimtą maišą nešė, kada užpakaly jo ilgiausia eilė jaunų nešėjų vis šaukė:

— Seni, į šoną. Arba greičiau, po velniais! — jauni bernai šposavo, bėgdami tekini su maišais. Įtempęs visas jėgas, kilstelėti centnerį labiau ant pečių. Bartkus staiga suklypo. Maišas pirma, o jis paskum nusviro į šoną

ILGU BE VĖTRŲ

Prailgo tas liūdnas gyvenimas.

Ir beržas nubalėlis svyra kažin ko.

Girdis per vėją kažkoks aimanavimas.

Girdis toli ir aplinkui.

Skųščiaus gal pančiam, kuriuos glamonėju, skųščiaus gal mūriui šaltam.

Pro speigą, pro audrą praužauja vėjas, ilgu be laisvės vienam.

Nei brolio. Nei draugo. Su mūrais gyvenk tu, atskirtas nuo tėviškės mūsų žalios.

O kas gi tą gėlą išplėšti įstengtų!

Išplėšt iš širdies kas valios?

Ilgu be vėjų. Be kriokiančių vėtrų, tokių, kurios dangų ir žemę supiausto. Slenkant tai vėtrai šimtais kilometru dūšia gal jaukiau pasijaustų.

O, kad taip būti ne beržu svyruokliu, o būti galingam didžiam.

Vėtroj gyventi. Vėtroje užti.

Ir žūti su vėtra pačiam!

ir pūkstelėjo vandenin. Kažkur juokas. Nešėjai sustojo. Keli prišoko ir įbrido į vandenį. Kažkas komandavo kuo greičiausiai ištraukti maišą. Maišą pirma ištraukė, o paskum ir Bartkų. Jį nuvedė ant kranto du vyrai. Bartkus išblyškęs, akys iššokusios. Jis drebėjo ir neištarė nė žodžio, paskum, įsikibęs drobynos krašto, atsigokšėjęs išvėmė kraujo guzulus.

— Trūko.

— Kas, kas?..

— Nieko, praeis. Man daug kartų taip atsitikdvo, kai tik sunkiau ką pakilnodavau, — kalbėjo vienas džiūsna valstietis, pančiu persijuosęs sermėga.

Darbasėjo. Iki vėlyvos nakties tampėsi žmonės sunkiai riūkdami. Kaupkus pavasario šaltą naktį atvežė vieškeliais ir pelkėm į pačias pelkių gelmes tylintį ir ant superfosfato galvą paguldžiusį Bartkų. Į namus. Išskrovė kaimynas ir maišus jam į rūsį įtempė. Ir pačią, pradėjusią žliumbt, nuramino.

ŽEMIAUSIAS TAVO TARNAS

Galvoje sukas
vėjinio malūno sparnas.
Bažnyčia. Rytas. Nuo šventų dūmų rūkas.
— Viešpatie!
— Žemiausias tavo tarnas.

Zakristijonas žvakes dega.
Žvakės ant altoriaus spraksi.
Sužvanga kamžos guzikas segamas.
Galvoj ūžia vargonai, palubėj birzgia taxi.

Keletą dienų išgulėjo kraujais spiaudydamas. Bet lauke vis gražesnės ir gražesnės ėjo dienos. Bartkus jautė, kad laikas pakilti. Kad negalima leist laiko pūvant lovoj, kada darbas šaukia.

Tylų rytą, kai tose tundrose jau žydėjo pilkšvi pelkių žiedai ir kažkur giedojo volungė, išėjo Bartkus į lauką ir šiaip taip pačios padedamas nuvilko prie rugių superfosfato maišus. Jis prisipylė priejuostę pelenų ir pradėjo žingsniuoti viduriu lysvių. Toks tylus pilnas rūkščios žemės kvapo oras. Toliau girios, valdiškos girios medžiai rytmečiui ošė. Bartkus bėrė pelenus atsargiai, apgalvodamas, su kaire ranka, kaip iš savo tėvo buvo tą maniera paveldėjęs. O pati sekė užpakaly ir žiūrėjo, kad jis neparkluptų.

Volungei giedant, pačiai lydint, jis užsėjo rugius. Vos baigė paskutinę saują išberti, jam pasidarė silpna, ir jis atsisėdo užuoganos krašte pailsėti. O ta volungė vis tebegiedojo, ir jo pati pradėjo raudoti.

— Dieve, Dieve, Jurgi, kas tau?.. Guldyk galvą ant kelių, štai.

Paskum jis atgulė. Dažni priepuoliai, kosulys su kraujais visiškai užkankino jį. Aiškiai buvo matyti, kad patrukęs. Bet kai truputį geriau pasidarydavo, jis pasišaukdavo pačią ir silpnu balsu kalbėdavo:

— Mariuk, eik, apsup rugių lauką ir pažiūrėk, kaip atrodo.

— Gerai, Jurguti, nusiramink, gerai... Aš buvau jau. Kad tu matytum, kaip gražiai žaliuoja. Jau plaukėt netrukus pradės.

— Na, o kaip atšlaitėj, ar nepageltež?

— Žemiausias tavo tarnas, Viešpatie!
Kunigas kakta daužo altoriaus briauną.
— Viešpatie, kurie ieško, juk tie viską, ko nori, gauna.

— Tad duok man, o Viešpatie, naują gerą gražią parapiją, kur derli žemė, ūkininkai gerai ūkininkauja, palaima parapiją krapija.

— Duok centrą gerą tavo tarnui Sabui Jonui su kūtėm, svirnais, pakajais.
Ten bus geriau gyventi mano zakristijonui ir mano paties dūšia nusispakajins.

— Viešpatie. Kas aš prieš tave? — Žemės [vabalas. Dulkė. Nykštukas].
Žemiausias tavo tarnas. —
Kunigo galvoje birzgia taxi ir sukas vėjinio malūno sparnas.

— Ne. Visur toki stati, riebus ir tvirti iš pašaknų...

Ir jis, laikydamas jos ranką, užmerkdamo akis. Kartą atsitiko, kad Bartkus pakilo naktį, pasišaukė pačią ir prisispyręs prašė:

— Pažiūrėk tik tu gerai. Man rodos, kad jie vysta... — žmona daug vargo turėjo su juo, daug gaisro, pasakodama apie rugius, kad rugiai žaliuoja.

Iš tikrųjų rugiai kilo tamsiom garbanom, vietom net melsvais kupstais žaliavo. Ir pavasaris toks nuostabiai šviesus buvo. Tokios šyvos dienos.

— O kaip rugiai? Naktį buvo lietus? Ar daug pažėlė? Oi, gerai dabar lietus, kaip druska reikalingas, — jis kalbėjo. — Kad tik aš gaučiau atsistoti, kad tik gaučiau pamatyti, kaip jie atrodo, daugiau nieko nenorėčiau.

Melsvas pavasario dienų dangus pasikeitė į giliai tamsų vasaros dangų. Tuo pat laiku atėjo pirmieji popieriai iš vartotojų bendrovės, reikalaujant išpirkti vekselį už superfosfatą. Jau ir taip terminas baigėsi. Bet gavusi popierius pati paslėpė nuo ligo. Praėjo

savaitė, kita. Atėjo ir kiti popieriai, grasina turto varžytynėm, bet ir šiuos pati paslėpė nuo vyro akių, kad tik jis nesirūpintų ir greičiau sveiktų.

Kai Bartkus nesirodė nei kitą mėnesį miestely, nesirodė nei kaimo susirinkime, kur jį nieks neužtarė, tai ir atitarškino vartotojų bendrovės buhalteris policijos ratuose su vienu policininku. Atsibeldė į rūšį, išgązdino pačią, išjudino ligonį. Taip ir taip!

— Iš kur mes paimsim, juk matot, kad ligonis. Iš žemės neiškasi.

O Bartkus uždusiusiu balsu kalbėjo policijai:

— Pažiūrėkit, koki rugiai! Užaugo, atidosim. Tokių rugių dar nematėt Sarmanuose... nematėt. Noksta jau rugiai... Būkit žmonės!

Bet buhalteris užsikeikė. Tada ligonis atsisėdo ant lovos briaunos, jo balkšvos, su kraujo dėmėm akys įsmigo į jį, ir jis suriko:

— Biedną žmogų, kad galėtumėt, jūs gyvą surytumėt. Gyvą... Gyvą surytumėt...

Buhalteris išėjo su policininku. Bet po valandėlės prie stiklo liko pati:

— Žiūrėk, ką jie daro! Na, ką jie daro. Jurgi. Karvę vedasi iš tvarto.

Bartkus visais sąnariais pasirėmė, jo gyslos kaktoje iššoko. Jis nusitvėrė pagaikščio ir pirmą kartą po trijų mėnesių atsikėlė.

— Pa-la... pa-la... aš jiems... — ir jo rankos drebėjo, ir jo lūpa pritvinkusi mėlyno kraujo virpėjo. Dar jis nepriėjo lango, dar prišokti nespėjo pati prie jo — susiklaipė ir susmuko asloje, už širdies nusitvėręs, plėsdamas nuo savęs marškinius, vaitodamas ir stenėdamas.

Tada karvė subaubė. Dar kartą, bet jau tyliau. Dar tyliau. Ir dar.

Po šio antpuolio Bartkus nesikėlė. Neparįjo nei išvirintų jo pačios mėtų, nei puplaiškių.

Dar kartą prašė Marę nueit į lauką ir pažiūrėt rugių. Ji išėjo ir atnešė priskynusi jau pilnų varpų. Duona kvepiančių varpų.

— Tokių rugių, Mariuk, dar aš nemačiau...—pasakė pilnu protu. Paskum į pava-

karę klejojo vėl apie superfosfatą, vekselius, blogą derlių. Tik nakčia jis nurimo. Nebevaitojo. Nebesišaukė. Užmigo plačiai atvėpęs burną ir atidaręs akis, saujoj sugniaužęs rugių varpas.

Tai buvo reta vasara. Vinkšna, kuri daug metų nudžiūvus svyravo prie Bartkaus kūtės,—ir ta pražydo, pražaliavo. Šermukšnis, kuris palaukė džiuvo galvijų nubrūžyta žieve,—ir tas pasidengė, pražydėjo. Sarmantų balos skendo žydėjime. Derėjo vasarajai, žiemkenčiai ne tik ten, kur buvo superfosfatu sėta, bet ir ten, kur buvo įdėta daug triūso, daug jėgų, daug širdies ir prakaito.

Bartkaus grabą išlydėjo iš namų penktadienio rytą. Pirmą rugiapiūtės mėnesio dieną.

Paskum jį sekė vos trys bobos. Naujakury Kaupkus sėdėjo priešaky vežimo ir niuokė sėję sulysusį arklį. Kai grabas privažiavo prie rugių,—prie Bartkaus rugių einančio didelio varyklinio kelio ir pasuko juo į pagirį, vėjui kilus, vėjui pūtus. sujudėjo geltonų nokstančių rugių ežeras, ir svarios, plieninės varpos beldė iš šalių į grabą. Taip visu keliu, atsisveikindamos sunkios bukės varpos mušė į pušines lentas, šnerėdamos, šnibždėdamos.

O vidurkely, iš galo ratų, pasigirdo Bartkienės verksmas, kuri verkė kniūbščia apkabiniusi grabą:—Palikai mane vieną siratą, palikai... kam... kam tau reikėjo nueit, kada toki rugiai... kada vargą vargom nemirei, kada duonos neturėjom,—iškentei, kam tu dabar taip padarei?...

Vežimui išklydus iš vidurkelio ir paskutinėm varpom nulenkus galvas, atsisveikinus su grabu, užvedė trys bobos giesmę apie dūšios išganymą. Bartkienė dar garsiau pravirko.

Bet čia staiga didelė, galinga valdiška giria, pastojusi laidotuvininkam kelią, savo dar galingesne gerkle užošė, užgniaužė ir raudojimą ir giesmę.

VERTIMAI

WALT WHITMAN / IŠ „DAINA APIE PARODĄ“

VERTĖ ANTANAS VENCLOVA

Šalin nusibodusios pasakos!
 Šalin prasimanymai, romansai, svetimų dvarų dramos,
 Meilės stansai, aplieti rimų alyva, intrigos ir aistros neturinčių ką veikti,
 Tinkamos tik baliui, kur šokikai sukasi visą naktį, —
 Tuščias žaidimas, nesveikas nedaugelio verslas,
 Su kvepalais, vynu šilimoje, po žėrinčiais sietynais.
 Mūza! aš atnešu tau mūsų čia ir mūsų šiandien,
 Garą, kerosiną ir dujas, didelius geležinkelius,
 Mūsų dienų trofejus: Atlantiko kabelį,
 Sueso kanalą, Gotardo tunelį ir Brooklino tiltą.
 Tau atnešu žemę, kaip kamuolį, apnarpliotą relsais,
 Tau atnešu mūsų besisukančią žemę.

LANGSTON HUGHES / NEGRAS KALBA APIE SROVES

VERTĖ BRONYS RAILA

Aš pažinau sroves,
 Sroves, senas kaip pasaulis, senesnes už srovę žmogiško kraujo žmogiškoj gysloj.
 Mano siela kaip srovės gili.
 Maudžiaus Eu'rate, kai buvo dar jaunas ryto raudonumas,
 Stačiau sau trobelę prie Kongo, ir Kongo per miegą litiliavo,
 Žiūrėjau aukštai viršum Nylo ir bokštą ant bokšto kroviau piramides,
 Girdėjau aš dainuojančią Missisipi, kai Abe Linkolnas traukė į New Orleansą,
 Ir mačiau dumblytos srovės krūtinę, mirgančią kaip auksas nuo palinkusios saulės.
 Pažinau sroves,
 Sroves tamsias, senas.
 Mano siela kaip srovės gili.

LANGSTON HUGHES / AMERIKOS NEGRO POEZIJA

VERTĖ BRONYS RAILA

Aš juodas jūsų brolis.
 Mane jus siunčiat valgyt į virtuvę,
 Kai ateina jūs svečiai.
 Bet aš juokiuos
 Valgau
 Ir tvirtėju.
 Rytoj,
 Kai svečiai ateis,

Aš pats atsisėsiu už stalo.
 Niekas neišdrįs
 Pasakyt man:
 Virtuvėje valgyk.
 Ir
 Susigėdinę jūs pamatysit,
 Koks aš gražus.
 Ir aš esu Amerika.

LOUIS ARAGON

VERTĖ JUOZAS TYSLIAVA

Kada aš buvau mažas
Ir norėdavau ka-ka
Tai mano nešiotė man sakydavo ka-ka
Ir aš darydavau ka-ka

Kada aš buvau mažas
Ir norėdavau pi-pi
Tai mano nešiotė man sakydavo pi-pi
Ir aš darydavau pi-pi

Kada aš buvau užaugęs
Tai puskarininkio ūsai man sakydavo kairėn
Ir aš darydavau kairėn dešinėn [dešinėn

Bet dabar aš nedarau nei kairėn nei de-
Nei ka-ka nei pi-pi [šinėn
Baigta

PAVILS VILIPS / AVE SOL!

VERTĖ EMILS SKUJENIEKS

Širyt

ištirpusiu gelsvai kaitriu metalu
užliejo saulė didmiesčio grindinį
ir skubančius darban darbininkus,
kurie duoną uždirba prakaitu spindinčiu.

Vežikam,
snaudžiantiem ant kampo,
atrodė, lyg nugarą
vilgytų vėsus lietus,
ir saulėtas tramvajų dūzgas
buvo kaip užiančių geltonų vapsvų spiečius.
Bet aš,

atvertęs kepurę ant pakaušio
45° prieš saulę,
surikau garsiai,
kiek pajėgia jauni, sveiki plaučiai: —
— Ave soll! —

Kažkas pribėgo.
Ant galvos rausvai apvedžiota
dėžutė iš kartono, ir juodas apsiaustas.
Lyg krečiamas šalčio
tarė išsišiepęs nudilusiais dantim: —

— „Pilieti, už neleistiną agitaciją
prašom su manim —.“

AKTYVIZMO

Gali būti nesusipratimų.

Gali būti ir nesupratimų.

Šit kodėl reikia rašyti apie aktyvizmo pagrindus.

Aktyvizmas — sąvoka plati. Ir neaiški. Tai veiksmas. Tai pastangos. Bet kiekvieno veiksmo pobūdis pažįstamas tik iš jo linkmės, iš jo siekiamojo taško. Todėl gali būti *aktyvizmas* ir aktyvizmas. Visi kiti — tik pastangos prieš jį, tik bandymai užkirsti jam kelią, tik varžtai. Koks jis? — Jis *progresyvus!* Jis kyla iš paties gyvenimo ir yra tiesioginė šitojo *pažangos* būtinybė. Jis eina su tuo gyvenimu. Jis net kovoja už tą gyvenimo *spartumą* ir veržias būti pačiame jo avangarde. Jis — tiesioginė akcija už tą, ko dar nėra, kas dar turi būti. Ir ne visvien — *kas* turi būti. Tas *kas* yra aiškus ir maždaug apibrėžtas tikslas. Tai siekimai *pažangiųjų* visuomenės masių. Tai veržimasis žmonių, kurie stumia istoriją į priekį. Toks progresyvus aktyvizmas.

Ir jei mes save pavadinam aktyvistais, tai tuo pačiu mes pasisakom esą tik *progresyvūs* aktyvistai.

Vadinas, nėra pagrindo laukti, kad vardan akcijos mes šoksime daužyti langus ar giedoti ura - patriotines litanijas.

Progresyvaus aktyvizmo atstovu mūsų visuomenėj mes paėmėm *berną*. Bet mes nenorim būti suprasti siaurai ir klaidingai. *Berną* mes suprantam plačiausia lietuviško žodyno sąvoka. Nesvarbu, kur tas bernas grumias dėl gyvenimo atnaujinimo, — ar muose, dirbtuvėje, universitete ar kalėjime, — svarbu, kad jis turi ne tik jėgos, bet ir tendencijos gyvenimo šuolius pakreipti aktingos kūrybos kryptim. Todėl šalia kaimiško berno mes pastatom aktyvų jo kovos talkininką — dirbtuvės bėrną — *darbininką* ir, nors dar, tiesa, labai negausią, bet jau kiek giliau į gyvenimą žiūrinčią, kasdiene smulkybe nepasitenkinančią *intelligentijos dalį*. Mūsų manymu, tos trys grupės, kartu paimtos, sudaro vieną lietuvių pažangiosios visuomenės frontą.

Savo kūrybinį aktyvizmą mes kaip tik ir atremiam į tą frontą. Mes čia kaip tik ir ieškom savosios bazės. Tikriau pasakius, kiekvienas mūsų savo kūryba atstovauja kurią nors iš tų trijų grupių. Mes susie-

PAGRINDUS TIESIANT

J. RADŽVILAS

nam iš trijų krypčių ir sudarom bendrą literatūros frontą.

Bet mum gali pasakyti, jog toji mūsų visuomeninė bazė, sudaryta iš berno - valstiečio, iš darbininko ir iš pažangaus inteligento yra labai nepastovus ir labai nedarnus junginys. Tiek savo ideologinėm pažiūrom, tiek galutinai siekiamaisiais tikslais, tiek — pagaliau — savo socialine psichologija. Tačiau mes tą puikiausiai žinom. Ir vis dėlto mes esam nuomonės, jog *kol kas* ta bazė savo pagrinde yra pakankamai vieninga, kad išvestų bendrą frontą.

Dabartinės mūsų šalies gyvenimo sąlygos yra tokios, jog visa lietuvių progresyvioji visuomenė, nežiūrint ją sudarančių socialinių elementų kai kurių priešingumų, siekia maždaug vieno aiškaus tikslo. Čia nėra reikalo kiek plačiau aiškinti ar detaliuoti šį tikslą: jis ir taip visiems gerai žinomas. Pridurtina nebent tik tai, kad mes į tą tikslą žiūrim ne per siaurai politinę, bet per plačiai visuomeninę ir kultūrinę prizmę.

Užtaigi, kol yra toks bendras tikslas, kol jis nepasiekias, kol tebeina už jį kova, tol mūsų progresyvioji visuomenė visą savo akciją kreipia viena linkme, tol ji pasireiškia kaip vieningas kūnas, nežiūrint visų skirtumų tarp tų grupių, kurios ją sudaro.

Žinoma, taip manydami mes žvelgiam ne į kasdieneses smulkmenas, bet į patį esmės vidurį.

Šit kodėl mes juntam bendrą saitą, jungiantį mūsų kūrybinį žodį ir šit kodėl mes manomės turį maždaug vieningą bazę.

Čia sąmoningai pabrėžiamas mūsų literatūrinio aktyvizmo visuomeniškumas. Ne todėl, kad būtų deklaruotas mūsų kūrybos visuomeninis ar — vulgariškai tariant — agitatoriškas pobūdis. Ir ne todėl, kad būtų pabrėžtas jo siauras... partiškumas! Bet tiesiog todėl, kad mes literatūrą laikom ne visokių „kūrybinių dvasių“, visokio estetinio kliedėjimo čiučele, bet galingu visuomeniniu reiškiniu. Jeigu mes pripažįstam literatūros visuomeniškąją prigimtį, jos socialinę bazę, tai mum nėra jokio intereso nutylėti tai. Priešingai, mes ne tik konstatuojam šią aiškią tiesą, bet ir formuluo-

jam jos pagrindus: mes apibrėžiam savo visuomeninės bazės pobūdį.

Mes žinom, kad ir visi tie „grynojo meno“ šaukliai, visi estetikos riteriai, klajoja po nekaltų, abstraktiškų svajonių sritis, savo kūryba taipjau reiškia visuomeninę pusę. Visos tos jų romantinės svajonės, visa ta „tyrojo grožio meilė“ ir tas nusigrėžimas nuo aktingo, deginančio žodžio — taipjau yra padiktuotas, iškeltas tam tikro visuomeninio intereso, tam tikro gyvenimiškojo akstino ir socialinės kūrėjo prigimties.

Jie gali tą paneigti. Jie gali to išsiginti. Jie gali net iš tikrųjų to nesuprasti. Bet jie jokiū būdu negali įrodyti, kad tai ne taip.

Pagaliam, jeigu aklas nemato, ant ko jis sėdi, tai dar nereiškia, jog ir visi turi būti akli.

Šit kodėl mes, pasisakydami dėl savo literatūrinio aktyvizmo, pirmoj eilėj sąmoningai pareiškiam jo visuomeninį pagrindą.

Bet pagrindas nėra tik todėl, kad būtų pagrindas. Jis yra todėl, kad jis — *pagrindas*. Vadinas, jo tiesioginis uždavinys, jo tiesioginė prasmė: būti parama to, kas ant jo statoma, buduojama. Bet budavonės, pástato charakteris, jei tik jis pretenduoja būti harmoningas su savo pamatu, neišvengiamai priklauso šio paskutiniojo. Neišvengiamai turi persiimti šio paskutiniojo formų esminiais bruožais.

Tai daugiau, negu konsekventiškas samprotavimas.

Ir užtat jau savaime aišku, kad mūsų literatūrinis, kūrybinis aktyvizmas, atremtas į progresyvų visuomeninį aktyvizmą, daug kuo pareina nuo šio paskutiniojo. Mes kaip tik čia ir pradėdam ieškoti savo kūrybos gairių, savo „estetikos“ ir savo „meninių principų“.

Žodis, kuris nori reikšti akciją — pats turi būti aktingas. Literatūra, kuri vaizduoja aktingus gyvenimo reiškinius, kuri stengiasi sukaupti savy tą visuomeninį veržimąsi priekin arba kuri viskam taiko aktyvizmo

matą, — taip jau turi griebtis jos siekimui atatinamų meninio darbo priemonių. Kitaip ji deramai neatvaizduos nei tos gyvenimo akcijos, nei to veržimosi. Ir dar svarbiau — kitaip ji nepajėgs sukelti aktingumo tose indiferentiškose masėse, kurios trūni sustingimo stadijoj.

Mes kaip tik norim savo žodžiu reikšti akciją. Atvaizduoti mūsų mūsiškės visuomenės pažangųjį veržimąsi. Ir tas siekiamas uždavinys savaime verčia imtis deramų literatūrinių, stilistinių, formalinių priemonių, nebekalbant jau apie idėjinę ar tematinę medžiagą. Šit kodėl mūsų kūrybinis žodis *stengiasi* būti pilnas akcijos. Jis nesitenkina šaltu vaizdavimu ir meniniu fakto konstatavimu. Jis siekia toliau. Jis daro išvadas, keliančias akciją. Kartais jis bando eiti ranka rankon su agitacija. Žinoma, apdirbta meniškai. Jis dega veržimosi įkarščiu, jis pilnas kovos patoso. Kovos — realios, nesivaizduotos. Jis — akcija.

Visu tuo *stengiasi* pasižymėti, persiimti kiekvieno mūsų žodis, ir tasai yra visų charakteringiausias mūsų visų kūrybos bruožas.

Akcija! Aktyvizmas!

Bet mes siekiame naujo, kitoniško gyvenimo. Mūsų aktyvizmas nukreiptas į jį. Į tai — kas dar turi būti. Arba į tai, kas jau yra, bet kas dar mažumoj, kas dar nevaldo gyvenimo, bet kas neginčijamai pažangu.

Naują reikia vaizduoti naujaip. Naujom priemonėm. Todėl mes pasisakom už literatūrinį modernumą. Bet mes nesam kurių nors formalinių darbo priemonių fanatikai. Mūsų dėmesio centras literatūriškas daiktas. Savo žodį mes kreipiame į mases. Todėl jis turi būti jom prieinamas. Tai ne utilitarizmas. Tai tik supratimas to, kad literatūra negali trokšti savo susidarytame lūkste. Šit kodėl mes nelenkiam lazdos ligi kraštutinumo ir nesivaikom ultra-modernizmo kelių.

Mes pritariam tam sąjūdžiui, kuris jau reiškiasi Prancūzijoje, Vokietijoje, Rusijoje, visoje Pabaltėje. Tai sąjūdis, kuris nori duoti *sintezę*. Sintezę tarp tokių srovių, kaip ekspresionizmas bei futurizmas ir realizmas. Pritariam pastangom teigiamuosius ekspresionizmo laimėjimus suderinti su tuo, kas tikra, kas nedirbtina. Kas realu.

Tiek ekspresionizmas, tiek futurizmas turi didelių nuopelnų. Tai naivu ginčyti. Bet vis dėlto tai užsimojimai lenkti lazda per

daug į vieną pusę. Tai kraštutinumai. Gi visas svarbumas — deramai panaudoti tuos jau esamus laimėjimus. Aplink pilna griuvėsių. Tai sugriautos senosios formos. Literatūrai praversti nauji keliai. Kad ir į kraštutinumą, bet vis dėlto nauji. Tačiau laikas ant tų griuvėsių kurti teigiama, bet nebe griaunama. Laikas daryti sintezę ir laikas iš eksperimentų kelio eiti prie statymo pozityvių kūrybos darbų, svarbiausiu jos postulatu laikant realizmą.

Bet mum gėdinti pasakyti, jog tokia užsimojime nėra nieko ypatingai naujo, ypač revoliucinio. Kad tai tik balansavimas svetimų nuopelnų ir laimėjimų. Taip, bet ir balansavimas gali būti dvejopas. Ne visuomet didžiausias revoliucionierius yra tas, kuris muša ir į dešinę ir į kairę. Kuris — tik muša. Kiekviena revoliucija, kad ir literatūroje, gali būti laikoma galutinai pavykus tik tada, kai ji pateikia deramą sintezę, kai ji savo jėgas kreipia nebe vien griaunamąją, analitinę linkme. Paskutinių dešimtmečių literatūrinės revoliucijos sintezis dar nepadarytas. Tie, kas jį pateiks, kas apvainikuos naujas pastangas vienu visus teigiamus laimėjimus savin sukaupiančiu sinteziu, bus ne mažesni kūrybos revoliucionieriai už tuos, kurie pirmieji pradėjo griaunamus smūgius.

Bet jeigu pakreipiami žingsniai daugiau sintetinio keliu, jeigu sukama į realizmą, tai dar nereikia, jog einama į tą senovinį realizmą. Ne. Literatūra stipriai praturtėjo. Ir reikia protingai išnaudoti tą naująjį turtą. Visa tai, ką šiuose trumpuose apmatuose („pagrinduose“) paminėjom, kaip tik randa tvirtos atsparos tame visuomeniniame mūsų aktyvizme, kurį mes laikom savo baze. Ir, užsimodami eiti šitokia linkme, iš susitelkusios literatūrinės grupės mes *stengiamės eiti prie literatūrinės kūrybos, plačios, apimančios visą gyvenimą, bei savyje nuoseklos ir vieningos ir turinčios aiškiai nustatytą charakterį ir aiškiai apibrėžtus tikslus.*

Tačiau dabar mes kol kas tik grupė. Ir tai reikia atsiminti. Nes užsimojimų pastangos tai dar ne darbo rezultatai.

Manom, kad daugiau nebebus nesupratimų.

Bet nesusipratimai?..

Ach, juk be jų būtų taip baisiai nuobodu juodame pasauly!

ANTANAS
BILIŪNAS

ŽIRANTAS

Temo.

Gatvėj buvo nachališkai nuobodu. Juodai pilkos padangių aukštumos, kosėdamos neįjaukiais rudens vakaro sielvartais, sijojo žemėn skystas miglas, kuriose tingiai teliuskavosi susinarpliojusios pilnos šešėlių miesto gatvės.

Ėjome dviese: aš ir šaltos drėgmės pritrėktas nuobodulys. Nuobodulys, atšipusiai geiduliais knaisiodamas moterų kojas, slinko pirma manęs. Kelią jis žinojo. Jis gerai žinojo tuos tamsius tarpugatvius, kur už menkus užsimiršimo šlakus tiek daug kartų naktim pardavinėjau savo dūšią ir mėčiau purvinon aslon likimo suskaitytus širdies tvakėjimus.

Didžiųjų gatvių toluma alsavo sunkiu nervingu nuovargiu.

Staiga nuobodulys atsilošė atgal ir, įsivyniojęs į beformius skystų miglų glėbius, dingo. Sustojau. Prie pat manęs, tarpuvartėj, stovėjo J i s a i. Nuliūdes ir nelaimingas. Aš Jį pažinau pirmu pažvelgimu, nors paskutinį kartą su Juo buvau matęsis tik vaiko dienom. Anuo metu Jisai buvo kitoks. Kai vakarais, motinai kugždant maldas, Jisai pridedavo prie mano lovos, Jam pečius dengdavo gražiai iškedenti juodbruvi plaukai, o atlapotoj krūtinėj švitėdama liepsnodavo širdis. Dabar Jisai stovėjo nuliūdes ir nelaimingas. Basas Jo kojas dilgino drėgnas purvas, su-nešiotuose Jo rūbuose braidžiojo šaltos miglos, o per sustyrusius plaukus ir barzdą ropojo drumzlotas vandens lašai.

— Tai Tu? Tai Tavęs kadaise šaukdavosi mano motina nakties maldose? Tai Tave motina, būdama nekalta, pradėjo?

Jisai, atsirėmęs šiurkščių plytų sienos, liūdnei šypsojosi.

— Kogi Tu tyli? Kogi Tu čia stovi, sušlapęs, basas, susdriskęs? Juk ar ne Tavo gi namų didybė užmetė savo šešėliais aukščiausias pasaulio bokštų viršūnes? Juk ar ne Tavo gi kiekvieną atminimą išnešioja po visą žemę kvepiančių smilkylų bangos, nuskaudina amžinai gyva malda?

Jisai šypsojosi.

— Tu nuliūdes ir nelaimingas? Juk ar ne Tavo gi veido alkanos milijonų akys? Juk

ar ne Tavo gi širdin suplaukia milijonų meilė ir viltys? Juk...

— Man šalta... — sudrebėjo pamėlynavusios Jo lūpos.

Per du tūkstančių metų nenumiręs balsas užgniauzė mano gyslose kraują.

— Man šalta... — pakartojo tas pats balsas, kurio prieš du tūkstančių metų klausėsi tolimųjų pietų mėlynasis dangus ir meisvose tolumose dingstančios tyrumos.

— Man šalta...

Aš tirpau. Veidą man dilgino gėda, o iš akių košėsi ūkanoton vakaro tamson nusi-minimas. Juk ir aš kalbėjau Jam tą patį, ką kalba milijonai, gal būt, Jį mylėdami ir Juo pasitikėdami, bet užmiršdami, kad Jam šalta...

Tarpugatvy plevėsavo iš greta užiančio restorano langų išsinėrę blankios šviesos kaspiniai. Pažvelgiau į vis liūdnei besišypsantį Jį. Man pagailo. Pirmą kartą man pagailo — Jo.

— Einam. Sušilk nors ten, kur už menkus užsimiršimo šlakus aš pardaviau savo dūšią.

Jisai linktelėjo.

Mūsų atėjimo restorane niekas nepastebėjo. Restorane buvo nakties nuotaika: salės gale iš po storo rausvos pudros sluoksnio rangėsi kažin koks keistas šokis, kurio keisti zigzagai igudusiai aštrino atšipusius geidulius ir budino liguistą nakties vaizduotę.

Atsisėdome nuo visų kiek atokiau, vienas priešais antrą. Jisai pirštais nušukavo nuo nusvirusių plaukų vandens lašus ir peržvelgė restoraną tuo pačiu žvilgsniu, kuriuo laimino pasaulį nuo kryžiaus tada, kai plyšo uolos ir saulė užtemo.

Ant stalo putojo du bokalai. Vieną jų stumtelėjau Jam.

— Išgerk. Jeigu Tu, žmoniją atpirkdamas, gėrei tulžį, tai išgerk dabar su tuo žmogum, kurio Tu vis tik nesi atpirkęs, o jeigu ir buvai kada atpirkęs, tai žinok, jog jis nūn vėl kažin kieno ir kažin kam parduotas.

Jisai pakėlė rankas ir suvilgė sutrukusias savo lūpas bokale. Tuo metu šlubčiodami šviesos šešėliai nuslydo nuo tų vietų, ku-

DĒL KAI KURIŲ NEOREALIZMO FORMALINIŲ FAKTŲ

PRANAS
DAUGNORA

STRAIPSNIS DISKUSINIS

„Trečio Fronto“ N-ry 1 mes suminėjome patį faktą, kad realizmas grįžta. Suminėjome, kad mes, keldami literatūrinę plotmę naują literatūros srovę ir vadindami ją neorealizmu, negalime gėdintis nei Žemaitės, nei Biliūno. Tačiau jeigu ir reikia grįžti prie šių rašytojų, tai tik tam, kad ties jais kiek sustotume ir įsistebėtume. Ir kad prie jų visai nebegrįžtume ir nepamėgdžiotume.

Visų kraštų literatūra šiandien smarkiai persisukusi realizman. Juk visi karo romanai: Georg von der Vringo „Kareivis Suhren“, E. M. Remarko „Vakarų fronte nieko naujo“, John Dos Passos „Trys kareiviai“, H. Barbusso „Ugnis“, R. Dorgelėso „Mediniai kryžiai“, R. Graves „Sudie visam tam“ ir daugybė kt. yra realistiškai parašyti. Net mūsų Vydūnas, tas nenumaldomas „aukštesnių prasmų“ gaudytojas ir visokių „simbolių“ vartotojas, ir tas „Pasaulio gaisrą“ stengėsi realistiškai parašyti.

Bet mum ne taip svarbu čia rankioti faktus iš pasaulinės literatūros, kurie kal-

bėtų už realizmo grįžimo tikrumą. Mes esame priešininkai tokio realizmo, kurį var tojo Žemaitė. Žemaitė, visai nesirūpindama sakinių stilizavimu, aprašinėjo peizažus, daiktus ir veiksmus taip, kaip jie tuo kartu jai atrodė. Ji iš savo reališkojo aprašinėjimo daug kur pereidavo net iki naturalizmo. Tokiam aprašinėjimui mes dabar priešingamės.

Po ekspresionistiškųjų eksperimentų mūsų sąmonė tuo pačiu momentu išmoko vertikaliskai ir horizontaliskai protauti ir vaizduotis. Net kai kur mūsų sąmonės koeficientas vienu ir tuo pačiu momentu įgijo visų trijų matavimų kūrybinę koncepciją. Taigi senasis, vientisas realizmas su savo begaliniu vientisumu formališkai jokiū būdu nebegalimas.

Trumpai formuluojant neorealizmo formalinę pusę, galima pasakyti, kad ji susidaro iš ekspresionizmo ir paprastojo realizmo elementų sintezės.

Ekspresionizmas, reiškėsis visokių kitų modernišku „izmų“ faktais, buvo toks griežtas bent kokio realizmo priešas, kad iš visų reališkų elementų jame bebuvo likusi vos pati medžiaga (molis, popieris, dažai, raidės), iš kurios buvo daromi visoki (nežemiški) irracionališki daiktai. Tokiu būdu buvo sudarytas naujas daiktiškumas (objektingumas, neue Sachlichkeit).

riose tebesėrijo prieš du tūkstančių metų vinim išgręžtos ir dar neužgijusios Jo rankų žaizdos.

Išgąstis padūzgeno mano sąmonėn. Restorane parduota dūšia rėkė. Rėkė baisiai ir klaikiai, kad po dviejų tūkstančių metų iš žaizdų tebesikošia pakraujavęs vanduo, ir Jisai dar nemirė.

Jisai suprato. Jisai žiūrėjo iš širdies širdin.

-- Dar neužgijo... — Jo balsas priminė nuostabią ir tylią tyrumos palmių kalbą.

— Juk Tave gi, rodos, užmušo? Tai kam gi Tavo žaizdos tebesėrija, ir Tu gyveni?

— Mane ir užmuša tam, kad aš tūkstančius metų gyvenčiau.

— Gyventum? Kam? Ne gyvenimo Tavo, bet mirties yra alkanos pracisties ir šių dienų nuodėmės. Juk Tave gi ir užmušo tam, kad Tu atpirktum jas.

— Aš niekumet ir nieko neatpirkau.

— Tai kam gi apie Tavo atpirkimą skelbia?

— Aš neskelbiau ir neskelbiu. Aš tik žiruoju...

— Ką?

— Jūsų vekselius... — Jo balsas sudrebo. — O gyvenu tūkstančius metų tam, kad jūs turėtumėt ką užmušinėti; kad jūs turėtumėt žirantą, kuris išpirkinėtų iš jums pelningų bankų savo mirtim žiruotus jūsų vekselius.

Jisai nutilo. Restorane moderniška muzika skleidė apsiblausimą.

Staiga Jo žvilgsnis pakilo iš gyvenimo pakalnių:

— Jūs maldaujate mano žiro meilei, o supirkinėjat neapykantą; reikalaujate mano žiro taikai, o prekiaujat karais; vagiate mano vardą teisybei, o globojat ir keliat neteisybės pramonę; afišuojate mano širdį atleidimui ir pasigailėjimui, o gaminat kasdien milijonus bausmių; išsėmėte mano veidą šviesai, o žliaukiančia tamsa apipurkštę sąžinei akis, skelbiat atpirkimą... Ne, aš jūs neatpirkau! Aš tik žiruoju jūsų vekselius ir nauja

Ekspresionizmas, savo esmėj būdamas simbolizmu, sukūrė simbolius — daiktus, kuriems suprasti reikėjo aplamdyti senąją, realistiškąją sąmonę. Bet vis dėlto kad ir kaip tie nauji daiktai nutolę nuo mūsų seno, įprasto galvojimo, vis dėlto jie savyje turėjo to paprasto realizmo pačius pagrindinius bruožus ir primityviškąjį, paprasto, laukinio žmogaus įsivaizdavimo objektyvumą. Dėl šios priežasties buvo griebtasi visokių „juodųjų meno“ primityvų ir schematiškumo.

Bet kartu su ekspresionizmo kūriniais Vakarų Europoj ir Rusijoj smarkiai ėmė tobulėti fotografijos menas. Ekspresionizmas savo begaline drąsa pripratino mus prie visokių netikėtumų. Į žmogų visumet buvo žiūrima iš aukštinio vidurio. Ekspresionistai savo sąmonės objektyvą nukėlė žmogui visai prie kulnų ir iš šios vietos pažiūrėjo į žmogų. Bet sudaryto naujo matymo įspūdžio, išreikšto schematiniu būdu, veik niekas nesuprato. Nesuprato ir nepriprato.

Tai buvo garbingi išradimai be jokio praktinio tikslo.

Šiais visais ekspresionistų išradimais pasinaudojo fotografijos menas. Į ekspresionistų sąmonės objektyvo vietą buvo pastatytas paprasto fotografo aparato objektyvas. Ir štai visi nustebo. Buvo pagautas žmogaus vaizdas, bet visai kitoks, negu pripratę

mirtim juos išpirkinėju. Prieš du tūkstančių metų aš viską dovanojau. Bet dabar, kada išėmėte iš mano širdies dovanojimą, aš jus — kaltinu! Aš kaltinu, kad visose kryžkelėse mane užmušinėdami, tūkstančius metų neleidžiat man numirti! Aš kaltinu, kad visose kryžkelėse pristeigę žiravimo biurų, netikrų savo vekselių reklamas apraudėte mano kančiom! Aš kaltinu, kad jūs gyvi esate ne mano gyvenimu, bet mirtim!...

Jisai nutilo ir mąstė tol, kol Jo išblyškusių veidu nusiyrė dvi ašaros. — — —

Kai pakėliau galvą, Jo jau nebebuvo. Aš verkiau. Man pagailo. Pirmą kartą man pagailo — Jo, užmušto, bet tūkstančius metų gyvenančio ir žiruojančio mūsų vekselius...

O restorane draskėsi ir plėšė smagenis keistas šokis.

buvome matyti. Tai taip pat buvo neue Sachlichkeit, tik su realizmo elementais.

Fotografija surastą paslaptį plėtojo ir plėtojo. Ši paslaptis persimetė į filmas, ir štai mum teko išvysti tokių filmų, kaip Sovkino „Audra ties Azija“, „Žmogus žmogui — žvėris“, „Žemė nelaisvėje“, kur tiek daug tų objektyvo perkėlinėjimų ir reališkų faktų visai kitaip atrodančių, negu iki šiol kad buvome įpratę matyti.

Jeigu seniau būtų kas norėjęs atvaizduoti priverstinai šokančio, išsvargusio žmogaus kančias, jis būtų tuoj atvaizdavęs jo veido nuvargusią išraišką, jo sielos (literatūroj) būklę. Šiuo nauju atveju visai nebuvo parodyta veido. Tik kojos. Tik klumpiai ant tų kojų. Ir vis dėlto kaip aiškiai matyti, kad tie klumpiai ir tos kojos sunkiai kilnojasi, slysta, kraiposi ir pagaliau iš nuovargio nugriūva. Arba tokia banališka scena, kaip bučiavimasis. Nebebuvo parodyta besibučiuojančių įsimylėjusių lūpų. Užteko rankų. Nes aistrai užėjus konvu'sija sugniaužia rankas kartu su šokoladu toj rankoj. Ir kada palengva pirštai ima tiestis, ir iš rankų iškrinta šokoladas, labai suprantama, kad moters aistra perėjo į pasyvų pasidavimą, kad momentas persilaužė vyro naujai.

Šitokių faktų galima tūkstančiais atpasakoti. Kiekvienam labai aišku, kad šioks vaizdas yra realistiškas, bet ne toks, kaip seniau tekdavo matyti.

Taigi, palyginus senąjį realizmą su šiuo nauju faktu, matyti, kad realus daiktas buvo išdrįsta apsukti aukštiešniškas ir pažiūrėta į jį visai natūrališku objektyvu. Vadinasi, dalijant formą į dvi dalis — į jos konstrukciją ir turinį — pastarasis buvo paimtas iš realizmo arsenalo, o pirmasis — iš ekspresionizmo. Šiuodu elementu susintetinę, gavome pilną, naują formą, kurią mes ir vadiname neorealizmu.

Čia kalbėti dalykai daugiausia priklauso filmai. Sunku pasakyti, kas pirmiau pasuko neorealizmo kryptim: filma ar literatūra.

Mum svarbu, kad tas neorealizmas reikišiasi mūsų jaunojoj literatūroj. [Kadangi šis straipsnis nėra pilnas ir visą formalinę pusę neišsemias (kas bekalbėti apie turinį), todėl ilgainiui, kuriantis didesniem šios literatūrinės krypties pavyzdžiam, teks dar daug ką papildyti, o gal net kitaip aiškinti ir nusakyti]. Štai, Petras Cvirka savo novelėj „Paukščiai skrenda“ (atspausta „Liet. Žin.“ 1930 m. Nr. Nr. 31, 32), norėdamas

K. Lino / Reportažo ir montažo principas literatūroje

Reikalas reikalingas platesnės studijos, nes reiškinys mūsų dienų literatūrai aktin-
gas. Tačiau šis straipsnis trumpa informacija
ir apsidairymas aplink.

Literatūra didelis ir gyvas organizmas,
kurio gyvenimas vyksta veikiant daugeliui
faktorų. Ir tie faktoriai ne vien toje riboje,
kur susitinka visuomenė su literatūra, bet ir
vidujiniame literatūriškos gamybos procese.

Seniai, pavyzdžiui, buvo pastebėta, kad
sušablonėjusias literatūros formas ir prie-
mones pakeičia naujos priemonės ir formos
ir dažniausiai iš vadinamosios žemesnės
rūšies. Šį kartą literatūrą smarkiai paveikė
laikraštinio darbo priemonės. Kalbu apie
reportažą ir montažą. Tai dvi pačios stam-
biosios laikraštinio darbo priemonės. Kiek-
vienam, kad ir prasčiausiai redaguojamame
laikraštyje rasite montažo ir reportažo faktų.
Pirmoji — svarbiausia priemonė redakto-
riaus, o antroji — visokių reporterių, ko-
respondentų ir t.t. Lietuvoje, tiesa, kaip ir
pats laikraštis, taip ir šitos priemonės men-
kai išstobulintos ir pavyzdžiui reikia kreiptis
į užsienišką spaudą. Toje spaudoje jūs
daug mažiau rasite visokių telegramų agen-
tūrų trumpų ir nieko nesakančių žinių, bet
apsčiai užtiksite užsieniškų ir ne užsieni-
škų korespondentų apyplaciu aprašymų
visų pasaulio įvykių. Tos korespondencijos
sudaro europietiško laikraščio svarbiausią
dalį. Redaktoriui (ne mažiau ir spaustuvei)
reikia šita visa medžiaga tik sumontažuoti,
sukonstruoti, ir rotacinės mašinos per pus-
valandį išmeta didžiulius laikraščius į gatvę.

Praleidžiu, žinoma, visą kitą daugybę
laikraštinio darbo priemonių, bet reportažas,
užkariavęs laikraštį, stambiais laimėjimais
įgali ir literatūrišką knygą. Šiandienis ro-
manas, besiblaškas tarp siužeto, intrygos ir
žodžių plačios konstrukcijos, gavo iš repor-
tažo pusės smarkų smūgį. Viešos bibliote-
kos, geriausias šiuo reikalu liudininkas,
parodė, kad skaitytojas vis labiau reikalauja
ne grynosios beletristikos, bet beletristiško
reportažo knygų, kurios duoda tikslus ir
ryškius aprašymus, kur peizažas — geo-
grafijos pamoka, siužetas — faktiško įvy-
kio eiga, stilius — sausas, tikslus laikrašti-
nis stilius. Ir štai, literatūriškas faktas:
literatūroje laimi autoriai, kurių knygos
toks ar kitoks reportažas. Nekalbu apie
pagarsėjusį Remarką ar rusų Šolochovą, —
vardų devynios galybės, ir tie vardai, o ne
išsilikusios garsenybės, sudaro šių dienų
literatūrą.

Visam aktingosios literatūros pasauly —
pradedant kad ir rusų „Lefu“, baigiant
New-York'o „New Masses“ — griežtai pa-
sisakyta už šį naują galingą literatūriško
darbo principą. Amerikonai net tiek toli
nuėjo, kad šiuo reikalu išleido net mani-
festą, kuriame reikalauja, kad rašytojai mestų
bibliotekas, savo knyginius kabinetus ir
persikraustytų į dirbtuves, fabrikas ir iš-
ten, industrijos centro, rašytų tiksliai savo
knygas. Čia jau kyla ne tik klausimas dėl
visos literatūros ir dėl pačio rašytojo pro-
fesijos, kurios vienos neužtenka, kad būtum
rašytoju. Tas klausimas kitur kyla dėl lite-

atvaizduoti dviejų kareivių vedamą berną
per snieguotus laukus, neaprašinėja pačių
žmonių, jų ėjimo. Jis atidžiai aprašo tik
sniege įspaudžiamas pėdų žymes, jų visą
vilkstinę, kol jos išnyksta bendrame kelyje.
Kitoj tos pačios novelės vietoj (pačiame
gale), norėdamas atvaizduoti pavasarį, jis jo
neaprašinėja, tik keliais sakiniais nubrėžia,
kad nušautojo Kazio išverstose akyse buvo
sustingę žydru dangum lekią iš šiltųjų šalių
paukščiai. Jis pažiūrėjo ne į dangų su
paukščiais, kaip visi realistai būtų padarę,
bet į akis. Tai yra tas pats objektyvo per-
kėlimas į visai naują vietą. Tokių ir pa-
našių pavyzdžių galima sutikti pas Kazį
Borutą, Joną Šimkų ir kai kuriuos kitus.

Pirmame „Trečio Fronto“ numeryje mes
suminėjome populizmą, iškeldami neorea-
lizmo mintį, tik todėl, kad kai kuriems „dū-
motojam“ būtų ne taip baisus mūsų neo-
realizmo propagavimas. Kad būtų aiškiau,
jog nuo ekspresionizmo važiuojama tolyn
(ne tiek svarbu, kuria kryptim). Su popu-
listais mes jau vien dėl to nenorime turėti
nieko bendro, kad jų visą grupę sudaro
perdėm katalikiški, atžagareiviški buržua,
dėl didelio miesto persisotinimo pasiilgę
kaimo gyvenimo. Tai lygu idilių rašymo
laikotarpio grįžimui. Gyvenimo ir literatū-
ros progresyviškumas iš populistų neturi ko
laukti.

ratūriškų sumetimų, pas mus, deja, jis praktikos sprendžiamas ir nepavydėtinais: rašytojui geriau būti gatvės šlavėju, negu kad ir departamento direktorium, nekalbant apie kanceliarijos popierio graužiką. Bet apie tai kitą kartą. Biografijos reikšmė visai kitokioje šviesoje dabar nušvieta. Biografija padaro rašytoją, pavyzdžiui, mūsų dienų M. Gorkis, rumunas prancūziškai rašęs Panait Istrati.

Taigi, kad ir be skambių frazių bei manifestų, šiandien vyksta eilinė literatūros revoliucija. Ji iš pagrindų keičia rašytojo santykius su knyga, o tuo pačiu ir skaitytojo, paskutiniuosius apimti krato kojas visokiariopi ekspresionizmai, futurizmai, siurrealizmai, gimsta tikslus realizmas, įsigali daiktiskas tikrovės stilius ir konstruktyvizmas — nelaimingai lamdomas tarp visokių literatūros mokyklų — per montażą įgyja visą savo galybę. Rašytojas pasidaro knygos tikru konstruktorium su įvairiausiom konstruktyvizmo galimybėmis.

Ir kas svarbiausia — literatūros knyga, kuri atrodė žlugianti triumfuojančios technikos amžiuje, įgauna naujų teisių gyventi. Knyga pasidaro iš naujo aktinga, tvirtai žemė po kojom pajunta ir nauja energija stoja kovoje dėl kultūros. Visas literatūros darbas įgauna tikslaus ir reikalingo darbo prasmę.

Per pasaulį eina aktinga blaivuma. Parako ir kraujo dūmuose susitupėjusi metafizika ir panašūs jos pagimdyti idiotizmai nyksta. Ir jeigu Lietuvoje susitupėjęs paliktoje karo atmosferoje išsigimėlis zurza ir stengiasi sudaryti apie save tunkančią ramybę, — veltui jojo pastangos. Kultūra šiandien žygiuoja, nežiūrėdama jokių rubežių, ir mes — išėję kovon dėl savo krašto kultūros — laimėsime. Pirmiausia mum reikia laimėti knyga. Ir jeigu mes knygą padarysim aktinę, tai ji geriau, negu tankas, pralauš kelius į žalią sodžių, kuris mūsų tūkstančius pasiuntė padaryti iš suplėkusio krašto — kultūros kraštą.

Naujos priemonės mum gali padėti suaktyvinti knygą. Tačiau senutės Žemaitės per maža. Mes nulenkiame prieš ją galvas, bet mes toliau užsimojame. Jeigu pasisakom už esamojo nelemto gyvenimo reportażą ir montażą, tai dar nereiškia, kad atsisakom būti lemtesnės ateities konstruktoriai. Konstrukcija — ne tik mūsų, bet ir viso aktingo pasaulio pagrindinis principas.

NAUJO EILERAŠČIO FAKTAI KNYGOM

Mėginimas poetiskus faktus aiškinti

Lietuviška kritika perdėm buvo kleboniška. Tarytum klebonas per išpažintį, taip santykiavo kritika su literatūra: autorius — lyg būtų nusidėjėlis, o knyga — nuodėmė.

Tokia ne tik vieša nuomonė susidarė, bet ir patentuotus „kritikus“ abejonė neapima dėl tuščios jų pačių frazeologijos, kaip abejonė nesugundo ir kleboną, kasdien beprasmiškai kartojančią savo ritualą. Nuo tų abejonių vienas ir kitas slepiasi po abejotinos vertės teologija: klebonas, vadinasi, amžino Dievo, o kritikas — amžino grožio.

Tačiau reikia padaryti galas kleboniškam santykiavimui su literatūra. Kritikos reikalas literatūros fakto išaiškinimas.

I.

Prieš mane štai faktai lietuviško eilėraščio:—

- 1) *Bronys Raila*, BARBARAS RĖKIA.
- 2) *Jonas Šimkus*, PASAKOS IS CEMENTO.
- 3) *Kazys Jakubėnas*, MIEGANTI ŽEMĖ.

Tuos faktus išskiriu iš kitos daugybės faktų, nes tai paskutiniai trys faktai lietuviško *aktingo* eilėraščio, kuris pasiryžęs išvežti lietuvišką poeziją į aktingos visuomenės gyvenimą.

Tie nelaimingi žmonės (atsiprašau, jie gal ir labai laimingi žmogiškos menkystos laime), kurie prakaituoja padaryti literatūrą kapstydamiesi ant amžino grožio mėšlyno su rūtų vainikėliais, su klebonais bei vikarais, bedainuojančiais savo griešnas meiles ir jas priskirdami tėvynei*, — ak, tai gali būti pelninga, bet visai negarbinga ir nežmoniškai žiopla reliatyvizmo laikais. Gira ir tas nesmagiai pajuto, kad „kažkas nie taip“, kad „į praeities stiprybę kažkas ne-labo įsitrynė“. Dėku, L. Gira, už prisipažinimą, tik tas nelabas, kuris praeities stiprybę gadina, kuria ateitį. Ir dabar lietuviškas

* Gera tema lietuviško doktorato dizertacijai: išsifruoti kunigišką eilėraščių tėvynės ir kitokią meilę. Medžiaga gausi ir būtinai reikalinga iširti. K.B.

eilėraščių ne tas, kuris „garsią praeitį mini“ (bus įdomu konstatuoti faktas, kiek įstengs garsią praeitį paminėti už 20,000 litų!), bet tas, kuris organizuoja lietuvių tautą aktingam darbui, kuris kelia lietuvių tautos visuomenišką bei kultūrišką aktingumą.

B. Railos, J. Šimkaus, K. Jakubėno minėtos eilėraščių knygos turi tos tendencijos, nors jų aktingumas ir savaip kiekvieno reiškiasi. K. Jakubėno „Mieganti žemė“ susėmė tautos sielbartą ir praskambėjo „atūžiančių vėtrų žinia“; J. Šimkaus „Pasakos iš cemento“ prabilo agitacija už naują eilėraščių programą apie „kumelius, turinčius 1001 jėgą“, kurie Lietuvą turi išvežti iš „nakties lietuviškos“; B. Railos „Barbaras rėkia“, ne barbaras rėkia, bet lietuviškas bernas, atėjęs užkariauti savo žemės kultūros kūrybai, kelia galingą maištą „jaunyste tapyta ne ekspresioniškai, jaunyste — pačia ekspresija“.

Tokios tendencijos eilėraščiai nepalyginti vertingesni, negu eilėraščiai „be tendencijos“, vadinasi, su tendencija visokiariopos menkystos „sielos (nelemtų!) virpėjimų“. Sutinku, poetas turi teisę apie save kalbėti, bet tik su maža pastaba: jeigu pro poeto lūpas tauta kalba.

Kazio Jakubėno eilėraščiuose tauta kalba, kaip „lūšnelė verkia rudenį tamsiausią juodą vakarą“, kaip „žaliam sode iš bado karias vargo broliai“, motinos rauda sūnaus, „kuris krauju palaistė žemę“, o lietuvaite jau nebe ta su „rūtų darželiais“, bet „puolus graudžiam žuvime“, o „pas Kauną, pas žalią ir mieląjį Kauną“, „sūnūs be laimės“ atsisveikina tėvynę plaukti Pietų Amerikon naujos tėvynės ieškoti, nes „žalioj tėvynėj dirvos verkia, rytojaus ilgis naujo“. Apie tą naują rytojų „vėtrų atūžiančia žinia“ dainuoja poetas. Ir „mieganti žemė“ bunda. Tą žemę kelia poetas, organizuodamas bendrą didžiulį sielbartą, ir todėl tie žodžiai pasakyti pirm laiko apie save skamba galingiau, negu pranašų lūpose: „Oi, nesakykite: sutemo, ir laisvės dainius pančius. Ir nors tirščiausias rūkas slėgs dar žemę, matau aš: galas kančiai“.

Ką gi, nelaimingi simbolikai, nesuskubę sukurti tautai simbolio, jaunoji karta, kad ir prievarta, pasak F. Kiršos, simboliška, įmasi jus pavaduoti, sukurdama tautos kančios, gyvybės ir išsilaisvinimo simbolius.

O jūs, neva lietuviškos markės „futuristai“ (geriau tiktų alijošinkai*), į visus keturius nelemtus vėjus išsiblaškę, ne jūs pareiškėt plieno ir cemento valią Lietuvai, bet jaunosios kartos atstovas Jonas Šimkus „lieja plieno ir cemento programą“, veda tarp dangaus ir žemės gelžkelio linijas“, (žinoma, tik tam, kad dangaus tuštybes parodytų), „sumanė nedalią kietai užplombuoti ir iš tėvynės pašalint“. Čia futuristiška poezijos programa. „Tarp vaisinio pašaro, tarp eksportinio sviesto statinių šiandien gimė nauja estetika“ kirviu kerta Bronys Raila ir „skaito iš delno, raukšlėm pajuodusio, kurs ardo dirvonus sužėlusius“. Taigi, alijošinkai, užteks jums veidmainingai slėptis po futurizmo kauke. Jaunoji karta reiškia savo kūryba tikro futurizmo, o ne futurizmo po marijonos padurku arba dar blogiau. Tai Bronys Raila nacionalinį šunį perpiauna internacionaliniu ekspresu, tai jis atgieda: „Penkių kontinentų visai buržuazijai: — tempo! Ei! Tempo! Urmu į kapus...“, tai jo plieniniu eilėraščiu „Penkių kontinentų darbo kolonos žingsnį — tvirčiau!“ žengia.

Kova tarp senosios ir jaunosios mūsų literatūros kartos daugiau negu neišvengiama kova tarp senatvės ir jaunatvės. Tai kova tautai išlaisvinti iš visokiariopo nuskurdimo, tai kova dėl kultūros. Ir ta kova, nežiūrint to, kokias griežtas formas bepriimtų, būtina ir reikalinga tautai, kuri nenori užtrokšti.

Tos nepriklausomybės galingi aidai judina žemę, tuos aidus metališkai organizuoja jaunosios kartos poetai, ir tie eilėraščiai, kuriuos jie daro, maršu skambės Lietuvai, pakilusiai dideliu žygiu.

II.

Suprantama, kad ne atsitiktinai jaunosios literatūros programiniu pagrindu paimtas aktyvizmas. Ir be reikalo nususeš lietuviškas biurgeris, tikras kačių mūkelė, stengėsi primerkti ir taip jau atžlibusias akis bei suprasti aktyvizmą pagal plokščios savo galvos konstrukciją. Ne, ponai. Mes griežtai pasisakom už žmogiškos asmenybės aktyvizmą. Ir mum, rašytojam, tas aktyvizmas reiškia ne tik ideologiškai, bet ir

* K. Binkio „futurizmas“ ne tik sualijošėjo, bet ir sukunigaikštėjo. Nelemtai pasigedo bent brošiūros apie kunigaikščius. Ir kam gi tada su futurizmu vozotis! K. B.

KRITIKAI IŠ LITERATŪRINIO LIŪNO

1

Teko jums, tur būt, eiti kada nors per liūną. Paviršiuj — pluta, pageltusios samanės ir viksvos. Švaru, ir kelias, rodos, malonus. Bet štai jūs užkėlėt koją, ir pasigirsta garmėjimas, šnypštimas, protestuojantis liūno puvenų erzelis. Arba gal jums teko kada nors pažadinti skaniai snaudžiantį pilietį. Kaip jis pyksta ir niurzgia jūsų pajudintas, kad nedavėt jam ir toliau snausti.

Leisdami pirmą „Trečio Fronto“ numerį, mes žinojom žengią žingsnį ant lietuviškos literatūros liūno. Mes žinojom, kad pažadintas snaudžiantis pilietis, ar snaustų jis savo „alyvų žydėjimo dienose“, ar verstųsi feljetonų gamyba, ar su įnirtimu ruošųsi Vytauto Didžiojo skirtą literatūros premiją laimėti, — pakrapštęs akis suniurzgės ir išsikeiks.

Mes neapsivylėm.

Tai yra — mūsų neapvylė nei mūsų literatūrinis liūnas, nei to liūno kritikai.

2

Pirmiausia nubudo tie, kuriems mūsų organizuotas pasirodymas buvo galutinis dūmų ir iliuzijų išsklaidymas prieš tą visuomenės dalį, kuri ilgą laiką buvo jų naiviai mulkinama. Tai negausinga lietuviškoji „futurizmo“ grupė, „kairieji“, „pažangieji“ menininkai, savo literatūrinės veiklos pradžioje rišę ją su demokratija ir nauja kylančia visuomenės klase — proletariatu (palyg. „Ket. Vėjų“ nr. 2).

Ir kaip keistai juokinga! Tie, kurie, rodos, turėjo būti mūsų sąjungininkai, pirmieji stoji piestu prieš mus ir tuo savo žygiu — galutinai save demaskavo. Jų bendradarbiavimas atžagareiviškiausioj mūsų spaudoj buvo tik preliudija į tuos visus simboliškuosius „artojėlius“ ir „žalgirijadas“. Po „Tr. Fr.“ pasirodymo visi galėjo pastebėti, kaip „futuristai“ išbaigė savo *faktiškus* įrodymus, kad pasitraukė ir atsisakė nuo ankstyvesnio savo kelio ir kad tolimėnis afišavimasis literatūrinio pažangumu

žodžio apdirbimo — literatūros — technikai.

Tegu techniškais laimėjimais šiandien mes nesigirsime, bet ir jokiū būdu savos literatūriškos technikos nemainytume su primityviška technika, šlubuojančia raišu įkvėpimu ar persikvėpimu. Tas maždaug vistiek: ar įdvėsęs šuva, ar perdvėsęs (čia tik žodžio turiniui išaiškinti sugretinimas). Neimponuoja mum ir „vėjų“ pačių save nušvilpusių „meisterių“ akrobatika. (Ak, nedovanai „meisteris“ turi lietuvių kalboj dvejoją turinį).

Mes žinome — ir bliviai reikalą įvertiname — literatūros amatas reikalingas, kaip ir kiti amatai, tobulėjančios technikos. Ypač mūsų technikos amžiuje. Todėl mes nesidžiaugiam, kaip, pavyzdžiui, vyresnioji karta, kurie vieną kitą mažmožį nusitvėrę iš svetimų literatūrų, manosi net literatūros mokyklas sudarę arba iš naujo Ameriką atradę, — ne, mes jau pareiškėm, kad poetinėm priemonėm nesivaržysim, ir dar daugiau galim pareikšti — mes nematome reikalo kuo greičiausiai literatūros mokyklą daryti, nes mūs tikslas lietuvišką literatūrą padaryti. Darbo procese mes panaudosime visas mum tinkamas priemones,

nes mum reikalingos visos priemonės, kuriom galima padaryti gerą ir vertingą daiktą.

Trijų čia minimų mūsų eilėraščių darbininkų padaryti daiktai gėdos mūsų eilėraščiškai technikai nedaro. Ne vienas eilėraštis iš tų trijų knygų galėtų būti garbingai išspausdintas ir užsienio literatūros progresyviškos technikos žurnaluos.

J. Šimkaus ypač gerai padaryta „Daina apie ilgą šūvį“. Tai bene vienintelis lietuvių literatūroje vykęs panaudojimas liaudies dainų priemonių. Dar vienas kitas eilėraštis ir daugumas posmų visai gerai sukoncentruoti. Posmo konstrukcija ir aplamai eilėraščiško sakinio bene bus nustelbus viso eilėraščio konstrukcija.

Kazio Jakubėno eilėraštinė technika gal tiek nepuošni poetinėm priemonėm, bet ji galinga savo lyriška jėga ir nusakymu tokių dalykų, kurių kitas dėl oficiališkų priežasčių pasakyti negalėtų. Tai irgi šiom nelėtom dienom reikia priskirti prie technikos laimėjimų.

Bendrai jaunoji literatūros karta ir savo darbo technika tiek pajėgi, kad net paprastas skaitytojas lengvai pastebi jos prašmat-

yra tik skaitytojų masės akių muilininimas.

Į literatūrinės kovos ringą jie išleido vienintelį savo grupės kritiką, vargšą poną A. Šimėną. Ir „7 meno dienos“, kuriose p. Šimėnas demonstravo savo išmintį, nuo to laiko virto „7 šposų ir drebančių kinkų dienos“. Ponas Šimėnas su pasigardživimu vadino mus nesubrendėliais ir, tarytum žilutis senelis, autoritetingai drožė: „...su nesubrendėliais nėra ko rimtai kalbėti nei jų klausyti, kol jie nesubręš“. Taip pat juokingas atrodė p. Šimėnui pasisakymas („Pamokslas broliam“, „Tr. Fr.“ 1 nr.) prieš mūsų rašytojų analfabetizmą ir iškelimas šiuo laikotarpiu labai reikalingo šūkio: *mokytis!*

3

Ach, gerbiamasis! Nieks nepavydi tamstai geros savijautos, kaip ir tamstos sunkių liūno kritiko pareigų. Tūkstantį kartų vertesnis „nesubrendėlis“, kuris veržiasi subręsti, už tą „subrendėlį“, kuris jei iš netyčių ir subrendo, bet tik tam, kad vėliau pūtų ir kirmytų. Kiekviena literatūrinė grupė, kiekviena literatūrinė kryptis pradžioj yra „nesubrendusi“. Bet nesubren-

numą, palyginus su vainikuotosios literatūros technika*.

Techniškų laimėjimų registravimu galėsime užsiimti vėliau. Dabar dar tik pradžia darbo proceso. Bet jau čia minėtas knygas galime įrašyti į aktingosios poezijos aktyvą. Tas aktyvas didės. Tas aktyvas suves kada nors lietuviškos literatūros aktingą balansą.

Mano mėginimas aiškinti paskutinius poetiškus faktus tuo tarpu gali būti baigtas. Tegū ne pilnai ir kai kur šurkščiai nukalbėjau, bet vardan tos Lietuvos dabar, aplamai, nepilni straipsniai, o dėl šurkštumo, tai aš laikausi principo: — kalbant lietuviškais žodžiais kalbėti lietuviškai: taip, kaip po šiaudinėm pastogėm kad kalba.

KAZYS BORUTA

* Grynai techniškų studijų apie lietuvišką literatūrą duosime tolimesniuose „Tr. Fr.“ numeriuose. Tuo tarpu su gerb. skaitytojais mes turime daug aktingesnių dalykų aptarti. *Red.*

dusi ne ta vulgariška prasme, kaip tai interpretuoja p. Šimėnas, mėgstas savo erudicijėlei pademonstruoti prancūziškas pavardes minėti. Mes esam įsitikinę, kad p. Šimėnas tai supranta, bet tik „Keturi Vėjus“ gindamas sąmoningai durnių volioja.

Ir dėl literatūrinio mokymosi pasaulio yra daug žmonių, kitaip manančių už p. Šimėną. Šit, Rusuose nuo naujų metų pradėjo eiti naujas žurnalas „Литературная учеба“, kurį redaguoja pats Maksimas Gorkis ir kuriam dirba stipriausios rašytojų jėgos. Ir šis žurnalas daugiausia skiriamas... rašytojam mokyti. Jeigu p. Šimėnas paskaitytų to žurnalo į vedamąjį straipsnį, parašytą M. Gorkio, jis, tur būt, visus rusų rašytojus su pačiu Maksimu Gorkiu išva-dintų „nesubrendėliais“.

Arba štai prieš mane guli žinomo kritiko Gorbačovo brošiūra, kurioj išspausdintas jo referatas prieš literatūrinį analfabetizmą, laikytas viename rusų rašytojų suvažiavime, kuriame dalyvavo žmonių su tokiu literatūriniu stažu, jog ponam Šimėnam ir kai kuriem jo ginamiesiems, rodos, smarkiai toli ligi jų.

Gaila, kad p. Šimėnas ne rusas: jo veikimui ir kritikai ten būtų daug platesnė dirva.

Ir vis tik, dideliame liūniečio nusiminimui, „Trečias Frontas“ leidžiamas ne dėl to, kad — „šviestis“. Mažesniai demagogui lengva tai suprasti.

4

Čia ne atsitiktinai užsiminėm apie demagogiją. Nes „7 m. dienų“ 51 nr. radom naują p. Šimėno dialektikos „perlą“:

„Susibičiuliavęs su aktyvistais p. E. Radzikauskas, pasirengęs pulti „Keturius Vėjus“, daro bendrą frontą su „Krankliais iš Kultūros“ (12 p.)“.

Ėgi, pasirodo, kad p. Radz-as, rašydamas a. a. „Meno Kultūroje“ apie tai, kad mūsų nesama jokio literatūrinio krizio, ne tik paminėjo aktyvistus, bet su jais ir... susibičiuliavo!

Su p. Radz. mes iš viso maža turime kalbos. Per šešius „Meno Kultūros“ numerius jis įrodė, kad dabar buržuazinės miesčionijos alyvų žydėjimo dienos („M. K.“ nr. 1) ir kad jokio literatūros krizio nesą — ir „M. K-ra“ garbingai baigė savo dieneles. Ta visa p. Radz-ko argumentų artilerija mum jau kelintą kartą patvirtino, kad krizis yra ne tik p. E. Radzikausko galvoj ir Liudo Giros poezijoj, bet ir mūsų

literatūros žurnaluose ir visoje mūsų miesčioniškoje - buržuazinėje ir „futuristiškoje“ literatūroje*.

Kad mūsų nuomonės galėjo nežinoti p. Radz-as ir už mus neįgalios kalbėti, tai nelabai nuostabu. Bet kai ir „subrendėlis“ p. Šimėnas nemokėjo (ir nenorėjo) išskirti šių miesčionių liūno kritiko kombinacijų,— ir geriausių norų būdami nebegalime p. Šimėno neįtarti. Juoba, kai eina kalba apie „kranklius“ iš „Kultūros“, kuriems mes aplamai visa širdžia pritariam.

5

Bet leiskite truputį nukrypti į šalį. Ponas Šimėnas iš tikro vertas savo ginamųjų. Jis gina mūsų „futuristus“ ne tik už tai, ką jie darė „K. Vėjuose“, bet ir už tai, ką jie daro dabar. Nepašyškstėkime vietos vienam literatūrinio liūno kritiko minties „deimantčiukui“, kur taip atraportuojama p. E. Radzikauskui (visur citatose kalba ir rašyba netaisoma):

„Kai dėl eiliuotų Alijošiaus fejtonų, tai p. E. Radzikauskas žino neblogiau už mane, kuriais sumetimais jie rašomi. Jeigu poetui K. Binkiui nereikėtų rūpintis kasdienine duona, jeigu nereikėtų išlaikyti šeimyną, vargu K. Alijošius būtų išvydęs pasaulį. Dabar tik visas klausimas kas geriau: ar, kad poetas K. Binkis eitų tarnauti kur nors į banką bei į ministeriją, ar, kad rašo fejtonus. Jam asmeniškai, be abejo, daug maloniau eiliuoti, negu kad reiktų skaičiuoti litus ar registruoti orderius. Visuomenė, mano nuomone, irgi nuo to nenukenčia“. (Iš „7 m. d.“ 51 nr.).

Lietuvoje daug būdavo įdomių dalykų, bet tokios „K. V.“ gynėjo machinacijos ne dažnai pasitaiko. Todėl ir mes, dėl paprasčiausio takto vengdami kalbėti apie jausmus, kuriuos sukelia geri šeimynų tėvai etc., čia norime pabrėžti principą, taikintiną, mūsų nuomone, kiekvienam save gerbiančiam rašytojui kiekvienu laiku, kiekvienoje vietoje, nežiūrint, ar jis būtų šeimynos tėvas, ar šventasis, ar vagis (šie faktai mum neįdomūs): geriau būti gatvių šlaviku ir taip pelnyti duoną, bet ne literatūrinį ir kūrybinį chlamą gaminti...

O p. Šimėno nuomone, tai visai nesvarbu: lai tik visuomenė nenukenčia. Kokia visuomenė? Buržuazinė visuomenė dėl to, be abejo, išlošia, nes šios rūšies rašytojai, anksčiau buvę jos priešai, dabar per-

eina jos pusėn, virsta jos pakalikais ir pastumdėliais. Ir vėl koks nuostabus liūno kritiko ir jo ginamųjų sutapimas!

6

Nenusivokiančiam literatūros klausimais „Lietuvos Aido“ (22 Nr.) reporteriui galėjo atrodyti, kad „ar šiaip ar taip „Trečias Frontas“ yra „Keturių Vėjų“ pamėgdžiojimas“, nes reporteris recenziją, matyt, parašė gazetos neskaitęs. O ir p. Šimėnas, kritikas ex professo, kalbėdamas apie tai, kodėl jaunieji nenuėjo keturvėjininkų pėdom, be apeliacijos atraportuoja tam pačiam p. Radz-kui:

„... keturvėjininkai galėjo tikėtis geresnių įpėdinių; bet jis užmiršta, kad jeigu pas tuos jaunuosius atsiranda koks drąsesnė mintis ar padoriau sueiliuotas eilėraštis, tai tik dėka „Keturiems Vėjams“ (ibid.).

(Tarp kitko, kas per „lietuviška“ sakinio sintaksė!)

Taigi, mes nė kiek neperdėjom, pirmame „Tr. Fr.“ numery stipriai užakcentuodami, kad visokio „naujumo“, „modernumo“ monopolį pasiėmė mūsų „futuristai“: tai buvo arkliukas, ant kurio jie septynerius metus jojo, ir net pastaraisiais metais jiem kartais pavykdavo kai ką tuo įtikinti. Bet šis medinis arkliukas, rodos, jau sulūžo...

Na, pagaliau, p. Šimėne, tamsta vis dėlto per daug neatsargus: būdamas gynėjas tamsta pripažįsti savo ginamiesiems mirtį ar mažų mažiausia — emeritūrą, nes jau kalba eina apie *įpėdinius*. O dėl kito nusi-vylimo tai p. Šimėnas ir ta visuomenės dalis, kuri jam simpatizuoja, gali likti ramūs: mes nenuėjome nei į reakcionierišką spaudą, nei „Žalgirio mūšio“ poemų nebandom rašyti. Dėl mūsų literatūrinių darbų meniškumo laipsnio taip pat neverta su p. Šimėnu tapti buhalteriais: juk jis taip puikiai moka sverti literatūrą ant ateities svarstyklių lėkštelių, kaip krautuviniukas cukrų ar miltus (palyg. p. Šimėno str. „7 m. d.“ 51 nr.)!

Aplamai esama keistų žmonių, kuriuos kankina uoslės hipertrofija: subezdėjo kas nors prieš septynerius metus, tai liūno kritikai vis tuo pačiu oru tebekvėpuoja.

7

Ištikimą tūravotoją ir draugą (draugą su buteliu?) „K. Vėjai“ susilaukė „Studento“ kritiko asmeny, kuris teikėsi mus pavadinti

* Šiuo klausimu platus ir dalyką išsemiantis straipsnis bus Šiaulių „Kultūros“ 4 numeris, parašytas mūsų kolektyvo nario J. Radzvilio. R e d.

„tarp literatūros paklydusiais“ („Studentas“ Nr. 23). Šio kritiko, pono H., raštą pūkiausiai charakterizuos viena citatėlė:

„Lyg literatūrai būtų svarbu temos, kuriomis rašoma, idėjos, kurios norima išpropaguoti, mintys, kurias norima pareikšti. Literatūrai nesvarbu „kaip?“, svarbu „kaip?“, ypatingai šių dienų literatūrai, kaip vakaruose, kur jokia mintis nėra varžoma ir kur turinys jokios revoliucijos literatūroje sukelti negali“.

Ir dar:

„Mūsų jaunųjų naivumas tame ir pasireiškia, jog jie pripažindami literatūrai gyvenimo įtaką, tuoj literatūrą su gyvenimu suplaka ir nebegali beišskirti“.

Dėl to, supraskit, „Trečias Frontas“ ir „paklydo tarp literatūros“!

Ponas H. be reikalo kalba apie „vakarus“, kurie jam migloti ir tamsūs, kaip simbolizmas su estetizmu. Viskas būtų gerai, jei kritikas visą išmintį nebūtų pasėmęs kaip tik iš „rytų“ — ir iš tų „rytų“, kurie jau seniai praėjo ir nugrimzdo. Jis truputį pavėlavo: „rytuose“ dabar niekas nebemano, kad literatūra ir jos kūrėjas skraido viršum debesų, tolydžio galvodamas apie bekraujį „kaip?“. Didžiulė mokslinė literatūra apie kūrybos, sociologijos ir ekonominės būklės santykius neabejojamai aiškiai ir nesugriaunamai įrodė šio „formal-estetizmo“ tuštumą ir melagingumą. Tik pabėgusieji iš „rytų“ į „vakarus“ dar galėtų paspausti ponui H. ranką už ištikimą tarnystę prieškarinės rusų literatūros dabar jau susibankrutijusiom idėjom.

8

Iš pono H., estetinio ir simbolinio mūsų literatūros liūno kritiko, recenzijos vieną sakinį laikytume reikšmingu (deja, šį sakinį mes atvirksčiai interpretuojame, negu gerb. kritikas norėtų):

„Svarbu taikins, o ne ginklas, iš kurio šaunama“.

Taip!

Šiuo gyvenamuoju momentu mes manom, kad būtų kvaila rinktis ginklus, juos bandyti, valyti, tepti... Mokydamies, ką šauti, su kuo šauti ir kaip šauti, — mes niekad iš akių neišleidžiame taikinio ir stengiamės, kad nė vienas šovinys neišeitų į tuščią orą. Ir visos priemonės daugiau ar mažiau mum reikalingos ir svarbios, kurios padeda į taikinį pataikyti.

Ginklus valyti, tepti ir sukrovus į arsenalą jais gėrėtis paliekam ponui H. ir jo „Keturiem Vėjams“.

9

Daug kartybių, pagiežos ir nelaimių atnešė mūsų literatam „Trečio Fronto“ pasirodymas. Sučirškė literatūrinis liūnas. Pradėta ieškoti, kas šio neramaus gaivalo „tėvai“ ir aplamai kas per paukštis išdrįso sudrumsti „nesudrumsčiamą ramybę“. Juk taip buvo gera pastaraisiais metais gyventi. Abipusis bendradarbiavimas, spauda, kultūra, gražiausios lietuvių konkursai, jubiliejai. Liudas Gira pripažino talentus Binkiui, Tilvyčiui...

O kokia gausybė pasisiūliusių į krikšto tėvus! E. Radzikauskas mus pavadino „K. Vėjų“ nepaklusniais „sūneliais trečiafrontininkais“, p. Šimėnas „K. V.“ pamėgdžiotojais ir net *įpėdiniams* (kokia garbė!), o „Mūsų tautos kelias“ protokolo stilium pamokė: „...bloga, kai patys, ar keno iš ša'ies pastumti (m. pabr.), pasuka į šunkelius, veltui gaišta laiką, patys daug nukenčia, o kartais ir kitus papiktina...“ Netrukus Lietuvoj atsirado ir tokių džentelmenų, kurie nedvejodami mus pavadino bolševikais (nežinia, ar šių džentelmenų būta nuolatinėje ar akordinėje tarnyboje)...

Na, ir susivaikyk dabar: kas tie mūsų tėvai?

10

Ir vis dėlto būkim pagaliau atviri. Ko niurzgia tas literatūrinis liūnas? Ko jis toks neramus, jei „Trečias Frontas“ buvo tik kažkokio „K. Vėjų“ meiliško nesusipratimo vaisius? Ko tie džentelmenai taip konvulsingai plėšosi, kad net savo redaktorių pareigas išmaino į kitas lengvesnes?

Visa tat labai suprantama.

Išsina naujoji, jaunoji literatūros karta. Karta, su kuria eina atėties gyvenimas. Karta, kuri išvien pasiryžo žygiuoti su darbo masėm. Karta, kurios literatūrinis kelias ne įkyrėjusi, žalinga miesčioniškai romantinė, nei miesčioniškai „futuristinė“ menstruacija, —

bet —

aktyvizmas!

BRONYS RAILA

PASTABOS

JŪS NE TIE!

Apie juos reik kalbėt, reik rašyt. Ne todėl, kad jų viešas pasirodymas mus džiugintų (kiekvienas jaunųjų pasirodymas sveikintinas. Ypatingai mum). Bet reik kalbėt kaip apie faktą ir kiek tas faktas reikšmingas. Šiuo laiku, kada senieji valstybiškai - tautiški dailininkai, įsitvirtinę „pelėdijadoj“, gauna nemažas algas, kada jie stotasi dviejų trijų aukštų namus ir skundžiasi nepalankiom kūrybai sąlygom (žiūr. „Diena“), teisindami tuo savo visišką surembėjimą, — pataikė laiku pasirodyt jaunesni dailininkai. (Jie atidarė savo darbų parodą kovo 23 d.). Visi laukė kažko naujo, reakcingo seniam, entuziastiško, revoliucionieriško... O iš tikrųjų rado tuos pačius Kalpokus, Šileikas, Žmuidzinavičius, Sklėrius. Tik silpnesnius. Juk jie tiek dar nesavaimingi, tiek silpni linijoj, tiek kompozicijoj, tiek nenusivokia darbo prasmėj! Perėjusį visas penkias paveikslų sales žiūrovą nuvargina ta pati šabloniška spalvų gama, tie trafaretiški „užkandžiai“ (nature morte'ai), anot vieno parodos lankytojo.

Jei vieno kito esama ir gabaus, talentingo (Br. Pundzius), jei vienas kitas stengiasi išsilaužt iš saldaus tautiško impresionizmo à la Žmuidzinavičiaus, stengias traktuot naujoviškai ir ieško, knisasi formoje (Truikys, Samulevičius), bet visai užmiršta kitus paveikslui reikalingus esmės dalykus—tai jau nedovanotina. Šitokius eksperimentus galima atelje ir palikti.

Kažkas, recenzuodamas jaunųjų dailininkų parodą periodikoje, džiaugės, kad juose nesama romantikos. Bet juk jie seniausios mąkės romantikai! Jie tebepiešia tuos pačius valgomus ir nevalgomus „nature morte'us“, jie tebepiešia varpines, bakūžėles, kryžiukus, gatves mėnulio šviesoje, bet jie užmiršta žmogų. Jei jie ir duoda žmogų, tai pažįstamų portretus, gimnazistes bei ponias. Jie užmiršta darbo žmogų, uostus, smukles, kalėjimus, dirbtuves, pilnas minios gatves, jie nerodo kaimo skurdo—jie rodo romantiškai saldžią kaimo bakūžės idiliją. Jokios akcijos, jokio sąryšio su gyvu gyvenimu, jokio to gyvenimo reikalavimų nujautimo.

Mes iš jaunųjų menininkų turim reikalaut, kad jų dirbami darbai būtų aktingi, kad jie

savo paveikslam duotų naują dvasią, naują gyvenimo turinį, kaip davė savo laikam Daumier, Israels ir kaip duoda dabar mūsų laikam George Grosz ir kiti. Šiuo laiku Vak. ir Šiaurės Europoj mene einama prie naujojo realizmo, kuriam pavyzdžiu čia galima būtų priskirti eiles olandų, norvegų, vokiečių ir kitų tautų dailininkų. Pav., net ir toks Picasso, seniau už paveikslo formą guldęs galvą, dabar pritaria, kad paveikslo turinys — svarbus dalykas, kad temos pasirinkimas—ne mažiau svarbus ir kad menas turi būt aktingas.

Čia jaunesiems draugam mes norime nurodyti mum visais atžvilgiais priimtinas Ign. Šlapelio mintis apie ateities meno gaires, surašytas „Meno Kult.“ š. m. Nr. 6. Šiandien visur pasauly mažai domimasi prabangos, vad. grynojo meno dalykais, bet reikalaujama tokių meno daiktų, kurie atlieka gyvenime tam tikrą praktikos vaidmenį, kurie turi ryšio su pačiu gyvenimu. Šis meno gyvenimo reiškinys yra simptomingas ir nurodo linkmę, kuria menas eis netolimoj ateity. Meno, kaip ir ateities žmogaus socialiniam gyvenime, individualizmas bus gerokai pažabotas, ir amžinai kovojas už klasių, luomų idealus žmogus pasiaukos daugiau kolektyvui. Menas išeis iš buduarų, paveikslai išeis iš siaurų rėmų į gatves, į geležinkelių stotis, į anglių kasyklas, į klubus, į fabrikus — visur, kur dirba žmogus, kur jis gyvas.

Jaunieji menininkai savo katalogo įžangoje lenkia galvas prieš kritikus ir nedrąsiai prašosi nurodyt jų gairių paklaidas,—tai galima padaryti:—jokių gairių jūs neįsmeigėt! Argi tai gairės, argi tuo, ką jūs kuriat, jūs atstovausit toliau lietuviškąjį meną?! Negali būti! Jūs patys prisipažįstat nežina, kur einat, jūs ne tie, kurie turėjo išeiti į dabarties Lietuvos meno frontą.

Gal jūs dar pamatysite, kad gyvenate mūsų dienų gyvenimą. Jei ne,—mes laukiam kitų, kurie ateis pačio gyvenimo reikalo, būtino reikalo pašaukti kurti ne tokio meno, kuris gal šimtą tūkstantį kartą kartoja seniausias temas ir motyvus, bet kuria aktینگus meno daiktus, glaudžiai su gyvenimu susijusius, tam gyvenimui reikalingus, įžiebiantčius žmonių naujo geresnio gyvenimo troškulį ir aktینگai kovojančius dėl geresnės žmonijos ateities.

20.000

Iš priekio du, o paskiau du kartu po du nuliu.

Ir vis tai literatūrai. Ir vis tai tautinei. Verta ir Dluogošą, ir Narbutą, ir visas Vytauto kronikas pavartinėti. Po visų tų vartymų, pageltusių lapų laižymų, po to visko gims „kūriniai“, kaip budinkai mūriniai.

Bet mes klausiamo: *ponai, ką turi bendro šis visas reikalas su literatūra?*

Ko mes už tokią sumą pinigų norime?

Jeigu rašytojam nebūtų iš anksto užkeltas toks „sąmoningas“ reikalavimas, galėtume būti optimistai ir iš tikrųjų laukti ko nors nepaprasto mūsų literatūroj.

Kalbant rimtai, iš viso mes griežtai nusistatę prieš visokias pašalpas literatam. Mes perdaug gerai gyvename, kad mum pašalpos būtų reikalingos. Mes visi činaunykai sau. Toki patenkinti. Valstybiški. Optimistiškai nusistatę. Ir kuriem galam pašalpų?

LITERATŪROS KRIZIO NĖRA

L. Gira užginčijo, kad literatūros krizio nėra. Baisiai aišku. Ypač aišku dabar, kai paskirti 20.000 litų. Gira čiupo plunksną ir valiai rašyti tokią knygą apie Vytautą, kurios žada atspausti 3 milijonus (kad kiekvienam Lietuvos žmogui nuo lopšio iki grabo užtektų ir dar atliktų). Be to, Gira nesvietiškai pasipiktinęs ant Binkio, kam tas ruošiasi nuo 20.000 nusinešti porą nulių už kalamą poemą apie Vytautą Didįjį. Binkis visom keturiom puola Norkų, kad to knyga bloga. Girdi, kai aš parašysiu apie Vytautą, tai bent bus! O! Matyti, Binkis bus atatikęs tikrą savo literatūros kryptį ir ko gero už jos teisingumą su priešais užsikrimsti gali. Tai tau, brač, ne „fudurizmas“. Su juo ėjosi lengviau durnių voliot. Dabar tuoj aišku, kad žmogus subrendęs pasidarė. Tarp kitko ir Inčiūra „sąryšy su Vytauto Didžiojo metais“ ant ežerėlio pradėjo rymoti. Dieve gink, nesušlapk, bro! vyžų.

Tai kurgi čia dabar po viso to literatūros krizis?

DRAUGAS BE BUTELIO

Jeigu nori, kad būtų kas nors tau draugu, tai yra dvi priemonės: statyk butelį su šnapsu arba duok per ausį. Rezultatai tie patys. Su p. Škliaru (poetu) butelio negėrėme. Bet jis taip mus pamėgo, kad kur buvęs, kur nebuvęs ir traukia „literatūrinį molodniaką“ per „Naše Echo“ dantį.

Mum tas labai malonu, bet kas čia pamąčio?

KO MES SKUNDŽIAMĖS

Tėvai romantikai ir „fuduristai“ gailiai verkia ir aimanuoja, kad literatūrinių premijų Lietuvoj nieks neskiria. Ir kaip jie Dievą i medį šokina!

Štai „Jaunųjų Pasaulis“ jau trečią literatūros premiją skiria: I—20 litų, II—30 litų ir dabar jau III—50 litų. Palauksime—privarys iki 50.000. Tada mūsų romantikai ir „fuduristai“ vėl galės griebtis už krūtų ir kurti kokį nors nežmoniškai klasiškai - romantiškai - fuduristišką kūrinį.

APIE VISOKIAS GLORIFIKACIJAS

E. Radzikauskas rado naują neišsemiamą sritį savo milžiniškos vertės kritikos studijom: pradėjo gloriškuot žvaigždes ir saules. Toliau, žinoma, eis rūtų, mėtų, žirgelių, kamanėlių, tymo balnelių, aukso pentinėlių, jauniosios mergelės ir k. ir k. daiktų gloriškacijos, kuriom medžiagos darbštusis mūsų kritikas, be abejo, neišsems ligi savo amžiaus galo, nes mūsų romantikų tiek priglorifikuota, kad gali pražilt plaukai, ir vis neišstudijuosi visų tų glorijų. Bet mes negalime suprasti, kuriam galui gerb. kritikas dėl tokių mažmožių tiek vargina savo galvelę ir stengias pirma laiko pražilti.

UŽ LIETUVOS SIENŲ

IŠ VOKIEČIŲ ŽEMĖS

Becher'io grupės poezija

Prieš dvejus metus Vokietijoje susikūrė proletariškos revoliucinių rašytojų sąjunga, turinti per 300 narių. Iš šios sąjungos rašytojų bene labiausiai pasireiškė žinomo seniau ekspresionisto, dabar nukrypusio į proletariškos revoliucinės literatūros kūrybą, poeto *Johannes R. Becher'io* literatūrinė akcija. Dabar Becher'is leidžia ir redaguoja mėnesinį literatūros žurnalą „*Die Linkskurve*“, kurio išplatinama 15000 egzempliorių pramonės ir kitų sričių darbininkų tarpe.

Informacijai patiekiami čia keletą ištraukų iš žurnalo, kurio pažūros į dabartinės poezijos esmę, pobūdį ir uždavinius yra visa bedugne skirtingos nuo tradicinio jų supratimo. Galima dėl šių naujų minčių turėti skirtingą nuomonę, galima jas kritikuoti ir su jom nesutikti, bet, šiaip ar taip, 300 rašytojų nustatymas ir balsas yra imponuojantis ir vertas susidomėti.

Kurt Kläber, darydamas dvejų metų minėtos rašytojų sąjungos darbų apžvalgą, pažymi:

„Atsirado šturkštesnė literatūra negu lig šiol buvusi. Kietesnė, stipresnė. Patosas virto taktu. Daina virto maršo ritmu. Įsispraudė mašinos. Streiko lozungai. Kiečiau, stipriau negu pirma. Sukilimas.

Sustiprėjo taip pat ir teorija (...anksčiau buvo tik manifestuojama, šaukiama, mažas kontaktas su masėmis, su įmonėmis, su gatve...). Kiekvienas žodis pirmiausia turi reikšmės tada, kai jis įsiskverbia į klasių kovos parolį. Kiekvienas eilėrašitis, kiekviena eilutė, kiekvienas sakinytis turi būti sukilimas, agitacija, protestas. Kiekvienas mestas reikalavimas — kova, kova ir dar kova“.

Kitas šio žurnalo bendradarbis *O. Biha*, rašydamas apie B. Pilniako bylą (šis rašytojas buvo išmestas iš sovietų rašytojų sąjungos už išspausdintą užsienyje novelę „Mahagoni“, kurioje buvo įžiūrėtas kontrrevoliucingumas), — apie naujos gimstančios poezijos pobūdį atsiliepia dar griežčiau ir originališkiau. Jis rašo:

„Proletariškai revoliucinė literatūra yra ne dieviškos mūzos, o darbo klasės kovos lozungų inspiruojama. Šturkščias revoliucinės partijos rezoliucijas ji išverčia į poetišką kūrybos kalbą... Tai yra revoliucinės klasių kovos agitacijos ir propagandos menas. Ir tuo būti yra didžiausias tikrai revoliucionieriškos meniškos kūrybos nuopelnas“.

Be to, minėtasis *K. Kläber* savo apžvalgoje rašo, kad tų visų naujųjų rašytojų kūryba jau eina ir įeina tiesiog gyveniman. Ji jau skaitoma įmonių darbininkų

susirinkimuose, apie ją viešai debatuoja ir pan. Taip pat ir proletariškasis jaunimas jai solidarizuoja. Jis jaučia, kad tai sakomi jo eilėraščiai. Jis jaučia, kad diena po dienos glaudus proletariškų rašytojų frontas su juo maršuoja gatvėm. Jis dainuoja jų eilėraščius, jis kuria juos toliau. Jis daro juos savo lozungais, lygiai kaip proletariškieji rašytojai jo (jaunimo) lozungus padarė savaisiais“.

Šie 300 rašytojų per dvejus metus, pasirodo, išsidirbo visiškai skirtingą, taip sakant, poetinę „strategiją“ ir poetinio darbo „taktiką“ bei rašytojo profesijos pritaikinimą gyvenime, — veik diametrališkai priešingą rašytojo - poeto tradiciniam „paskyrimo“ supratimui, diametrališkai priešingą, sakysim, lietuviško iki šiol egzistavusio poeto „paskyrimui“. Lietuvoj bet galo dažnai išgirsi kalbant, kad poetas „skirtas“ grožiui ir menui tarnauti, jo vertybėm kurti, kad jis „nei priklausomas“ tautos dvasios reiškėjas, o, be to, kada savo uždavinį atliekams „užrištom akim“... Mūsųose visa tai nesugriaunamos ir šventos „tiesos“. O 300 vokiečių rašytojų elgėsi ir kitaip. „Proletariškas rašytojas, *Kurt Kläber'io* žodžiais, kaip ir milijonai viso pasaulio darbo masių, lygiai griausmingai ir grasinamai metė obalsį: „Karas imperialistiniam karui!“... Jis buvo visuose gamybos įmonių susirinkimuose, stovėjo visose ūkio kovose, visuose streikų judėjimuose ir parolius — prieš svyravimo politiką, prieš socialfašizmą, prieš įmonių militarizavimą, prieš Youngo planą, prieš kultūrinę reakciją, — padarė savo paroliais. Iš proletariškojo rašytojo jis nuolat stiprėjo į revoliucinį, į politinį rašytoją“.

Baigiant pažymėtinas dar vienas minėtų rašytojų akcijos bruožas. Pajutę kontakto su jų atstovaujamos masės svarbą, sustiprinę savo pozicijas mokslinėm teorijom ir savo kūrybos darbais, jie jaučiasi ne tik galingi, bet ir nenugalimi. Savo priešam, stambiajai buržuazijai ir miesčionijai, jie nebeįrodinėja nei savo pasirinkto kelio tikrumo, nei jo būtinumo. Jie net *nebesiskaito* su savo priešininkais. „Kuriam dar gali gintis iš šitos pusės? Mūsų frontas turi būti dar platesnis ir glaudesnis darbininkijoje, nukreiptas į mases. Ne buržuazijos miesčionis (Bürger) turi žinoti, kad kyla literatūra, kuri jo (biurgerio) literatūrai gali darytis pavojinga; masė turi žinoti, kad joj pačioj kulkuliuoja jos literatūra, kad viskas, kas per dvejus metus šalia jos organizuotai marširavo, yra jos literatūra, kad viskas, kas per tą laiką eilėm, poemom ir škiekais buvo mesta ir smogta, išėjo iš jos vidaus. Jos (liter-os) žodžiai yra jos (masės) ilgesiai, jos tikslai — jos lozungai!“

Tiek šiuo tarpu iš vokiečių rašytojų veikimo pastarojuo laiku plačiai pasireiškusiųs *J. R. Becher'io*

grupės. (Žinios imtos iš žurnalo „Die Linkskurve“ Nr. 5, 1929 m. gruodžio mėn.). Svarstant lietuviškojo poeto ir rašytojo tiek uždavinius bei pareigas, tiek pagaliau pačią dabartinės poezijos esmę ir charakterį, kaip jis suprantamas ir traktuojamas plačiame pasaulyje, mum, be abejo, teks atsiminti ir šias informacijas ir kritiškai jas peržvelgti.

Br. R.

S. Eisensteinas reikalauja kino novelės,

nes rašomi kino scenai protokolai neturi jokios vertės. Rašytojo reikalas parašyti kinui novelę, o kino režisieriaus pareiga novelės žodžius prašneškinti kino paveikslais. Tuo reikalu jis savo straipsniuose pademonstruoja keletą pavyzdžių.

IŠ RUSŲ ŽEMĖS

REF Majakovskis — futuristas. Majakovskis — lefovcas. Bet tai praeitis. Dabar Majakovskis — vadas naujos literatūrinės grupės REF'o — Revolucioninio Fronto. Kokia programa? Atidarydamas pereinamųjų metų spalio m. 8 d. pirmąjį Ref'o vakarą, Majakovskis pareiškė: „Visus mūsų ankstybesnius ginčus tiek su priešais, tiek su draugais apie tai, kas svarbiau: „kaip dirbti“ ar „ką dirbti“ mes dabar baigiam šiuo pagrindiniu savo lozungu — „dėl ko dirbti“, t. y. kūrinio tikslą statom aukščiau tiek už jo turinį, tiek už jo formą. Mes pareiškiam: — tik tos literatūrinės priemonės yra geros, kurios veda į tikslą“. Tas tikslas, suprantama, bendroji kova už socialistinę statybą, griežčiau — už „penkmetinį planą“. Tačiau: „toks programos pastatymas nepašalina mūsų senojo reikalavimo: nauja forma naujam turiniui“.

Kitas Ref'o teoretikas O. Brikas dar konkrečiau suaastrina tą būtinają dabarties literatūros agitatoriškumo pobūdį ir naujai traktuoja klasikų sąvoką. Ligi šiol proletarinių rašytojų tarpe plačiai buvo skleidžiama mintis: mokytis iš klasikų. Klasikais laikyti: Puškinas, Tolstojus, Gėtė, Šekspyras... Refovcai sako, jog proletarinė literatūra turi savo klasikus, būtent: autorius nelegališkų eilėraščių, proklamacijų, mažai žinomus čarizmą poetus, Markso bendradarbius „Reino laikraštį“, Freiligrath'ą, Pottier, „Internacionalo“ autorių ir kit.

Toki pagrindiniai Ref'o teorijos bruožai.

Vienas kritikas klausiamai pastebi: Lef'as, Ref'as — blefas?

Konstruktyvistai

Nauja rusų literatūros grupė. Pradėjusi veikti jau 1924 metais, bet visu tvirtumu pasirodžiusi tik pernai, kai išėjo jos programinis rinkinys „Biznis“ ir kai kurie atskiri kūriniai.

Grupės kūrybinius tikslus bei metodus formulavo pernai gruodžio m. 17 d. įvykusiame literatūriniame vakare jos teoretikas W. F. Asmus.

Žodžiu „konstruktyvizmas“ labai dažnai suprantamos pastangos poetine forma atvaizduoti industrinius motyvus bei lytis. Ir iš tų kūrinių — konstruktyvizmas technikoje randa tiek naujų gyvenimo tonų, tiek naujo kūrybinio impulso. Tačiau tatau jokiū būdu ne visa, kas charakterizuoja jo menines pastangas.

Pirmiausia tenka pastebėti, kad konstruktyvistai nestato savo uždaviniu vien siauro formalizmo. Jie ant savo vėliavos užrašo atvirą kovą šūki prieš formos dogmatizmą. Konstruktyvizmas nėra tik poezijos formų laboratorija, bet ir naujos minties kalvė. Šit kodėl toji grupė rūpinasi filosofijos bei griežtųjų mokslų principus derinti su poezija. Jie paneigia manymą, kad esąs kažkoks skirtumas tarp meninės ir mokslinės kūrybos. Šit kodėl savo esmėj konstruktyvistinė poezija yra daugiau racionali, negu emocionalė. Iš čia eina toji praktiška išvada, jog rašytojas į savo kūrinį turi įnešti mokslinių bei filosofinių pradų ir pavartoti ne „poetišką“, bet ypač prozišką motyvą, tam tikrą terminologiją, statistikos davinius, skaičius ir t. t. Tačiau, konstruktyvistų manymu, tai nėra grįžimas į siaurą racionalizmą. Taip jau tai nėra estetikos principų sufetišinimas. Bet iš antros pusės jie aštriai kovoja su tuo dogmatiškai plokščiu utilitarizmu, kurį propaguoja Lef'as arba dabar Ref'as. Literatūriniu atžvilgiu konstruktyvistai mokosi iš klasikų, bet kūrybos turinį jie stengiasi išreikšti derindami prie dabartinės mašinizmo gadinės. Gyvenimui jie ateina kaip būtina dabarties technikinės pažangos būtinybė. Ir su klasišku ramumu bei objektyviškumu jie vaizduoja dabartį, laikydami pagrindiniu savo uždaviniu: išskelti, parodyti tai, kas pozityvu.

Konstruktyvistų priešaky stovi Ilja Selvinskis. Toliau: poetai: E. Bagrickis, Vera Inber, V. Lugovskis, Borisas Agapovas, N. Adujevas, N. Panovas — Tumanovas; prozaikai: E. Gabrilovičius, G. Gauzleris; teoretikai: V. Asmus, J. Aksenovas, K. Zelinskis, A. Kvjatovas. Visi jie jaunosios kartos žmonės, išaugę jau Sovietų sąlygose. Intelligentai. Ir savo kūrybą — daugiausia — taip jau skiria Sovietų inteligentam.

Nors savo grupės teoretiškąją bazę konstruktyvistai tepaskelbė tik gana neseniai, tačiau jau suspėjo duoti tiesiog didelių literatūros kūrinių. Pavyzdžiui — Selvinskio pilietinio karo epas „Ulalajevščina“ arba eiliuotas jo romanas „Puštorgas“, kuris primena Puškino „Onieginą“ ir kurį visa rusų kritika pripažino vienu žymiausių paskutiniojo dešimtmečio kūrinių.

Iš ištisos sovietų literatūrinių grupių gausybės konstruktyvistai gal būt labiausiai verti susidomejimo.

Tylusis Donas

Ligi 1928 metų niekas nežinojo Mykolo Šolochovo. Pirmosios jo novelės ir kiti literatūriniai bandymai praėjo visai nepastebėti. Bet šit jis išleido „Tylųjį Doną“, ir — dalykai staiga pasikeitė — dabar Šolochovas vienas

mėgiamiausių ir labiausiai skaitomų Rusuose rašytojų. Jo romanas per trumpą laiką pasiekė beveik 1000000 egz. tiražo. Skaičius truputį pavydėtinas, ir ne bet kas juo gali pasigirti. Be to, romanas jau verčiamas į svetimas kalbas (sakysim, vokiečių). Žodžiu, M. Šolochovo pasisekimas tam tikru atžvilgiu primena garsųjį Remarką.

Kuo išaiškinti šitokį Šolochovo pasisekimą? Jo romanas neturi nieko bendro su bent kokios sensacijos troškimu. Jis taip jau nenagrinėja pačių aktualijų, degančių šios dienos klausimų, dabarties moralinių bei visuomeninių problemų. Jo tema, ypač Rusuose, jau gana nusenusi. Tai prieškarinių, karo ir revoliucijos metų vaizdavimas. Tai kazokų gyvenimo epas. Beje, romanas neturi nei per daug intriguojančios fabulos, nei moderniško, naujas perspektyvas atskleidžiančio stiliaus, kuris sužavėtų skaitytoją. Be to, „Tylusis Donas“ — plačiai užsimotas veikalas: ligi šiol išėjo jau du tomai ir dar žada būti. Taigi skaitytojas nežino kūrinio pabaigos. Ir vis dėlto romanas turi milžiniško pasisekimo, kurį — rodos — nėra kuo pateisinti.

Matyt, Šolochovas savo kūrinium bus užkimšęs tam tikrą dabarties literatūrinės plėtotės spragą ir patenkinęs tuos reikalavimus, kuriuos šių dienų skaitytojas stato literatūrai.

Sovietų literatūra, ypatingai jos proletarinė dalis, kuriai artimas Šolochovas, yra aiškiai pasidavusi realizmo kryptimi. Jos jaunystės (1917-21 m.) romantišni veržimaisi, kuris buvo kupinas to „kosmiškumo“, besireiškiančio maždaug išpūsta deklamacija, vėliau pakeitė laikotarpis, charakteringas savo pastangomis pateikti primityviškai natūralų gyvenimo atvaizdavimą, kurio ryškiausias bruožas — tiesioginis atvirumas ir meniškos formos išdrikimas. Vėliau imta stengtis literatūros formą labiau komplikuoti ir sintetinti. Ypatingai griežtai pastatoma „tipų“ problema. Rašytojas atsisako nuo sausos schemos. Ateina laikas duoti „gyvus žmones“. Su visais jausmų kompleksais, su jų giliai vidujiniais dvasios susikirtimais. Šit kodėl ir išskyla tos nepasibaigiamos diskusijos apie priemones bei metodus tojo meninio realizmo, kuris tampa svarbiausia literatūriškąja problema.

Šolochovo romanas kaip tik ir atatiko maždaug tuos visus pageidavimus, kurie buvo iškelti teoretinėse diskusijose. Jis kaip tik ir išsprendė tą uždavinį: pateikti tikrai „gyvus“ žmones.

Šit jo pasisekimo paslaptis.

Mes neturim progos čia kiek plačiau panagrinėti Šolochovo romano meninės sudėties, bet kai užėina kalba apie realizmo renesansą, tai paminint to taip svarbaus dabarties literatūrinės plėtotės reiškinio pažymius, jokiū būdu netenka užmiršti tarp kitų faktų ir „Tyliojo Dono“ pasirodymo.

Tiek šį kartą ir Rusų žemės.

J. R.

TRAGIŠKA KASDIENYBĖ

Byla dėl Kristaus su dujų kauke, dėl kurios garsusis vokiečių dailininkas aktyvistas *George Grosz* jau keleri metai tampomas po teismą. Reikalas toks: prieš porą metų *George Grosz* padarė *Piscator*'io teatrui garsiojo Šveiko eskizus, kur jam per nelaimę teko Kristų sumoderninti, aprenģiant kareiviškai ir nuo dujų karo apsaugojant dujų kauke. Vokiškas biurgeris atrado tokiaame kostiume Kristaus paniekinimą ir dailininką pagal paragrafus pradėjo teisti. Įdomu tas, kad teismas beteisdamas sau galvą nukando: paragrafuose buvo parašyta, kad Dievą paniekinėti galima tik pasakytu ar parašytu žodžiu, o dėl kostiumo ir paveikslų aplamai nieko nepasakyta, taip kad norint nenorint *George Grosz* turėjo būti išteisintas. Bet tuo byla nepasibaigė. Senatas bylą peržiūrėjo ir pasiuntė iš pradžios vėl pradėti. Vokiečių spauda plačiai aprašo šitą bylą ir palaiko dailininko pusę, nes jeigu dievybė yra kūryba, tai kūrėjas, koku neabejotinai yra *George Grosz*, negali gė per savo kūrinį įžeisti dievybės arba pats savęs. Tada teismas turėtų būti teisiamas dėl tramdymo kūrybai pasireikšti.

Autorius be žinios dingo, kai jo parašyta knyga priskiriama prie geriausių vokiškos literatūros knygų. Tai *Georg Fink* knyga „*Mich hungert*“. Pas rašytoją Kurt Münzerį Berlyne 1928 m. buvo užėjęs alkanas išsvargęs žmogus ir pranešė, kad jis rašęs knygą ir noris jam dovanoti. Po pusės metų Kurt Münzer buvo dar labiau nustebintas, kai gavo visai prirašytus šimtus puslapių su trumpu pranešimu, kad su raštais galįs elgtis kaip tinkamas, o pats autorius — *Georg Fink* — išvažiuojąs Amerikon. K. Münzer'is, perskaitęs knygą, atrado, kad tai baisi knyga apie badaujantį Berlyną, tačiau reikėjo knygai pereiti apie 20 leidėjų, kol knyga surado sau leidėją, bet dabar pagarsėjusi knyga negali surasti savo badaujančio autoriaus. Spėjama, kad jis Hollywood'e filmuojasi ar eina badaudamas per žmones parašyti antrai knygai.

Marinetti arba tai tau ir futurizmas, kuris dar ne taip seniai reikalavo deginti muziejus, griauti akademijas ir aplamai versti į mėšlyną visą senovę, kuri slegia dabartinio gyvenimo kūrybą. Bet ne vien Marinetti pasikeitė, pasikeitė ir ta publika kuri jo klauso.— Kai prieš 20 metų Marinetti kalbėjo, jo klausė minia jaunų menininkų, o dabar, kai paskutinį kartą jis barškino *Galerie Bernheim* karinga fašizmo fraze ir pasakojo lotynų meno laimėjimus, žiovavo pusantr frako ir pusantr dekolte, o ties durim laukė tuzinas automobilių, kurių tiesioginė pareiga nuvežti itališką futurizmą su jo autorium į itališko fašizmo suplėkusį archyvą.

MŪSŲ KRONIKA

Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas

kas savaitę renkasi redakcijos bute. Skaitomi ir kritikuojami nauji kūriniai, tariamasi dėl literatūrinės akcijos, dalijamasi nuomonėmis apie mūsų ir užsienio literatūros naujienas. Čia eina įtemptas įdomus laboratorinis darbas, kurio vaisius skaitytojai mato ir matys „Trečiame Fronte“. Deja, ne visi Kolektyvo nariai yra Kaune ir tokiose sąlygose, kad galėtų dalyvauti Kolektyvo pasitarimuose. Mūsų kolektyviškam darbui sąlygos yra be galo nepalankios, tačiau jokios sienos negali trikdyti mūsų bendros valios ir bendrų siekimų. Mes gyvename viltim, kad kada nors *visas* mūsų kolektyvas turės bent minimalines žmoniškam kūrybos darbui sąlygas, t. y. laisvas rankas ir kojas, užtektinai oro ir laisvės, nes tai turėti yra švenčiausia kiekvieno žmogaus teisė. Tuo tarpu šia teise naudojasi toli ne visi mūsų kolektyvo nariai...

Neseniai išėjo iš spaudos *Bronio Railo* eilėraščių knyga „Barbaras rėkia“ ir jau spausdinama *Petro Cvirkos* apysakų knyga „Saulėlydis Nykos valsčiuje“. Šių knygų medžiaga buvo svarstoma Kolektyve. P. Cvirkos knygą leidžia rimčiausia mūsų knygų leidimo bendrovė „Spaudos Fondas“. Rudeniop Kolektyvo knygų leidimas bus labiau išplėstas.

Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas neapsiriboja vien laboratoriniu literatūros darbu.

Norėdami geriau pažinti gyvenimą, dabartinę Lietuvos kaimo žmogų, jo skurdą, norėdami pažinti laukų darbininką, statantį naująją Lietuvą, ir apylamai Lietuvos gyvenimą, keli rašytojai aktyvistai (A. Venclova, P. Cvirka, Br. Raila, J. Šimkus ir kit.) nutarė šią vasarą pėsti pereiti visą mūsų kraštą.

Iš šios kelionės rašytojai aktyvistai žada parašyti kolektyvinę knygą apie dabartinę Lietuvą, o kelionė, kur bus galima, surengti literatūros vakarų.

Pas draugus latvių rašytojus

Šių metų kovo mėn. pabaigoje „Trečio Fronto“ redakcijos įgaliotam man teko nuvykti į Latviją, ten susitikti su mum artimesniais rašytojais ir poetais ir išsiaiškinti sąlygas ir galimumus, kurie leistų sueiti į artimesnį kontaktą ir visapusišką bendrą veikimą su mūsų kaimyninės artimos tautos plunksnos darbininkais.

Šiaip ar taip, latvių rašytojų veikimas stovi daug aukščiau už mūsų, yra labiau išplėstas, produktingesnis, geriau organizuotas ir — labiau išsidiferenciuavęs. Palyginus su latviais, mes visi, jaunieji ir senieji, vis dar atrodome „pradedančiais“.

Latviuose dabar plačiai ir organizuotai veikia trys, mum artimų rašytojų grupės, turinčios savo žurnalus su eile darbininkų: *Linardo Laiceno* „Kreisa Fronte“ *A. Upišo* „Domas“ ir mum gerai pažįstama „*Trauksmės*“ grupė. Be to, dar galima pažymėti daugiau kultūriškai politiško pobūdžio, negu literatūriško, gerai organizuotą žurnalą „*Signals*“, kurį leidžia Rygos Liaudies universitetas.

Pažangiųjų Latvijos rašytojų geresnė būklė už mūsų pareina nuo visos eilės sąlygų, kurių mes iki šiol neturėjome ir dar greit, tur būt, nesulauksime.

Pirmiausia, latvių pažangiajam rašytojui yra daug didesnis galimumas palaikyti glaudesnį kontaktą su mase. Pavyzdžiui, minėtasis Rygos Liaudies Universitetas (Rigas Tautas Augstskola) turi gerai organizuotą meno ir literatūros skyrių, literatūros seminarą etc. Čia rašytojai dažnai patys laiko paskaitų apie literatūrą, skaito savo kūrinius, drauge su klausytojais juos aptaria. Dažnai ruošiami vieši masinio pobūdžio literatūros vakarai, diskusijos ir pan.

Antra, rašytojų organizacijom veikti ir laikytis, apylamai rašytojui egzistuoti daug palankesnės sąlygos, nes nepalyginti gausesnė skaitytojų masė ir intelektualinė žmonių būklė aukštesnė.

Dėl kiekvieno mūsų rašytojų organizacinių bandymų fiasko nedvejojant galima atsakyti: kol nebus organizuotas skaitytojas, tol ir rašytojui bus be galo sunku organizuotam būti.

Viešint Rygoje teko susitikti su daugeliu latvių poetų ir rašytojų ir aptarti eilę svarbių literatūriško bendradarbiavimo klausimų. Visų čia ir nesuminėsi. Teko prieiti ir prie konkrečių nutarimų. Pav., tvirtai tikimės, kad dar šį ateinantį rudenį pavyks suruošti Kaune drauge su mūsų kolektyvu *jaunųjų Latvių rašytojų literatūros vakarų*. Mielai tam pritarė ir sutiko dalyvauti keliolika aktinių literatūrai iš „*Trauksmės*“, „*Signalo*“ ir kitų grupių. Lit. vakare bus skaitoma latviškai, lietuviškai, rusiškai, vokiškai... Vėliau toks pat vakaras, lietuvių rašytojams dalyvaujant, numatoma suruošti Rygoje.

Todėl nuo šio momento nuoširdžiai tikime, kad mūsų broliškas, artimas literatūrinis veikimas su latviais bus nebe vien žodžiai...

Daug malonių išpūdžių ir atsiminimų suteikė artimesnis susipažinimas su latvių rašytojais. Nedirbtinis širdingumas, bičiuliškumas, vaišingumas visų kolegų rašytojų, tarp jų ypačiai mūsų draugų: nepamiršamos „*Dailės Teatro*“ artistės E. Bramberg, P. Vilipo, A. Talcio, E. Skujenieko ir kitų.

Tad — iki pasimatymo Kaune!

Br. Raila.

JAUNIEJI MŪSŲ BROLIAI,

„Trečio Fronto“ I-ame N-ry paskelbtas mūsų laiškas literatūros broliam neliko be atbalsio. Iš visų Lietuvos kampų gavome tokias daugybes laiškų, paklausimų, nurodymų, pageidavimų, — ir kūrybos: apysakų, eilėraščių, eskizų, jog nieku būdu negalėjome suskubti į visus juos atsakyti. Tikimės, kad jūs, broliai, nepyksite, jeigu greitai negaunate mūsų atsakymų. Taip pat nepyksite, jeigu ne visus jūsų raštus galime sunaudoti.

Mes reikalaujame, kad kiekvienas literatūros daiktas būtų aktingas, t. y. būtų parašytas aktualia gyvenimo tema, aktualia idėja, būtų reikalingas, be to, kad jis tobulai būtų padarytas (žiūr. str. „Aktyvizmo pagrindus tiesiant“). Padaryti gerą literatūros daiktą nelengva, reikia ilgai su atsidėjimu dirbti, žinoti kaip dirbti ir ką bei kuriam tikslui dirbti.

Mieli broliai! I-ame „Trečio Fronto“ N-ry mes iškėlėm naują principą: *mokytis*. Šiandien daugiau negu aišku, kad bemokslis yra

joks rašytojas. Visiem mūsų lit. broliam patariam lavintis, daug skaityti, studijuoti patį gyvenimą ir kuo daugiausia dirbti: parašius dešimtį kartų braukti, pertaisinėti, perrašinėti. Tik *daug* dirbant išeis geras daiktas. Tinginiai literatūros nesukurs!

Patariam sekti ne tik mūsų, bet ir svetimų literatūrų ūgį, formos užkariavimus, kad nebūtų kartojamos kitų pasakytos mintys, kad nebūtų pamėgdžijama svetima forma.

Tai elementariniai dalykai, bet juos reikia dar ir dar priminti.

Mes norime su savo bendradarbiais ir šalininkais palaikyti glaudžiausius santykius. Į kiekvieną laišką atsakysime.

P. S. Atsakysime tik į tuos laiškus, kur atsakymui bus pridėta pašto ženklų už 30 ct.

„Trečio Fronto“ redakcinė kolegija

REDAKCIJOS PRANEŠIMAS

„Tr. Fronto“ redakcija gauna daugybę laiškų iš visos Lietuvos didesniųjų provincijos miestų ir miestelių su pakvietimais surengti pas juos literatūros vakarus, prašoma skaityti savo kūrinius per radio ir t. t.

Malonu pranešti, kad visų širdingų mūsų skaitytojų ir norinčių girdėti mūsų žodžius norai bus kiek galima vykdomi. Mūsų organizacinis darbas dar vyksta, ir daugelis darbų laukia savo eilės.

Ši „Trečio Fronto“ Nr. leidžiame padidintą, nes aktualios medžiagos yra tiek daug, jog 32 pusl. negalime visos jos sudėti. Šiame Nr. dėl vietos stokos negalėjome įdėti Bronio Railos, Petro Čiurlio apysakų, P. Laurinaičio straipsnio apie šių dienų SSSR beletristiką, Henry Parland'o straipsnio apie naująją skandinavų literatūrą ir kitos medžiagos, kuri lieka tolimesniems numeriam. Kada išeis „Trečio Fronto“ Nr 3, pranešime spaudoje atskirai. *Redakcija*

MŪSŲ SKAITYTOJAM

„Trečio Fronto“ N 1 turėjo didelį pasisekimą. Jis beveik visas buvo bematant išpirktas. Neabejojame, kad taip bus ir su antroju numeriu, kurį leidžiame jau didesnį, bet kainą paliekame tą pačią — **1 lt.** Dovanai „Tr. Fr.“ niekam nesiunčiame. Kas atsiųs mum 4 litus, gaus visus keturis šiais metais išeinančius „Trečio Fronto“ numerius. Paskubėkite, nes N 1 yra vos kelio liko egzempliorių. Atsiuntusiam 3 lt. siųsim „Tr. Frontą“ nuo N 2 ligi metų galo. Į Ameriką „Trečią Frontą“ per metus (keturis Nr.) siunčiame už 1 dol. Prašome savo draugam ir pažįstamiem nurodyti „Trečio Fronto“ adresą ir paraginti „Trečią Frontą“ užsiprenumeruoti.

Administracija

M E S G A V O M E

1. *Selma Lagerlöf, Peteris Nordas*. Išvertė J. T. „Sakalo“ b-vės leidinys. 1930 m.
2. „*Tulpės*“ b-vės knygų katalogas ir kainoraštis.
3. *V. Ruzgas. Gamtos metodikos pagrindai*. „Sakalo“ b-vės leidinys. 1930 m.
4. *Zaļa Varna*. Literatūros ir meno latviškas žurnalas. Redaguoja rašytojų kolegija: *Kārlis Boltgailis, Aleksandrs Čaks* ir *Fridrihs Gulbis*. 1929 m. NN 1—5.
5. *Signals*. Latvių liaudies universiteto socialistų mokslo, meno ir literatūros žurnalas. Redaguoja *V. Branks, Fr. Rokpelnis* ir *A. Talcis*. 1928 m. NN 1 ir 2, 1929 m. NN 1—8, 1930 m. NN 1—5.
6. *Daugaya*. Latvių literatūros, meno ir kritikos žurnalas. Redakc. kolegija: *J. Grius, J. Roze, J. Veselis*, ir *P. Galeniēks*. 1930 NN. 1—3. Šio žurnalo N-ry 3 latvių „Trauksmės“ kolektyvo narys E. Skujeniēks rašo apie 1929 m. lietuvių literatūros balansą.
7. *Jauno Lira*. Jaunosios latvių poezijos žurnalas. Redaguoja *A. Čaks*. 1928 m. NN 1—8. Pažymėtina, kad žurnale nėra nė vieno prozos kūrinio.
8. *Aleksandrs Čaks. Pasaules Krogs*. Eilėraščiai. 1929 m.
9. *Aleksandrs Čaks. Apašs fraka*. Eilėrašči. 1929 m.
10. *Pavils Vilips. Romantika autobusa*. Eilėraščiai. 1930 m.
11. *Pavils Vilips. 21 dzeja*. Eilėraščiai. 1930 m.
12. *Janis Plaudis. Panama galva*. Eilėrašči. 1930 m.
13. *Arvids Grigulis. Reportera piezimes*. Eilėraščiai. 1929 m.
14. *Jauno Trauksme*. Latvių modernistų žurnalas. Redaguoja: *J. Plaudis, P. Kikuts* ir *J. Grois*. 1930 m. N 1.
15. *Monde*. Redaguoja *H. Barbusse*, artimiausiai bendradarbiaujant *A. Einsteinui, M. Unamuno* ir *M. Gorkiui*. 1930. NN 3—8.
16. *Die Linkskurve*. Leidžia: *J. R. Becher, A. Gabor, K. Kläber, E. Weinert* ir *L. Renn*. 1929 m. NN 1—5.
17. *Der Sturm*. Vokiečių modernistų žurnalas. Red. *Herwarth Walden*. 1929 m. NN 1—10.
18. Литературная газета. Sovietų rašytojų sąjungų federacijos organas.
19. *Kalba*. Bendrinės kalbos žurnalas. I metai. I tomas. I šas. Red. Pr. Skardžius. „Sakalo“ b-vės leidinys. 1930.

Redaktorius - leidėjas ANTANAS VENCLOVA

Redakcinę kolegiją sudaro BRONYS RAILA, JONAS ŠIMKUS ir ANTANAS VENCLOVA

„Spaudos Fondas“

Lietuvoje yra rimčiausiai vedama ir turinti didžiausio pasitikėjimo kooperatinė spaudos gaminimo ir platinimo bendrovė
Literatūra lietuvių, vokiečių, rusų ir kitom kalbom
Mokslo priemonės, rašomieji reikmens
Per „Spaudos Fondą“ patogiausia išsirašyti knygos ir žurnalai iš užsienio
Skubu Tikslu Sąžininga

„Spaudos Fondas“ siūlo šias knygų naujienas:

1. Anatole France. **Pingvinų sala**. Romanas-satyra — 3,50 lt.
2. Pierre Loti. **Islandijos žvejys**. Romanas — 2 lt.
3. J. Švaistas. **Naujan gyveniman**. Novelės — 3,50 lt.
4. Kazys Kiela. **Likimo grimasos**. Novelės — 1,50 lt.
5. Dobilas (Blūdo aut.). **Kur laimė**. Drama — 3 lt.
6. Jonas Šimkus. **Pasakos iš cemento**. 1,50 lt.
7. Bronys Raila. **Barbaras rėkia**. 1,50 lt.

Skyriai: Štalinuos, Kėdainiuos,
Vilkavišky, Tauragėj, Biržuos, Mažeikiuos.

„Spaudos Fondas“
Kaunas, Laisvės Alėja 62

Tik paklauskite, apie ką rašo š.m. 1 ir 2 Nr. (124 pusl.)

„Kultūra“

Ji rašo apie:

dabartinės kultūros pagrindus; meilę, visuomenę ir kultūrą; gyvenimo tendenciją ir pasaulėžiūrą; žmogaus protingumą; tikėjimą, dievus ir Jėzų Kristų ant kryžiaus; mūsų jaunuomenę ir jos kelius; dr. V. Kudirkos visuomeninį darbą; literatūros ir kritikos pagrindus; mūsų literatūrinės generacijos; latvių literatūrą; nuostabiai veikiančias žmogaus organizmų liaukas; evoliucijos teoriją (Lamarko, Darvino moksl.); žvaigždes, atomus ir elektronus; naftą, tą juodą žemės kraują ir t. t. ir t. t.

Be to viso, tuose „K-ros“ num. rasi dailiosios literatūros dalykų, recenzijų ir smulkių apžvalginių dalykų.

„Ku'tūroj“ rašo mūsų profesoriai, rašytojai, kritikai, visuomenės veikėjai.

„K-ros“ kaina: pusei metų — 10 lt., ketvirčiui — 5 lt. Moksleiviams 20% pigiau.

Atsiuntus 50 c., siunčiame vieną numerį susipažinti.

Adresas: „Kultūros“ ž., Šiauliai.

Dar ne vėlu užsisakyti.

Nėra geresnio kaimo žmogui laikraščio, kaip

„ŽEMAITIS“!

Taip sako visi, kurie bent sykį gavo jį paskaityti. Adresas: Telšiai, „Žemaitis“.

**Daug be ko galima gyventi,
bet be žurnalo**

„Jaunųjų Pasaulis“

negalima gyventi.

Kodėl?

Todėl,

kad „J. P.“ kiekvienas jaunuolis randa parašytą apie save ir, jei panori, randa net savo paveikslą,

kad „J. P.“ stovi nuošaliai nuo politikos ir rašo apie visas jaunimo organizacijas ir visus jaunimo reikalus,

kad gausiai iliustruotas,

kad turinys neatsiduoda senienom. Metam su priedais 5 lit. Dar galima užsisakyti nuo 1 Nr.

Adresas: Kaunas, Ožėškienės g. 21.

„Jaunųjų Pasaulis“

Visi demokratijos šalininkai 1930 metais

skaitys vienintelį laisvos ir progresyviškos minties dienraštį

„LIETUVOS ŽINIAS“

nes tik „L. Žinios“ kovoja už demokratinę tvarką ir laisves. Kas nori palaikyti nepriklausomą Lietuvos mintį, kam tikrai rūpi laisva, nepriklausoma, demokratinga, platiems sluoksniams tarnaujanti spauda, tas turi prisidėti prie „Lietuvos Žinių.“

Skubu! Aišku! Tvarkinga!

Prenumerata: Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Vokietijoje metam 60 lt., pusei metų 30 lt., mėn. 5 lt. Stud. met. 36 lt., pusei met. 18 lt. ir mėn. 3 lt. ir kitose valstybėse metam 8 dol., pusei metų 4 dol. ir vienam mėnesiui 7 litai.

Adresas: Kaunas, Gedimino g-vė 38

„LIETUVOS ŽINIŲ“

MOKYTOJAI IR INTELIGENTAI

turi susirūpinti mūsų jaunuomenės auklėjimu. Todėl jie turi skaityti specialinę pedagoginę literatūrą. Tikras ped. idėjų reiškęjas, mokyklų ir mokytojų būklės veidrodys

„MOKYKLA IR GYVENIMAS“

Pedagoginis žurnalas. Pigiausias, — 10 lit. metam.

Dar ne vėlu užsiprenumeruoti. Išėjo 3 nr.

„M. G.“ REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

Kaunas, Laisvės al. 62. tel. 19-12.

Jauni žmonės „Jaunimą“, visi skaito savo jaunystės „Jaunimą“, keičia leidžiamą L. J. S-gos. „Jaunimas“ gyvuoja jau daug metų ir vis daugiau simpatijų įgyja plačioj jaunimo armijoj. Kiekvienas „Jaunimo“ viršelis spalvotas, gražus, kiekvienas Nr. pilnas įdomios medžiagos. Kaina metams 6 litai, pusei 3 lit., atskiras Nr. 40 cent.

Kreipkitės Kaunas, Gedimino g. 38 Nr. „Jaunimui“.

Taupyk

Saugi vieta indėliams.

Taupymo dėžutės. Visos bankinės operacijos.

LIETUVOS KOPERACIJOS BANKAS

Kaunas Laisvės Al. 62. Tel. 104, 746, 922. Savi namai.

Vien tik ekonomniais

sumetimais, neskaitant jau kitų, reikia viską pirktis

„PARAMOS“

kooperatyvo krautuvėse.

Jos švarios, gražios ir prekės labai higieniška gaminamos (kepykla) bei laikomos

Kaina 1 litas

Karo cenzūros leista

Spausdino kooperatinė „Raidės“ spaustuvė Kaune, Keštučio 44. Telef. 758.

